

BABYOR NI ISAIAH

Murung'agen e Re Ke Babyor Ney

Fare Babyor ni Isaiiah e ngachalen ba profet ni i par ni gonap'an 750 e duw u m'on ndawori yib Kristus. Re ke babyor ney e dalip guruy.

Yu guruy ni 1-39 e bay riy murung'agen e nam nu Judah ni leamnag e nam nu Assyria ni ngar m'aged e mael ngay. Me nang Isaiiah nriyul' nib gel yu Assyria, machane denen rok yu Judah nge rogon ndarir folgad rok Got ma der pagan'rad ngak e ir e be girengiy e gafgow nga dakenrad. Me fonownag Isaiiah ni profet e girdi' nge pi'in yad ma yog e thin rorad ni ngar ngongliyed e tin nib mat'aw, me ga'ar a la'anra dab ra motoyilgad ngak Got ma ra yib e gafgow nib gel ngorad. I weliy Isaiiah bingyal' ni bayib nra aw e gapas u fayleng nge be' ni owchen David nra yib nge mang pilung ni dariy thibngin.

Yu guruy ni 40-55 e bay riy murung'agen e girdi' nu Judah nni fekrad nga Babylon ngar kalbusgad, miyad par nike mulan'rad. Me pi' fare profet e thin rok Got ngorad ni bayi ayuwegrad Got ngar sulod nga Jerusalem ngar tababgad nga reb e yafos ni be'ech. Yu guruy ney e be dag ni Got e be gagiyeagnag e nam nu fayleng, mu daken e girdi' nu Israel e nge fal'eg Got waathan urngin e nam nu fayleng riy.

Yu guruy ni 56-66 e bay' riy e thin rok Got ngak e girdi' ni kar sulod u Babylonia nga Jerusalem, me

micheg Got ngorad ni bayi tay nga tagil' urngin e tin keyog ngorad ni bayi rin'. Me fonow nagrad Got ni ngu'ur pired ni yad be fol rok, ma ngar ted nga rogon *e Sabbath*, nge maligach ni gamanman nge yugu boch e maligach nge meybil. Isaiah ko guruy ni 61, ko yil' ni 1 nge mada' ko 2 (61:1–2) ir e bi'eg Jesus me weliy fan ko fa ngiyal' ni tabab ko machib.

Gathon e Re Ke Babyor Ney

Pi ginaeng nge pi michmich 1:1–12:6

Gechig rok e pi nam 13:1–23:18

Pufthin rok Got ko fayleng 24:1–27:13

Ku boch e ginaeng nge ku boch e tin u ni micheg
28:1–35:10

I Hezekiah ni Pilung nu Judah nge pi Assyrian
36:1–39:8

Pi thin ni un micheg ni nge pi' e pagan' 40:1–
55:13

Pi ginaeng nge pi michmich 56:1–66:24

¹ Re babyor ney e bay murung'agen yu Judah nge yu Jerusalem riy nrogon ni dag Got ngak Isaiah ni be' nib mo'on ni Amoz e chitamngin, ko fa ngiyal' ni Uzziah, nge Jotham, nge Ahaz, nge Hezekiah e ur pilunggad u Judah, nra chuw bagyad me yib bagyad nga luwan.

Got ni puwan' ko girdi' rok

² I SOMOL e ga'ar, "Fayleng nge lanelang, mu telmew ko n'en ni gu be yog i gag SOMOL! Fapi bitir ni ug chuguluyrad e kar togopluwgd ngog.

³ Garbaw e yad manang e pi'in be chuguluyrad, ma pi dongki e yad manang e gin yima durwi'iyrad riy. Ka bo'or e tin yad manang ngak

piyu Israel ni girdi' rog. Der pat ngan'rad ni aray rogon!"

⁴ Ka mu riya'gad, gimed girdi'en ba nam ni gimed ba sug ko denen ma kam mak'gad nga but' ko kireb! Ka mu n'iged SOMOL, ni ir fare Got nib thothup nu Israel, ma kam pi'ed keru'med ngak.

⁵ Mangfan ni kayugu mpired ni gimed be togopluw? Mogned, gimed ba'adag ni ngan gelnag e gechig ngomed? Israel, lolugmed e ke polo' i maad'ad, ma lan gum'ircha'med nge lanin'med e ke m'ar.

⁶ Lolugmed nge mada' ko rifrif u ayamed e dariy bang riy ni kabfel'. Yungin ke bech u dowmed, nge malad, nge maad'ad e kayigi fanay dowmed ni polo'. Yungin ke maad'ad u dowmed e dawor ni klinnag ara ni m'ag e mad ngay. Dawor ntay e flay ngay.

⁷ Nam romed e ka ni kirebnag, ma pi binaw romed e ka ni urfiy. Gimed be guy girdi'en yugu boch e nam nike mangyad e ke gelfarad ko nam romed yad be gathay gubin ban'en riy.

⁸ Kemus ni binaw nu Jerusalem e kabay, machane kanin' nga longob, ni bod bochi naun nib waer ni tafen e matanag u bangi woldug ni *grape*, ara bochi yang i togorba' u bang i flang ko kiyuri.

⁹ Fa'an mang e de pag SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok in e girdi' riy ngar pired ndar m'ad, ma kem'ay i kirebnag e binaw nu Jerusalem ni ga'ngin, nri bod rogon yu Sodom ngu Gomorrah.

¹⁰ Jerusalem, pi'in yad be yog e thin rom nge girdi' rom e yad bod e girdi' nu Sodom ngu Gomor-

rah. Mu telim ko thin ni be yog SOMOL ngom. Mu tiyan'um ko n'en ni be fil e Got rodad ngom.

¹¹ Be ga'ar, "Gimed be finey ma gu ba'adag urngin e pi maligach ni gimed be pi' ngog? Ka ni chichingeg nga owcheg e pi saf ni gimed be urfiy ngu'um pi'ed ngog ni maligach, nge mam ko tin th'abi fel' e gamanman romed. Ku gu dabuy e racha' ko garbaw nge saf nge kaming.

¹² Mini' e keyog ngomed ni ngam feked urngin e pin'ey i yib ngog ko ngiyal' ni gimed be yib nga p'eowcheg? Mini' e keyog ngomed ni ngu'um mot'ed lan e Tempel rog?

¹³ Dariy gam'ingin e pin'en ni gimed be pi' ngog. Kar gu dabuy bon e *incense* ni gimed be urfiy. Dabkiyag ni gu kadan'ug ko pi Madnom ko M'ug e Pul, nge pi *Sabbath* romed, nge pi mu'ulung ni gimed be tay ni fan ngog; urngin nike kireb ni bochan e denen romed.

¹⁴ Ku gu fanenikay e pi Madnom ko M'ug e Pul romed nge pi rran ni gimed ma madnomnag nib thothup; pin'ey e be tomal nige nike ngochan'ug ngay.

¹⁵ "Gimed ra pug pa'med ngalang ngam meybilgad ngog ma dab gu sap ngomed. Demturug gelngin e meybil ni gimed ra tay ma dab gu telig ngomed, ya ba sug e racha' u pa'med.

¹⁶ Mmalukgad ngam be'echgad. Mu taledged urngin e kireb ni gu be guy ni gimed be rin'. Errogon, mu talgad ko kireb;

¹⁷ mi gimed fil rogon i rin' e fel'. Mu guyed ni tin mat'aw e nge lebug, mu ayuweged e pi'in yibe gafgow nagrad, mpi'ed mat'wun e bitir ni kanim'rorad, mi gimed mang yoror rok e pi'in ke yim'

figirngirad.”

¹⁸ Be ga’ar SOMOL, “Mired ngad puruy’gad. Kam alitgad ko denen nib row ram’en, machane bay gu maluk nagmed ngam be’echgad ni bod feni be’ech e ayis. Yug aram rogon ni kam alitgad nrib row ra’en, ma bay mu wechwechgad ni bod bunu’en e saf.

¹⁹ Fa’an gimed ra fol rog, ma gimed ra kay e pin’en ni bfel’ ni be tugul ko nam romed.

²⁰ Machane fa’an gimed ra siyeg mi gimed togopluw ngog, ma aram e gafgow gimed ya ngam m’ad. I Gag SOMOL e kugog e pi thin ney.”

Fare binaw nib sug ko denen

²¹ Fare binaw ni i par nib yul’yul’ e be ngongol e chiney ni bod be’ ni bpin nib gathar! Bay ba ngiyal’ ni girdi’ nib mat’aw e i par riy, machane chiney e kemus ni go’ pi’in tamathang pogofan e kar magechgad riy.

²² Jerusalem, um par ba ngiyal’ ni ga bod e silber, machane chiney e dakuriy ban’en ni ga bfel’ ngay; um par ni ga bod e wayin ni bfel’, machane chiney e kambod e ran.

²³ Pi’in yad be yog e thin rom e yad be togopluw ka ra manged tafager rok e pi moro’ro’; gubin ngiyal’ ni yad be fek e pi tow’ath nge puluwon e sasalap. Darir ayuweged e bitir ni kanim’ rorad u tafen e puf oloboch, ara rmotoyilgad ko oloboch rok e ppin nike yim’ figirngirad.

²⁴ Ere chiney e ngam telmed ko tin nge yog SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok, ni ir fare Got rok yu Israel nrib gel gelngin, be ga’ar, “Bay gu fulweg

taban ngomed gimed e pi to'ogor rog, nge dab ku mu k'arnged e damumuw rog nga dakenmed.

²⁵ Bay gu rin' ban'en ngomed. Bay gu machalbog nagmed ni bod rogon ni yima urfiy e wasey nge ranran nge chuw e chabung u fithik', ni aram rogon ni bay gu chuweg e tin ba alit romed.

²⁶ Bay gu pi' ngomed e pi'in ngu'ur gagiyeg nigned gimed nge pi tafanow ni bod pi'in urmed kakrom. Ma aram e bay nog fithingan yu Jerusalem nib binaw nib mat'aw ma ba yul'yul'."

²⁷ Ya SOMOL e ba mat'aw ere bayi mat'awnag yu Jerusalem nge en ke pi' keru' ko kireb rok.

²⁸ Machane bayi pirdi'iy e pi'in yad be denen ma yad be togopluw ngak; bayi thang e pogofan rok e pi'in kar pi'ed keru'rad ngak.

²⁹ Bay mu pilgad ngan'med ni um meybilgad ko pi gek'iy ma gimed be yung yungi milay' nib tabgul.*

³⁰ Bay mu mororoygad ni bod ba ke gek'iy ni *oak* nike yim', ma bod bangi woldug ndariy be' ni be tarannag.

³¹ Rogon feni mlik' e chabung ni aw k'affin e nifiy ngay me yik', e aram rogon e girdi' nib gel gelingrad ni bayi kireb nagrad e pi ngongol rorad ni buchan', ma dariy be' nrayag rok ni nge taleg e re riya' nem u puluwrad.

2

*Gapas ni bay i par ndariy n'umngin nap'an
(Mikah 4:1-3)*

---

* **1:29 YUNGI MILAY' NIB TABGUL:** I mich u wan' e girdi' ni milay' ni kan ognag ko got ko yong'ol e ra yo'ornag fare got wom'ngin.

¹ Ba'aray e thin ni pi' Got ngak Isaiah ni be' nib mo'on ni fak Amoz ni murung'agen yu Judah nge yu Jerusalem ni ga'ar:

² Tin bayib e rran nga m'on
 e re burey ni bay e Tempel riy
 e bayi par ni ir e th'abi tolang u fithik' gubin e burey,
 nge m'ug ngalang u fithik' gubin e burey.

Pire' e nam ni bay rabad ngay,

³ ma girdi' ko pi nam nem e bayi lungurad,
 "Ngdarod ko fare burey rok SOMOL,
 ko Tempel rok fare Got nu Israel.
 Ya ngad filed e n'en ni ba'adag ni ngad rin'ed;
 mu u darod ko yu pa' i kanawo' nike turguy.
 Ya thin rok SOMOL e yib u Jerusalem;
 u Zion e non riy ko girdi' rok."

⁴ Bayi gapaseg thilin e pi nam ni gang'.

Bay ra ama niged e pi saydon rorad ngar
 ngongliyed talin e maruwel riy nma gi'
 e but'
 nge pi sarey rorad nge mang yar ni yima th'ab
 papa'ngin e woldug ngay.

Pi nam e dab ku ra maelgad bayay,
 ma dab ku ra fal'eged rogorad bayay ni fan ko
 mael.

⁵ Ere, gimed e pi'in owchen Jakob, marod ngdarod u tamilangen SOMOL!

Tolngan' e ra math mit

⁶ Got, ka mu n'ag e girdi' rom, ni pi'in owchen Jakob! Fare binaw e ke suguy ngonglen e pi bey ko pi nam nu lan e ngek nge pong thagith ni bod

yu Filistia. Girdi' e yad be folwok u yalan boch e nam.

⁷ Binaw rorad e ba sug ko silber nge gol, pi machaf rorad e dariy folen. Ma binaw rorad e ba sug ko os, ma dabiyaq i the'eg e pi *chariot* rorad.

⁸ Lan binaw rorad e ke sugnag e liyos, ni yad ma tayfan ma yad be siro' nga bogi ban'en ni yad e kar ngongliyed nga pa'rad.

⁹ Gubin e girdi' ni bay ni tamra' nagraad me ma' farad. SOMOL, dab mu n'ag machan rorad!

¹⁰ Bay ur mithgad ngalan bogi yiy ko yochi burey ni go' war ara ra kired bogi low nga fithik' e but' ni yad be guy rogon ni ngar milgad ko damumuw rok SOMOL miyad mith u gelngin nge feni maluplup'!

¹¹ Bay i taw nga reb e rran ni bayi tal e tolngan' ko girdi' me math mit e ufanthin. Ma aram e SOMOL e go' ir e bayi gilbugwan.

¹² Rofen nem e SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e bayi sobut'nag e pi'in ba gel gelngirad, nge gubin e pi'in tolngan' nge ufanthin.

¹³ Bayi thikiy e pi gak'iy ni *cedar* nib n'uw kaen u Lebanon nge gubin e gak'iy ni *oak* u lan e binaw nu Bashan.

¹⁴ Bayi pacheg e pi burey ni gagang' nge tin ba achichig,

¹⁵ nge gubin e pi wulyang ni tafen e damit nib tolang, nge rungrung ko yungin kan yororiy ni fan ko mael.

¹⁶ Bayi ligilnag gubin e barkow ni mus ko tin th'abi ga' nge tin th'abi fel' ya'an.

¹⁷⁻¹⁸ Tolngan' ko girdi' e bayi tal, me thang mit e ufanthin ko girdi'. Ma pi liyos e gubin ni bayi m'ay

nga bang, ma SOMOL ni go' ir, e bayi gilbugwan e rofen nem.

¹⁹ Girdi' e bay ra mithgad ngalan e yiy ko yochi burey ni go' war fa ra kired e low nga fithik' e but' ni yad be guy rogon ni ngar milgad ko damumuw rok SOMOL, miyad mith u gelngin nge feni maluplup', ko ngiyal' ni bay yib ni nge rurug e fayleng.

²⁰ Nap'an nra taw ko rofen nem, ma bay ra n'iged e gol nge liyos ni silber nra ngongliyed, ngar n'iged gak e boro' nge magl'aw.

²¹ Ngiyal' nra yib SOMOL ni nge rurug e fayleng, ma girdi' e bay ra mithgad ngalan e pi yiy ko yochi burey ni go' war ni yad be guy rogon ni ngar milgad ko damumuw rok miyad mith u gelngin nge feni maluplup'.

²² Dab mu tay e pagan' rom nga daken e girdi' nra yim'. Mang e yad bfel' ngay?

3

Yu Jerusalem nra wagagay lanin'rad

¹ Chiney e Somol, ni SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok, e nge fek rok yu Jerusalem nge yu Judah gubin ban'en nge urngin e pi'in nma pag e girdi' e taga' ngorad. Me chuweg garad nge ran rorad,

² nge pi falu' rorad, nge pi salthaw rorad, nge pi tapufoloboch nge pi profet rorad, nge pi'in ma bey nge pi tolang ko am rorad,

³ nge pi tolang ko salthaw nge pi'in ma fanow-nag e girdi', nge pi tamal'ugun e am nge pi'in ma pig ngu'ur gagiyeg niked boch ban'en.

⁴ I SOMOL e bayi pag nochi pagel ni bitir ngu'ur gagiyeg naged e girdi'.

⁵ Gubin e girdi' nra be' ma bayi dumpumon ngak be'. Pi'in kab pagel e bay dab ku'ur tedfan e pi'lal, ma pi'in nib sobut' e bay dab ku'ur tedfan e pi'in yad e ga' rorad.

⁶ Bayi taw nga bangiyal' nra bakean e girdi' ma bay ra mel'eged be' u fithik'rad ngar ga'argad ngak, "I gur e kabay e mad ni ga ra yin', are ngam mang ga' rodad e ngiyal'ney nnap'an e gafgow."

⁷ Machane ra fulweg ngorad ni ga'ar, "Gathi gag! Dabyag ni gu aywegmed. Ku dariy e ggan nge mad rog. Dab mu ted gag nggu gafaliymed!"

⁸ Arogon, Jerusalem e ke riya'! Ma Judah e ke puth! Urngin e tin yad be yog ma yad be rin' e ba togopluw ngak SOMOL; bgagyal ni yad be gernag Got!

⁹ Changar ni fanenikan u owcharad e ke dag e kireb rorad. Denen ni yad be tay e ba gagyal ni bod ni i rin' e girdi' nu Sodom. Kar riya'gad, ni yad e kar girngiyed e riya' nga dakenrad.

¹⁰ Pi'in mat'aw e yad ra felfelan' mra fel' e urngin rorad. Ma yad e bay ra felan'gad ko tin ur marwuliyed.

¹¹ Machane girdi' nib kireb e gafgow yad; ya tin ur buchedged rok boch e girdi' e nge buch rorad e chiney.

¹² Pi'in yad ma pi' e salpiy ni ku yira sulweg e yad be gafgownag e girdi' rog, ma pi'in karted e malfith e yad ra sasalap ngorad.

Girdi' rog, pi'in ma tayethin romed e yad be sasaliyab nagmed, ya nge dab mu nanged ko uw e gin ngam chelgad ngay.

ISOMOL e ma pufthinnag e girdi' rok

¹³ I SOMOL e ke fal'eg rogon ni nge yog e tin nge buch, nike fal'eg rogon ni nge pufthinnag e girdi' rok.

¹⁴ I SOMOL e ke fek e pi'in pi'lal nge pi'in tayugang' ko girdi' rok ko pufthin. Me yog e tin ka ra bucheded ni ga'ar: "Kam giliw naged e pi milay' ko *grape*, ma pi naun romed e ba sug ko pin'en ni ka mu feked ko pi'in gafgow.

¹⁵ Dariy mat'awmed ni ngam pirdi'iyed e girdi' rog, ma ke mang i tay ngomed ni ngu'um gafgow naged e pi'in gafgow. I Gag, fare SOMOL ni Th'abi Tolang ma Gubin ma Rayag Rok, e kugog e pi thin ney."

Ba ginaeng ngak e ppin nu Jerusalem

¹⁶ Me ga'ar SOMOL, "Amsap nga feni ufanthin e ppin nu Jerusalem! Yad be yan ni ka ra tolang naged e changar rorad. Urngin ngiyal' ni yad ma sdadawol ma yad ma falfal'eg ya'an e yan rorad, ma pi churwa' u tungun ayrad e be mada' lingan ngalang.

¹⁷ Machane rug ra gechig nagraad bay gu puy piyan lolugrad nggu pagrad ni kar mudro'gad."

¹⁸ Bayi taw reb e rran ni nge fek Somol urngin e pin'en nma uf uf e ppin nu Jerusalem ngay — nunuw u tungun ayrad, nge tin u lolugrad, ngu bilel'ugunrad

¹⁹ nge tin nu rifrifen pa'rad. Ra chuweg e mad ni yad ma upnguy nga owcharad

²⁰ nge urwach rorad, nge florida ni yad ma thiy nga pa'rad nge tungun pa'rad;

²¹ nge luwaw ni yad ma yon' nga buglipa'rad nge pethungrad;

²² nge pi mad rorad ni fafalel', nge pi wuru' e mad rorad, nge ku yugmad rorad nge kabang rorad;

²³ nge mad ni mat'uft'uf rorad, nge hangkach ni wech, nge yungi mad ni yima m'ag nga lolgey nge yung i mad nib n'uw yang ni yad ma upnguy lolugrad ngay.

²⁴ Florida ni yad ma thiy ngay e thil nge kirebnag bon dowrad, pi le'ed rorad ni fafalel' e thil nge mang yuyal' i tal, piyan lolugrad ni bfel' e thil ngar pired ni kar madro'gad, mad rorad ni fafalel' e bayi thil nge par ni mad ni mogmogchoth e yad be yin'; tamra' e bayi yin' luwan e ufan pidorang rorad.

²⁵ Arogon, pi pumo'on ko fare binaw ni mada' ko tin th'abi famsow, ma bay nli'rad ngarm'ad ko mael.

²⁶ Pi garog ko binaw e ra kireban'rad ngar yor-gad, ma fare binaw e ra bod be' ni bpin ni kan th'ab e mad u daken nike par nga but'.

4

¹ Ra taw ko ngiyal'n'em, ma medlip e ppin niyad ra malle' nga ta'reb e pumo'on miyad ga'ar, "Rayag ni nggu durwi'iyed gamad magmad yagnag e mad romad machane wenig mu pagmad ngogned ni fi-girngimad gur, ya nge dab gu tamra'gad ni gamad bogi muchugbil."

Jerusalem ni bay ni fulweg bayay nga rogon

² Bay bangiyal' ni bayi taw ngay mra tugulnag SOMOL gubin e woldug nge gek'iy u daken e but' nge dammal me fel' ya'an. Gubin e girdi' nu

Israel nra magachgad ni yad bfos e yad ra felfelan' miyad uf nga yong'olen e but'.

³ Gubin e pi'in nra magachgad u Jerusalem, ni duwgiliy Got ni dab ra m'ad, e yira yog ni yad ba thothup.

⁴ Fare gelngin Somol e bayi pufthinnag me machalbognag fare nam me maluknag nge chuweg machan e kireb rok yu Jerusalem nge rracha' ni u ni pu'og u rom.

⁵ Ma aram u daken fare Burey ni Zion nge daken urngin e pi'in ka ra mu'ulunggad ngaram, e ra pi' SOMOL bang i manilang ngeb ngay ni rran' ma nep' ma ba daromrom nib ga' nge ath. Mulu-plup'en Got e ra upnguy me yoror ko fare binaw ni polo'.

⁶ Maluplup'en e bayi taglul'nag fare binaw ko gowal ni rran me tay ni bang i ban'en ni dariy ban'en nra buch riy, ni yima naf ngay ko n'uw nge yoko'.

5

Tangin bangi woldug ni grape

¹ Mu telmed nggon' e re tang ni ba'aray ngomed, ni tangin e fager rog nge bangi woldug rok ni *grapes*:

Fager rog e immoy bangi woldug rok ni *grape* u daken bburey nib yong'ol e but' riy.

² I gi' e but' riy nge chuweg e malang u fithik'; me yung e tin th'abi fel' e woldug ni *grape* ngay.

Me toy ba tafen e damit riy ni fan e ngu'un matanagiy,

me ker ba low ni aram tagil' wom'ngin e *grape*
rok ni ngu'un udiy riy.

I sonnag wom'ngin e *grape* ni nge lol,
machane gubin fapi *grape* ma ba mugnin.

³ Ere chiney e be ga'ar e fager rog, "Gimed e
girdi' ni gimed be par u Jerusalem ngu Judah, mu
turguyed ko gag e gub kireb ara fa gi woldug rog
ni *grapes* e ba kireb.

⁴ Gur kabay ban'en ni gu pag nda gu rin' ngay?
Ere mangfan nike yib wom'ngin nib mugnin, ma
gathi tin ni bfel' e wom'ngin ni bod ni ug leamnag?

⁵ "Ba'aray e n'en ni nggu rin' ko re gi woldug rog
ney ni *grape*. N'en ni ku gu yung nike mang yoror
riy nib liyeg e bay gu chuweg, mu gu bilig nga but'
e yoror riy ni be rungrunguy, nge yib e gamanman
ni malboch ngay ngi i kay ma be yot'yot' nga but'.

⁶ Mu gu pag nge yib e pan ngay ni bay rchanglen.
Dab kug theth'ab papa'ngin ni nge tamilang fithik'
ara ug gi' e but' riy, ya bay gu pag nge tugul e pan
riy ni bay rchanglen nge upunguy. Mu gog ngak e
manileng nge dabki aw e n'uw ngay."

⁷ Israel e fa gi woldug ni *grape* rok SOMOL ni
Gubin ma Rayag Rok;
girdi' nu Judah e yad fapi woldug ni *grape* ni i
yung.

I leamnag ni ngu'ur rin'ed e n'en ni bfel',
machane dar rin'ed miyad par ngu'ur
thanged e pogofan!

I leamnag ni ngu'ur rin'ed e n'en nib manigil,
machane pi'in ur gafgow niked e ra yor niked
e tin bmat'aw!

Kireb nma ngogliy e girdi'

⁸ Gafgow gimed! Gimed be chuwi'iy e naun nib yo'or nge yungi flang ni ngam puthuyed ko tin kabay romed. Dabki n'uw nap'an ma dakriy e gin nge par be' ngay, nge par ni go' gimed e ngam pired u lan fare nam.

⁹ Ku gu rung'ag lungun SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok ni be ga'ar, "Urngin e pi naun ney nib ga' ma ba manigil e ra par nike mogoth ni dakriy gathon.

¹⁰ Yuke *grape* ni be tugul u daken bang i binaw ni ragag e *acres* ga'ngin e kemus ni lal galon e wayin e rayag riy. Ma ragag e barril e awoch niyra yung ma ra k'uf ma kemus ni ta'reb e barril e *grain*."

¹¹ Gafgow gimed! Gimed be od nri kakadbul ngam tabab niged e unum, me blayal' mi gimed parnag e chignag nge n'uw e nep'.

¹² Pi mur ni gimed be tay e bay talin e musik riy ni *harp* nge *tambourines* nge ngal, nge wayin. Machane dar tamilangan'med ko mang e be rin' SOMOL,

¹³ ere bay ni kolmed ngan fekmed nga wuru' e nam ni gimed bogi kalbus. Pi'in yad ma yog e thin romed e bayi chugur ni nge li'rad e bilig, ma yug girdi' e bayi chugur ni ngarm'ad ni balel.

¹⁴ Fayleng ko yam' e ke par ni be son nagraad, kefal langan nib ga'. Ni be ful' e pi tayugang' nu Jerusalem nib mu'un e yug girdi' ngay ni yad be mayngar.

¹⁵ Urngin e girdi' ni bayi m'ayfarad, ma gubin e pi'in yad ba tolngan' e ra sobutan'rad.

¹⁶ Machane SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e be dag feni sorok ko n'en ni be rin' nib mat'aw, ma

be gagyalnag feni thothup ko pufthin ni be tay ko girdi' rok.

17 Pifak e saf e bay ur ked e pan ma kaming ni bitir e bay ra pir'eged e gin ngar abichgad riy u lan fapi binaw nike mogoth.

18 Gafgow gimed! Dabkiyag ni ngam pufgad ko denen romed.

19 Gimed be ga'ar, "Nge papay SOMOL nge rin' e tin ni be yog ni bayi rin', ya nge yag ni ngad guyed. Got rok yu Israel nib thothup e nge rin' e tin ke tanomnag, ma gadad guy ko mang e be tafneynag."

20 Gafgow gimed! Gimed be yog e kireb ko manigil ma gimed yog e manigil ko kireb. Gimed be thilyeg e lumor ko tamilang nge tamilang ko lumor. Gimed be ngongliy e mo'oy nge athibthib, nge tin athibthib nge mo'oy.

21 Gafgow gimed! Gimed be learnag ni gimed ba gonop, ma ri gimed bacheag.

22 Gafgow gimed! Gimed eba gilbuguwmed ko melor ko wayin! Gimed e pi m'uthan' nge falu' i aruy e rrum.

23 Gimed ma fanay puluwon e sasaliyab ni ngam paged e pi'in nib kireb e rorad ngranod, ma gimed ma tay e pi'in ni bfel' e rok ni de yag ngorad e tin mat'owrad.

24 Ere chiney, e ri bod e kenggin e uchel nge pan nike mlik ni be yik' u fithik' e nifiy, lik'ngimed e bayi malad ma mak'uf romed e bayi fengfeng nge changag ngabang, ni bochan e ka mu n'iged SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok, ni fare Got nib thothup nu Israel.

²⁵ I SOMOL e ke damumuw ko girdi' rok ma ke k'iyag pa' ni nge gechig nagrads. Pi burey e bayi rur ma downgin e pi'in karm'ad e bay nn'ag ni bod e dow u lan e pi kanawo'. Yug aram rogon ma damumuw rok SOMOL e dawori mus, ya ka be par pa' nib k'iy ni nge gechig.

²⁶ I SOMOL e be pi' e pow ni be pining ba nam nib palog nga orel. Ni be felger nagrads ni ngarbad u tungun e fayleng. Ma yad e ray ni karbad ni papay ni kemus payngirad.

²⁷ Ndariy bagyad nra aw parwon; ma dariy bagyad nra dol'. Dariy e ngiyal' ni yad ra glaching ara rmolod. Dariy bang e le'ed rorad nib worwar ma dariy reb e togfan e sus rorad nike math'.

²⁸ Pi gan e gat'ing rorad e bm'uth, ma pi gat'ing rorad e ka ni fal'eg rogon ke par. Pi sus u ay e os rorad e bod feni el e pache', ma pi *chariot* rorad e be cheal ni bod ba nanyor.

²⁹ Salthaw e ke mada' lungrad ngalang ni bod lungun e pi gamanman ni layon ni ka ra li'ed ba gamanman ni yad be fek i yan ngabang ndariy be' nrayag ni lag rorad.

³⁰ Ra taw ko rofen nem, ma yad ra tolul nga daken yu Israel ni bod feni ga' lingan e day. Mu changar ko re nam ney! Ke lumor nike gafgow! Tamilang riy e dakriy nike ful' e lumor.

6

Got ni pining Isaiah ni nge mang reb e profet

¹ Re duw i n'en ni yim' Uzziah ni Pilung e gag Isaiah e gguy SOMOL nike par nga tagil' nib tolang

ngalang, ma thal ni wuru' e mad rok e ke sugnag lan e Tempel.

² Ma bay bogi serafim ni bod ram'en e daram-ram ni ka ra liyeged, nra bagayad ma nel' raba' i pon. Ka ra upunguyed owcherad nga ruw raba' i porad, ma ruw raba' e ka ra upunguyed dowrad ngay, ma ruw raba' e yad be chachangeg ngay.

³ Ma yad be non nra bagayad ma be ga'ar ngak bagayad:

“Ba thothup, ba thothup, ba thothup!

I SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e ba thothup!

Rogon feni sorok e ke sugnag e fayleng.”

⁴ Lamrad e i rur e def ko Tempel riy, me sugnag e ath lan e Tempel.

⁵ Me lungug, “Kug gafgow, ya ke muturug ni ngeb e gechig ngog! Urngin bugithin nra yib u l'ugunag nga but' e ba sug ko denen, ma gu be par u fithik' e girdi' ni urngin bug e thin ni yad be yog e ba sug ko denen. Ma chiney e kuguy nga owcheg fare Pilung, ni SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok!”

⁶ Fapi serafim e achthiliy bagayad ban'en nga bangi kol ni be yik' u altar me changeg nge yib ngog nga but'.

⁷ Me yib i matheg fa gi kol ni be yik' nga dap'il'ugunag me ga'ar, “Re gin'ey e ke math nga dap'il'ugunam, ere chiney e ke chuw e kireb rom, ma denen rom e kann'ag fan.”

⁸ Mu gu rung'ag laman SOMOL ni be ga'ar, “I mini' e nggu l'oeg nge yan? I mini' e nggu tay e thin nga l'ugun nge fek e thin romad nge yan?”

Mu gu fulweg ni lungug, “Bay gu wan! Mu l'oegeg!”

⁹ Me yog ngog ni nggu wan gu weliy ngak e girdi' e pi thin rok ni ba'aray: "Gimed ra mmotoyil mmo-toyilgad ma dab mu nanged fan. Ma demturug n'umngin nap'an ni gimed ra changar, ma dab mu nanged e n'en ni yibe rin'."

¹⁰ Me ga'ar ngog, "Mu mur'mur'nag lolugen e pi girdi' ney, ma ga ning telrad nge owcherad, nge dab ku ra guyed ara rrung'aged ban'en ara ra nanged fan ban'en. Ya ra dangay ma yad ra yib ngog miyad gol."

¹¹ Me lungug, "SOMOL, uw n'umngin nap'an ni nge par ni aray rogon?"

Me ga'ar, "Nge mada' ko ngiyal' nike mogoth fapi binaw ni dakuriy be' riy; ma pi naun ni bay riy e dakriy be' nma par riy, nge ngiyal' ni kann'ag e re nam ney ni dakriy ban'en ni bfel' ngay.

¹² Bay gu pi' e girdi' riy ngranod ngabang nrrib orel me yan i par e re nam ney ni kann'ag.

¹³ Ni mus ni fa'anra ragag e girdi' me magey ta'abe' riy u daken e re nam ney, ma ku er rogon ir ni bay ni thang e pogofan rok; ra bod muchun ba ke gek'iy ni *oak* ni kan th'ab."

(Fare muchun e be yip' fan ni bay ki sum e girdi' rok Got bayay.)

7

Thin ni nge yan ngak Ahaz ni Pilung

¹ Ngiyal' ni Ahaz ni Pilung u Judah, ni Jotham e chitamngin, me Uzziah e tutuw rok e ni mael. Rezin ni Pilung nu Syria, nge Pekah ni Pilung nu Israel, ni Remaliah e chitamngin e ra m'agew

e mael nga Jerusalem, machane de yag ni ngar kolew.

² Me taw e thin ngak fare pilung nu Judah ni salthaw nu Syria e ka ra mufgad ngalan yu Israel, me yib e marus ngak nge gubin e girdi' rok ngu'ur t'on gad ni bod e gek'iy ni mithmitheg e nifeng.

³ Me ga'ar SOMOL ngak Isaiah, "Mu fek fare pagel ni fakam i Shear Jashub* ngam marow ngam mada'gad Ahaz ni Pilung. Bay mpiri'egew u daken e kanawo' ko fa gin ma maruwel girdi'en e mulmad riy, u taban ba wol' e ran nma yib ko fare yibu' ni bay nga talang.

⁴ Mog ngak nge par nike fal'eg rogon', ma dabi wagagey laniyan', ma dabi rus ara magafan'. Damumuw rok Rezin ni Pilung nge yu Syria ni girdi' rok, nge damumuw rok Pekah ni Pilung e dabi rus ngay, ya dariy ban'en nra rin', ya bod rogon e ath ni be yib u l'agruw ley i l'ud.

⁵ Syria nge yu Israel nge pilung riy e ka ra makathgad.

⁶ Ka ra leam niked ni ngar feked e mael ngalan yu Judah nge rus e girdi' riy ngar uned ko ba' rorad miyad pilungnag fare mo'on ni fak Tabeel.

⁷ "Machane gag SOMOL e gu be yog ndabi yodorum.

⁸ Mangfan? Ya yu Syria e de gel ko fare binaw nu Damaskus ni tochuch rok, ma yu Damaskus e de gel ngak Rezin ni Pilung. Ma yu Israel e ra yan i gaman nel' i ragag nge lal e duw ma kari me'waer ndabiyag ni nge par rok ni reb e nam.

---

* **7:3 SHEAR JASHUB:** Fan e re ngachal ney ko thin ni Hebrew e "Ri'in e ra sul."

⁹ Yu Israel e de gel ko fare binaw ni tochuch rok nu Samaria, ma yu Samaria e de gel ngak Pekah ni Pilung.

“Fa’anra dabi muduwgil e michan’ romed, ma dab mmuduwgilgad.”

Fare pow rok Immanuel

¹⁰ Me pi’ SOMOL bbugithin nge yan ngak Ahaz bayay ni ga’ar:

¹¹ “Mu wenig ngak SOMOL nge pi’ ba pow ngom. Rayag ni nge yib u ar ko fayleng ko yam’ ara u lang u tharmiy.”

¹² Me ga’ar Ahaz, “Dab gu wenignag ba pow, ya dab gu sikengnag SOMOL.”

¹³ Me fulweg Isaiah ni ga’ar, “Pi owchen David ni Pilung, mu telmed. Ka mu gafgow niged e gumaen’ ko girdi’, ere ngkum gafgow niged e gumaen’ rok Got?”

¹⁴ I SOMOL e bayi pi’ ba pow ngomed. Be’ ni bpin ni ka ba rugod[†] nike diyen. Bayi gargel ni bochi pagel ma bayi tunguy fithingan ni Immanuel.[‡]

¹⁵ Ra taw yangren ko ngiyal’ nrayag ni nge tunguy ban’en, ma girdi’ e bayi unum e milik miyad kay e *honey*.

¹⁶ Ra dawori taw ko ngiyal’nem, ma nam ko gali pilung nem ni yow be k’aring e marus ngom e kann’ag.

¹⁷ “I SOMOL e bayi girengiy nga dakenam nge nga daken e girdi’ ko nam rom nge nga daken girdi’en e tabinaw rom nib pilung, boch e rran

---

[†] **7:14 BA RUGOD:** Fan ko thin ni Greek e “Be’ ni bpin ni de nang e pumo’on.” [‡] **7:14 IMMANUEL:** Fan e re ngachal ney ni thin ni Hebrew e “bay Got rodad.” **7:14 Mat 1:23**

ni kab gel e gafgow riy ko gafgow nike yib ni ka nap'an ni ki' yu Israel rok yu Judah, ya bayi fek e pilung nu Assyria i yib!

18 “Ra taw ko ngiyal'nem, me falgernag SOMOL yu Egypt ni ngarbad ni yad bod e lal ko fa yu pa' i lul' nrib orel ni yib ko fare lul' ni Nile fithingan, ma ku bayi yodoromnag yu Assyria ngarbad ngaray ko nam rorad ni yad bod e ngul.

19 Bay ra suggad u lan e pi loway ni pire' e malang riy ngu lan e pi yiy ni bay u tan e war, ma bay ra sug nigned fithik' i ran' urngin kaen e yochi ke gek'iy ni bay rachangalen nge urngin e yungin ma kay e gamanman e pan riy.

20 “Ra taw ko ngiyal'nem, me gagiyegnag SOMOL be' nma puy lolgey nge yib u ba'nem e Eufrates ngaray, ni aram fare *emperor* nu Assyria, ma bayi puy sorobmed me th'ab piyan lolugmed nge piyan dowmed.

21 “Ra taw ko ngiyal'nem, ma fa'anra kemus ni ta'reb e garbaw nge l'agruw e kaming ni bay rok be',

22 ma ra yib logowen e thuthrad ni pire' nge yag ngak fa'anem urngin e milik nib t'uf rok. Errogon, urngin e pi'in bay ra mageygad u daken e nam ndar m'ad e bayi yag ngorad e milik nge *honey* ni ngar ked.

23 “Ra taw ko ngiyal'nem ma yungi woldug ni *grapes* ni bfel' nra bang ma bbiyu' kaen e woldug ni *grape* ni bay riy, mra bang ma bbiyu' yang e silber nni pi' ngay, e bayi sug e pan riy ni bay rachangalen.

²⁴ Dariy be' nra yan ngay ndabi fek e gat'ing nge gan. Ya nam ni ga'ngin e bayi sug ko pan ni bay rachangalen.

²⁵ Ma yungi ted ni un wolduguy e bayi suguy e pan ni bay rachangalen ndakuriy be' nra yan ngay. Bayi par ni garbaw nge saf e be kay e pan riy."

8

Ba pagel ni fak Isaiah e mang pow ko girdi'

¹ I SOMOL e ga'ar ngog, "Mu fek bangi n'en ni ba ga' yang ni yima yol nga daken ngam yoloy e yol ni ba ga' ngay ni be ga'ar: 'Fek Chugom u Fithik' e Yargal nib Machreg.'

² Mu fek l'agruw i pumo'on nra pagan'um ngorow, ni Uriah ni prist nge Zekariah ni Jeberekiah e chitamngin ni ngar mangew mich ko tin ngam yoloy."

³ Me ba ngiyal' nga tomuren ma gamow par le'engig. Me diyen me gargel ni bochi pagel. Me ga'ar SOMOL ngog, "Mu tunguy fithingan ni 'Fek Chugom u Fithik' e Yargal nib Machreg.'

⁴ Ra dawori yag ni nge pining e re tir nir e Nina' nge Papa' ma urngin e pi machaf nu Damaskus nge urngin e chugum nu Samaria e bayi fek e pilung nu Assyria u fithik' e yargal."

Fare Emperor nu Assyria e be yib

⁵ Me non SOMOL ngog bayay

⁶ ni ga'ar, "Bochan e ke dabuy e girdi' ko re nam ney e ran ko Lul' nu Shiloah* ni be yan nib sowath,

---

* **8:6 LUL' NU SHILOAH:** Re lul' ney e yib ko fare alublub ni ba ga' ni bay u ba' ni ngeky yu Jerusalem.

ma yad be rus ngak fa gal pilung ni Rezin nge Pekah ma karanod ra m'aged e fager ngorow,

⁷ ma aram fan ni gag SOMOL e bay gu fek e *emperor* nu Assyria nge urngin e salthaw rok i yib ni ngar m'aged e mael nga Judah. Bay rabad ni bod e lul' nu Eufrates ni sugbur nge tharey e binaw.

⁸ Bayi walguy daken yu Judah ni bod e lul' ni bod tolngin lik'ipoy nike tharey urngin ban'en."

Got e bay rodad! Pon nike pithig e ke mang yoror ko nam.

⁹ Gimed e pi nam, mu'ulunggad nga ta'bang u fithik' e marus! Gimed e pi nam nu fayleng ni gimed ba orel, mu telmed! Mu fal'eged rogomed ni ngam marod ko mael, machane ngam rusgad! Mu fal'eged rogomed, machane ngam rusgad!

¹⁰ Mu tanom niged rogon ni ngam gelgad, machane dabi fel'. Mu feked gubin e tin gimed ba'adag! Machane rib m'ayfan, ya Got e bay romad.

SOMOL ni ginaeng fare profet

¹¹ U gelngin SOMOL nib gel e yog ngog ni dab gu lek fare wo' ni be lek e girdi'. I ga'ar,

¹² "Dab mu'un ko tin be puruy'nag e girdi' ni ngar rin'ed ma dab mu rus ko pin'en ni yad be rus ngay.

¹³ Dab mpag talin ni Gag fare SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e gub thothup; kemus ni gag e ngam rus ngog.

¹⁴ Bochan e ri gu ba thothup ma aram fan ni gu bod ba malang ni nge tun ay e girdi' ngay; gu bod

ba wup ni bayi aw e girdi' nu Judah ngu Israel ngay nge girdi' nu Jerusalem.

¹⁵ Boor i yad e bayi tun ay ngar dol'gad. Bay ra dol'gad ngar masengsgad. Bay ra pired ni kar awgad ko wup.”

Ngan kol ayuw ni dab u ni fith lanyan' e thagith

¹⁶ Pi gachalpeg e thingar ur ayuweged fapi thin ni Got e ke pi' ngog.

¹⁷ I SOMOL e ke mith ko girdi' rok, machane gu be par nib pagan'ug ngak me ir e ke lagan'ug ngak.

¹⁸ Gu ba'aray nge pi bitir ni SOMOL e ke pi' ngog. I SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok ni bay tagil' ko Burey ni Zion e ke l'oegmad ni nggu manged tamal'og rok nib fos ngak e girdi' nu Israel.

¹⁹ Machane bayi yog e girdi' ngomed ni ngam marod ngak e pi tamanbey nge pi sothiw nge tapong thagith ni yad ma sakathkath ma yad ma sononnon nga but'. Bayi lungurad, “Susun e nge de'eriya e girdi' e pi kan nge pi thagith ko tin ngrogned ni fan ko girdi'.”

²⁰ Thingar mu fulweged ngorad ni nge lungumed, “Mu telmed ko machib rok SOMOL ngomed! Dab mu telmed ko thin ni be yog e pi sothiw — ya n'en ni yad ra weliy ngomed e dabi tay e gafgow u orel.”

Ngal'an e gafgow

²¹ Girdi' e bay uranod u lan e re nam ney nike mulan'rad ma karm'ad ko bilig. Ere bay ra damuwgad ngu u rogned e thin nib kireb ngak

e pilung rorad nge ngak e Got rorad. Yad ra sap ngalang,

²² ara ra lik'athgad nga but' ma kemus ni gafgow nge rumug e yad ra guy, nib rumug nib gel e marus riy ni ir e yibe tulufnad nga fithik'.

9

¹ Dariy kanawo'en miyad thay ko re gafgow ni bay yib e ngiyal'nem.

Fare pilung ni bay yib

Nam ko ganong rok Zebulun nge Naftali e un darifannag, machane bayi bingyal' ma bay ni tay fan e re nam ney, ni tabab ko day ni Mediteranean me yan ko ngek nga ba' nem e Jordan nge mada' nga Galile ko gin be par girdi'en boch e nam riy.

² Girdi'en fare nam ni uranod u fithik' e lumor e ka ra guyed ba tamilang ni ba ga' ram'en! Ur pired u lan ba nam u fithik' e rumug ni yam', machane chiney e ke gal e tamilang nga dak-enrad.

³ Somol kam pi' e felfelan' ni ba ga' ngorad; kam gagiyeq nagrad kar felfelan'gad. Yad be felfelan' ko n'en ka mu ngongliy, ni bod e felfelan' ni be tay e girdi' ko ngiyal' ni yad be kunuy e ggan ko woldug rorad, ara ngiyal' ni yad be f'oth e chugum nra koled u tan e mael.

⁴ Ya ka mu t'ar fare mat' ni ur gafgowgad u tanggin, nge fare ley i gul ni un tay nga daken porad. I gur e kamgel ngak fare nam

ni i gafgownag ma be fek ban'en rok e tirom e
girdi',
ni bod rogom ni mu gel ngak e salthaw nu
Midian kakrom.

⁵ Sus rok e salthaw ni m'ag e mael ko nam
nge mad rorad nike mak' racha' e bay ni urfiy!

⁶ Ka ni gargeleg bochi tir ngodad!
Ka ni pi' bochi pagel ngodad!
Me ir e bayi mang pilung rodad.

Ma bay nog fithingan ni "Tafonow nrib Manigil,"
nge "Got ni Gubin ma Rayag Rok," nge "Chita-
mangiy ni Manemus,"
nge "Pilung ko Gapas."

⁷ Gelngin lungun nib pilung e bay i ga' i yan;
gin bay i gagiyeg riy e yugu bay i par u fithik'
e gapas.

Bayi gagiyeg ni ir e ke yan nga luwan David ni
Pilung,
ma gagiyeg ni bay i tay e mmat'aw ma ba
yal'uw,
e chiney nge yan i mada' ko tungun.

I SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e ke turguy ni nge
rin' urngin e pin'ey.

I SOMOL ni bayi gechignag yu Israel

⁸ I SOMOL ni yog rogon e gechig ni nge aw nga
daken e nam nu Israel, ni aram e pi'in owchen
Jakob.

⁹ Urngin e girdi' nu Israel, ni gubin e pi'in ma
par u Samaria, ni bay ra nanged nike rin' ni aray
rogon. Machane riyad ba tolngan' ma yad ba
ufanthin. Ra ga'argad,

10 “Naun ni rengga e ke puth nga but’, machane bay gu toyed bayay e pi naun nem ko malang. Ren ko *sycamore* e ka ni th’ab nga but’, machane bay gon’ed luwan ni tin th’abi fel’ e gek’iy ni *cedar*.”

11 I SOMOL e k’aring e to’ogor rorad ni nge cham ngorad.

12 Syria ko ngek me Filistia ko ngal e kar falew langrow ni ngar ful’ew yu Israel. Ni yugu aram rogon ma damumuw rok SOMOL e daworimus; kab k’iyeg pa’ ni nge gechig.

13 Girdi’ nu Israel e da rir pi’ed keru’rad ko kireb rorad; ni yug aram rogon ni be gechig nagrad SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok, ma kadawor rpigichelgad ngar sulod ngak.

14 U lan ta’reb e rran e ra gechignag SOMOL e pi tayugang’ nu Israel nge girdi’ riy; ni bay i thab’ lolugrad nge p’ebuk’rad nge mul.

15 Pi’in pi’lal nge pi’in yima ta’farad e aram e lolugen – ma p’ebuk e aram fapi profet ni tin yad be fil ngak e girdi’ e de riyul’.

16 Pi’in yad ma pow’iy e pi girdi’ ney e yad be ban nagrad ka ra olobochiyed yad.

17 Ere Somol e dabi digey reb e pagel nge thay nge mil ko gechig, ma dabi runguy e pi’in keyim’ figirngirad nge pi’in kanim’ rorad, ni bochan e ke gubin e girdi’ mada kurir liyorgad ngak Got ma ba kireb ngongolrad, ma urngin e pin’en yad be yog e thin ko balyang. Damumuw rok SOMOL e dawrimus, ni ka be par pa’ nib k’iy ni nge gechig.

18 Kireb ko girdi’ e be yik ni bod e daramram nma urfiy e pan ni bay e rachangal riy. Be mo’oruf

ni bod e nifiy u lan e loway nma gabulbul e ath riy ngalang.

¹⁹ Bochan e damumuw rok SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok, me mo'oruf daken e but' ma girdi' e mang ma'af ko nifiy; ndakuriy be' ni yag ni ayweg walagen.

²⁰ Girdi' u ga'ngin yang u lan binaw e yad ma achbutheg e chu'uwi ggan ni yad be pir'eg, machane kiyad be par ni yad ba yam' ko mak'iy. Mus ko bitir rorad ma yad be longuy!

²¹ Girdi' nu Manasseh nge girdi' nu Efraim e yow be togopluw ngorow, mi yow cheal ngar togopluw gow nga Judah. Ni aramrogon e chiney ni damumuw rok SOMOL e daworimus; ni pa' e ka ba k'iy ni nge gechig.

10

¹ Gafgow gimed! Ya gimed be ngongliy bogi motochiyel nde mat'aw ni be gafgownag e girdi' rog.

² Aray rogon ni gimed ma taleg e pi'in gafgow u mat'awrad nge tin bfel' ngorad. Ma arogon ni gimed ma leag e gayog rok e pi'in ke yim' figirngirad nge pi'in kanim' rorad.

³ Mang e gimed ra rin' ko ngiyal' ni nge gechig nagmed Got? Ma ba mang e gimed ra rin' ko ngiyal' nra girengiy e riya' u reb e nam nga dakenmed? U uw e gimed ra mil ngay ni ngam pir'egged e ayuw riy? Ma uw e gin gimed ra mithag talinmed ngay?

⁴ Bay ni li'med ngam m'ad u fithik' e mael ara ni girngiyemed i yan ni gimed ba kalbus. Ma

damumuw rok SOMOL e daworimus; ma pa' e bayi par ni ka ba k'iy ni nge gechig.

Emperor nu Assyria e ba talin e cham rok Got

⁵ I SOMOL e ga'ar, "Gu tay yu Assyria nib dumow rog ni nggu gechegnag e pi'in ku gu damumuw ngak.

⁶ Gu l'oeg yu Assyria ni ngar maelgad ngak e nam ndarir liyorgad ngak Got, ni girdi' ni yad ma k'aring e damumuw ngog. Gu l'oegrad ni ngar feked u yargel e chugom miyad mororo' miyad yotyot e girdi' nga but' ni bod rogon e rungdu' u lan e kanawo'."

⁷ Machane *emperor* nu Assyria e bay e n'en nike tanomnag u lanyan' nib almarin. Ke mu' i leamnag rok ni nge gathay bo'or e nam.

⁸ Ya i ufanthin ni ga'ar, "Gubin e ga' ko salthaw rog ma ba pilung!

⁹ Kug kol e pi nug nu Kalno nge Karkemish, nge pi binaw nu Hamath nge Arpad. Kug kol yu Samaria ngu Damaskus.

¹⁰ Kug ganam ni nggu gechignag fapi nam ni yad ma tayfan e liyos, liyos nib yo'or ko tinu Jerusalem ngu Samaria.

¹¹ Kug gothogthay yu Samaria nge urngin e liyos riy, ma ku aray rogon ni gu ra rin' nga Jerusalem nge ya'an bogi ban'en ni kan toy ni yima tayfan u rom."

¹² Machane Somol e ga'ar, "Nap'an ni gu ra mu'nag e n'en gu be rin' ko Burey ni Zion ngu lan yu Jerusalem, ma bay gu gechignag e *emperor* nu Assyria ni bochan e ufanthin nge tolngan' rok."

13 *Emperor* nu Assyria e ufanthin nge ga'ar, "Yigo' gag e ku gu ngongliy urngin e pin'ey. Ya gub madangdang ni gub gonop ma gub llowan'. Ku gu thirif ke chuw e pi mathil u thilin e pi nam ma kug fek e pi chugom rorad. Kug yot'yotrad nga but' ni bod ba garbaw ni pumo'on e pi'in yad ma par u rom.

14 Pi nam u fayleng e yad bod rogon ba tafen e arche', ku gu kunkunuy e pi fla'ab rorad ni bod feni mom i kunuy e tamango ko arche'. Dariy ba pon e arche ni furfury ni gu tamdag ngay; dariy reb e arche' ni fal l'ugun ni nge tolul ngog."

15 Machane me ga'ar SOMOL, "Rayag ni nge ga'ar bang i tow i ir e ba ga' boch ko en nma maruwel ngay? Ba ga'fan ba glayoch ko en nma glayoch? Dar ma chibiy baley i gul be' ngalang, ya en nma maruwel ngay e ma chibiy ngalang."

16 I SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e nge pi' e m'ar ni nge gechignag e salthaw rok, ni gowalngin e gowal u dakenrad e be yik'.

17 Got, ni fare tamilang rok yu Israel, e bayi ngal' ni nify. Got nthothup nu Israel e bayi ngal' ni daramram, nu lan ta'reb e rran me urfiy urngin ban'en, ni mus ko rachngal nge pan ni makankan.

18 Pi loway nib chap ko gek'iy nge yungi milay' nib yong'ol e bayi mogothgoth, nib ta'reb rogon ko m'ar ni ubchiya' nma thangey.

19 In kaen e gek'iy e ra magach ni mus ngab bitir nrayag ni nge the'eg.

Ri'in i yad ra magech nge sul

20 Bayi taw nga bangiyal' ni girdi' nu Israel ni magach nib fos e bay dab ku ra toergad ko fare

nam ni chugur ni nge thang owcharad. Bayi mang SOMOL e lagan' rorad, ni fare Got nthothup nu Israel.

²¹ Bochu'uw e girdi' nu Israel nra sul ngak e Got rorad nib gel gelngin.

²² Ni yug aram rogon ni chiney ni gathi blich e girdi' nu Israel ni bod e yan' u pe'lay, ma buchu'uw i yad e bayi sul. Riya' e kan ayuweg ni fan ko girdi', nri bay tapgin ni nge aw ngorad.

²³ Aram rogon, ga'ngin yang e re nam nem, ma SOMOL ni Th'abi Tolang ni Gubin ma Rayag Rok e ra fek e riya' i yib ngay, nri bod rogon ni yog nra rin'.

SOMOL e ra gechnag yu Assyria

²⁴ I SOMOL ni Th'abi Tolang ni Gubin ma Rayag Rok e be ga'ar ko girdi' rok ni yad ma par u Zion, "Dab mu dugowgad ngak yu Assyria, ni yug aram rogon ni yad be gafgow nagmed ni bod ni i rin' yu Egypt.

²⁵ Dabki n'uw nap'an ma bay gu lebuguy e gechnag romed, ma aram e bay gu thirifrad u but'.

²⁶ I Gag, SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok, e bay gu toyrad ko dumow rog ni bod rogon ni gu rin' ko girdi' nu Midian ko fare War nu Oreb. Gu ra gechnag yu Assyria ni bod ni gu gechnag yu Egypt.

²⁷ Ra taw ko chingiyal'nem, ma gu ra pithigmed u tan gelngin yu Assyria, ma mat' rorad e dabki tomal nga pomed."

Salthaw ni nge cham

28 Meb e salthaw ni to'ogor rorad ngar koled e binaw nu Ai. Ranod u lan yu Migron, miyad cha'riy e chugom rorod u Mikmash!

29 Ra thumurgad ko fare wo' ni wa'ich'ich miyad toffan reb e nep' u Geba. Ma girdi' nu lan fachi binaw nu Ramah e rrusgad, ma girdi' nu lan e binaw rok i Saul ni Pilung u Gibeah e ra milgad.

30 Me tolul e girdi' nu Gallim! Me mmotoyil e girdi' nu Laishah! Me fulweg e girdi' nu Anathoth!

31 Girdi' nu Madmenah nge yu Gebim e ra milgad ni ka ra feked e pogofan rorad nga pa'rad.

32 Ma daba' e pi to'ogor e yad bay u lan fachi binaw nu Nob, nu rom e yad be furuy e tug rorad ko Burey ni Zion ni bay ko binaw nu Jerusalem.

33 I SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e bayi pirdi'iyrad nga but' ni bod papa'ngin e gek'iy nthab u lang. Yu kan nth'abi tolang ma th'abi uf uf e bay ni th'ab nga but' ngan sobut'nag.

34 I SOMOL e ra th'abrad nga but' ni bod e gak'iy u lukngun e loway nni th'ab ko tow, ni ta'reb rogon ko pi gak'iy thabi fel'usun u Lebanon ni thig nga but'.

11

Ba nam nib gapas

1 Pi'in owchen David ni uranod nga luwan nguur pilunggad e yad bod ba ke gek'iy ni kan toy; machane rogon ba noef ni thay ko ley nike magey u fithik' e but', e aram rogon ba pilung ni bay yib u fithik' e pi'in owchen David.

² Fare kan nthothup rok SOMOL e bayi pi' e gonop ngak,
 nge llowan' nge salap ni nge maruwel ngay
 ngi i gagiyegnag e tirok e girdi' ngay.

Bayi nang e tin nib m'agan' SOMOL ngay mi i par
 ni bay madgun u wan',

³ mi i felan' ko pigpig ni be tay ni be fol rok.

Dabiyag ni turguy e n'en ni ngan rin' ngak be' ni
 bochan usun fa'anem ara tin ke rung'ag ni
 murung'agen;

⁴ ra pithig e oloboch rok e pi'in gafgow nrogon
 nib mat'aw
 me n'ufeg mat'wun e pi'in dariy ban'en
 nrayag rorad.

Yug ra pag lungun min gechignag e pi nam,
 me yim' e pi'in kireb.

⁵ Bayi gagiyegnag e tirok e girdi' nrogon nib
 mat'aw ma ba yal'uw.

⁶ Pi gamanman ni *wolf* nge saf e bay ur pired ni
 bfel' thilrad,
 ma gamanman ni *leopard* e bay ra paged yad
 nga but' u fithik' pifak e kaming.

Pifak e garbaw nge pifak e layon e bay ur abichgad
 u ta'bang,
 ma bbitir ni ka ba'achig e bay i
 chathowoliyrad.

⁷ Garbaw nge gamanman ni *bear* e bay ur abich-
 gad u ta'bang,
 ma pifakrad e bay ur pired u ta'bang ni bfel'
 thilrad.

Pi layon e bay ur ked e pan ni bod e garbaw.

⁸ Mus ko bitir ni ka ba'achig ndabi buch ban'en rok

ni fa'anra i fafal nib chugur ngak ba por-
choyog ni bay e yub u l'ugun.

⁹ Zion, burey nib thothup rok Got
e ra par ndariy e kireb riy ara ban'en nra
maad'ad ngak be'.

Ma girdi' ko nam e ri bayi tamilangan'rad u mu-
rung'agen SOMOL
ni bod rogon lan e yungi day nib sug ko day.

Girdi' ni kalbus u wuru' e nam nra sul

¹⁰ Ra taw nga reb e rran me yib be' nib pilung
ko ganong rok Davib nib be'ech ni nge mang pow
ngak e pi nam. Yad ra mu'ulung ngalan fare binaw
ni pilung ngar tedfan.

¹¹ Rofen nem, e ra maruwel Somol nga gelngin
nge fulweg e girdi' rok nga tabinaw, ni pi'in nra
magachgad u Assyria ngu Egypt, u lan fare nam
nu Pathros ngu Sudan, ngu Elam, ngu Babylonia,
ngu Hamath, nge pi binaw u charen e day nge pi
donguch u lan e day.

¹² I Somol e bay i n'uf bang i flak ngalang ni nge
dag ko pi nam ni be kunkunuy bayay nga ta'bang
fapi girdi' nu Israel ngu Judah nra werwergad ko
fa aningeg i tabthung ko fayleng.

¹³ Fare nam nu Israel e bay dabki awanrad ngak
yu Judah, ma yu Judah e bayi par ni gathi kuyad e
to'ogor rok yu Israel.

¹⁴ Ma bay ra chagil gow ngar togoplungow ngak
yu Filistia ko ngal miyad fek u yargal e chugom
ko girdi' nma par ko ngek. Miyow gal ko girdi' nu
Edom ngu Moab, me par e girdi' nu Ammon ni yad
be fol rorow.

¹⁵ Bayi mliknag SOMOL lan fare Nguy ni Suez, ma ra pi' e nifeng nib guwal nge mliknag e lul' ni Eufrates, kemus ni medlip pa' e lul' nib achig e pag nrayag ni nge yan be' u barba' nga barba'.

¹⁶ Ra sum bpa' i kanawo' nib k'iy u Assyria ni fan ngak e girdi' rok nu Israel nra magachgad u rom, ni ku bod fare pa' i kanawo' nib k'iy ni fan ngak e pi chitamangirad nap'an rchuwgad u Egypt.

12

Tang ko ogmagaer

¹ Bayib reb e rran ni bayi tang e girdi' ni yad be ga'ar,

“Gu be pining e sorok ngom, SOMOL! Um damumuw ngog, ma chiney e kam fal'eg lanin'ug ma ke chuw e damumuw rom.

² Got e ta'ayuw rog;

Bayi pagan'ug ngak ma dab ku gu tamdag.
I SOMOL e pi' gelingig;
ya ir e ta'ayuw rog.

³ Ni bod rogon e ran ni be'ech nma yibnag e felfelan' ko pi'in ke yim' ko balel, e aram rogon e girdi' rok Got nma felfelan'rad ko ngiyal' nma aywegrad.”

⁴ Bay reb e rran ni bayib ni bayi tang e girdi' ni yad be ga'ar,

“Moged e magaer ngak SOMOL! Mu pininged ni nge ayuwegmed!

Mogned ko urngin e nam e tin ke rin'!

Moged ngorad feni sorok!

⁵ Mu tang niked SOMOL ni bochan feni sorok ko pin'en ke rin'.

Muguyed rogon ngan rung'ag u ga'ngin e fayleng murung'agen.

⁶Urngin e girdi' nma par u Zion e nge tolul ngalang me tang!

Got nib thothup rok piyu Israel e ba sorok, mma par u fithik' e girdi' rok."

13

Got ni bayi gechignag yu Babylon

¹ Irera' e thin ni murung'agen yu Babylon, ni pi' Got ngak Isaiah ni fak Amoz.

² U p'ebgul e burey nib tamilang mag girengiy e flak ko mael ngalang! Ma ga tolul ko pi salthaw ni kam tining pa'am ngalang ni pow ni ngar oggad ko garog ko fare binaw nib tolngan' e girdi' riy.

³ I SOMOL e pining e salthaw rok nib falu' ma ba m'uthan'rad ni ngar chamgad ko fare mael nib thothup ngar gechig naged e pi'in ba damumuw ngorad.

⁴ Motoyil ko mayngar u p'ebgul e pi burey – ni laman e girdi' nib yo'or, lungun e pi nam nge pi pilung ni be mokun. I SOMOL ko yu raba' i salthaw e be t'ar madilen e yu raba' i salthaw rok ni ngan mael.

⁵ Yad be yib u bogi nam nib palog u tungun e fayleng. SOMOL e be yib u fithik' e damumuw rok ni nge gathay e nam ni ga'ngin.

⁶ Mu gel'gel' naged e amith! Ya rran rok SOMOL e ke chugur, rofen ni En ni Gubin ma Rayag Rok e nge girengiy e riya' i yib.

⁷ Ra m'ay gelngin pa' gubin e girdi' me lul' laniyan'rad.

⁸ Yad gubin ni yad ra rus miyad yim' ko amith, ni bod e amith rok be' ni bpin ni nge gargel. Bay ra changargad ngorad u fithik' e marus, ma owcharad e bay i yik ko tamra'.

⁹ Rran rok SOMOL e nge anog — ni yaran e gafgow ko damumuw rok nib gel. Bayi par e fayleng ni dakuriy waton, ma gubin e pi tadenen e yira thang mit.

¹⁰ Gubin e t'uf nge pin'en nma mat ra'en e ra m'ay ra'en ndabki mat, ra lumor ra'en e yal' ni nge yib ngalang, ma m'ay ra'en e pul.

¹¹ I SOMOL e ga'ar, "Bay ggirngiy e riya' nga daken e fayleng nggu gechignag gubin e pi'in kireb ni bochan e denen rorad. Bay gu sobut'nag e pi'in yad ba tolngan' mu gu gechignag e pi'in nib ufanthin ma yad buchan'.

¹² Ma pi'in nra magach ni kabfos e ke mom'aw ni ngan piri'egrad boch ko ngan pir'eg e gol.

¹³ Bay gu rurug e pi tharmiy, me durru' e fayleng nge chuw u tagil' ko rofen ni ba'aram ni gu ra dag e damumuw rog, I Gag SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok.

¹⁴ "Ma pi'in yad ma par u Babylon ni gathi yad girdi'en e bay ra milgad ngranod ko pi nam nrabad riy, yad ra wear ni bod e gamanman ni *deer* ni yad be mil ko pi takol gamanman, ni bod rogon e pi saf ni dariy be' ni be gafaliyrad.

¹⁵ Arorad ni yira kol e ran rugoy e saydon ngak nge math e pogofan rok.

¹⁶ Ngial' ni yad be changar ni dariy ban'en nrayag ni ngar rin'ed, mi ni pirdi'iy pi bitir rorad

ngarm'ad, mi ni gochowriy gathon e naun rorad u yargal, mi ni kol pi le'engirad u gelngiy.

¹⁷ I SOMOL e ga'ar, "Bay gu k'aring piyu Medes ni ngar maelgad nga Babylon. Dariy fan e silber u wan'rad ma dabi unan'rad ko gol.

¹⁸ Gan e gat'ing nge gat'ing rorad e bay ra li'ed e pi'in pagel ngay. Ma dab rrungyed e bitir ni kab madway ara pi bitir.

¹⁹ U Babylonia e th'abi fel'usun u fithik' e pi gagiyeq ni bay ufan u daken e pi girdi' rok. Machane, I Gag SOMOL, e gu ra gathay yu Babylon ni bod ni gu rin' nga Sodom ngu Gomorrah!

²⁰ Dariy be' nrayag ni ngki par u rom. Dakriy reb e Arab i yug be yan ni ku ra n'uf e *tent* rok u rom, ma aram rogon e pi tagafaliy e gamanman ni dakriy bagyad nra gafaliy e gamanman rok u rom.

²¹ Bayi par ni bang i ban'en ni gamanman nu ted e bay i par riy nge arche ni *owl* e bay ur toyed taferad riy. Arche ni *ostrich* e kubay i yib i par ngaram, nge kaming ni malboch e bay i og og u fithik' e tin ke mogoth u rom.

²² Pi wulyang nge pi naun ni tafen e pilung e bay i kumong lungun e gowol ko gamanman ni *hyenas* nge *jackal* riy. Ketaw ko rran rok yu Babylon! Pi rran rok e nge thumur."

14

Sul ni tay e pi kalbus u wuru' e nam nga taferad

¹ I SOMOL e bayi kirban' bayay ko girdi' rok nu Israel me mel'egrad ni nge mil farad ngak. Bayi

pagrad ngar pired bayay u lan e nam rorad, ma girdi' u bang e bay rabad ngar pired rorad.

² Pire' e nam ni bayi ayweg e girdi' nu Israel ngar sulod ko fare nam ni pi' SOMOL ngorad, mu rom e bayi pigpig e pi nam riy ngak piyu Israel ni bod e sib. Pi'in nra koled piyu Israel e bayi mang yu Israel e kolrad e chiney, ni girdi' nu Israel e bay ur gagiyege nige e pi'in ur gafgow nige yad.

Fare pilung nu Babylon u lan fare fayleng ko yam'

³ I SOMOL e bayi pithig yu Israel ko amith nge gafgow nge maruwel nib gel ni un motogel ngorad ni ngar rin'ed.

⁴ Ma nap'an nra rin' ni aray rogon, ma yad ra moningnag e pilung nu Babylon ni yad ra ga'ar:

“Fare pilung nib buchan' e ke thay! Ni dabki gafgownag be' bayay!

⁵ I SOMOL e ke museg gelngin e pi'in kireb nma gagiyege

⁶ ni yad be gafgownag e girdi' u fithik' e damu-muw, mda rir toffangad i gafgownag e pi nam ni kar koled ko mael.

⁷ Fin'eray e be toffan e fayleng ni ga'ngin u fithik' e gapas, ma be tangnag gubin e girdi' e felfelan'.

⁸ Gek'iy ni *cypress* nge *cedar* nu Lebanon e kar felfelan'gad ko fare pilung nike thay, ni bochan e dakriy be' ni nge th'abrad nga but', e chiney ni dakimo'!

⁹ “Fayleng ko yam' e ke fal'eg rogon ni fan ko wub rok fare pilung nu Babylon. Pi kan rok e pi'in immoy nib gel gelngirad u fayleng e ke mada'

ufrad ngalang. Ma pi ya'al rok e pi pilung e kar sak'iygad u tagilrad.

¹⁰ Ni yad gubin ma yad be tolul ngak ni yad be ga'ar, 'Chiney e gab me'waer ni bod gamad! Ere gur bagmad!

¹¹ Un tay fam ko musik ni *harp*, machane chiney e gabay u roy u lan e fayleng ko yam'. Kamthig nga chob ni fakl'ud ma kam gulgul ko *blanket* ni alolay.' "

¹² Pilung nu Babylon, gur e t'uf nma mat rama'em ni kadbul, ka mu thay u tharmiy! Kafram e um kol e pi nam ko mael, machane chiney e ka ni tharbegem nga daken e but'.

¹³ Mu turguy ni ngam man ngalang nga tharmiy ngam ngongliy tagil' e gagiyeg rom nga daken e pi t'uf nth'abi tolang. Um leamnag ni ga ra par nga but' ni bod be' nib pilung u daken e burey ko lel'och ko gin ma mu'ulung e pi got ngay.

¹⁴ U mog ni ngam man ngalang nga p'ebgul e pi manileng ngam bod rogon e En ni Gubin ma Rayag Rok.

¹⁵ Machane gur e yer, ni ka ni girngiyem nga but' ko gin th'abi to'ar ko fayleng ko yam'.

¹⁶ Pi yam' e bay ra paged langarad ni kar ngatgad ngom. Ma bay ra ga'argad, "Irerar' fare mo'on ni i rurug e fayleng me durru'nag e pi gagiyeg rok e pi pilung?

¹⁷ Irerar' fare mo'on ni gathay e pi binaw me pilyeg e fayleng nge ngal' ni bang i ted ni *desert*? Ireray fare mo'on ni dariy bangiyal' ni pag e pi kalbus rok ngranod nga taferad?"

¹⁸ Gubin e pilung u fayleng ma ka ni k'eyagrad ngalan e low ko yam' rorad ni bfel'usun,

¹⁹ machane gur e dariy e malang rom, ldow rom e kanon' nga wean ni nge meal. Nike uponguy e ldow ko pi salthaw nli'rad u tan e mael, kanin' med ngalan ba low ni go' malang kan yotyotmed nga but'.

²⁰ Bochan e mu kirebnag e nam rom ni um thang e pogofan rok e girdi' rom, aramfan ni dab ni k'ayagem ni bod rogon boch e pilung. Dariy reb i girdi'en e tabnaw rom ni bogi kireb nra magach nib fos.

²¹ Nge tabab e mathang pogogfan! Pi'in pagel ni fak e re pilung ney e ngarm'ad ni bochan e pi denen ko pi chitamangirad kakrom. Dakriy bagyad nra gagiyeagnag e fayleng bangiyal' ara rsugyed daken ko pi binaw ni yad e ra ngongliyed.

Got e bayi gathay yu Babylon

²² Me ga'ar SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok, "Bay gu cham nga Babylon nggu kirebnag. Bay gu pag ni dakriy ban'en riy – dab gu pag reb e bitir, ara be' nib fos. I Gag SOMOL e gu be non.

²³ Bay gu pilyeg yu Babylon nge bod lan ba mu'ut ni go' ran, arche' ni owl e bayi par u rom. Bay gu wolguy yu Babylon ko wolguw nge chuw gubin ban'en riy. I Gag, fare SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e gu be non."

Got ni bayi gathay yu Assyria

²⁴ I SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e micheg ni ga'ar: "Tin ku gu learnag e ra yodrom. Ma tin ku gu duwgiliy ni nggu rin' e ra yan ni aw ni amrogon.

²⁵ Bay gu thang mit yu Assyria u daken e but' nu Israel nggu yot'yot'rad nga but' u daken e pi burey rog. Bay gu chuweg e pi girdi'eg u tanggin gilban

piyu Assyria ngu tanggin e pi tomal ni immoy u porad.

²⁶ Irera' e n'en ku gu leamnag ni fan ko fayleng, ma pa'ag e ka ba k'iy ni nge gechnag e pi nam."

²⁷ I SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e turguy ni nge rin' e ran'ey; ke k'iyag pa' ni nge gechnag, ni dariy be' nrayag ni taleg.

Got ni bayi gathay piyu Filistia

²⁸ Irera' e thin ni un garareg u lan re duw ni yim' Ahaz ni Pilung.

²⁹ Gimed e girdi' nu Filistia, fare dumow ni aw ngomed e ke m'ing, machane dariy rogon ni ngam felan'gad. Nap'an ra yim' reb e parchoyog, me yib reb nga luwan ni ka ba gel feni kireb. Tamango ko parchoyog e ra pil ma ba *dragon* nma changag.

³⁰ I SOMOL e bayi mang matnag rok e pi gafgow u fithik' e girdi' rok nge aywegrad ni dabi buch ban'en rorad. Machane bayi pi' ba uyongol nib gel nge aw ngomed piyu Filistia, ma dabi pag bigmed nge par ni kabfos.

³¹ Gimed gubin e binaw nu Filistia ni bay um gawolgad ngalang ma gimed be yornag e ayuw! Mu rusgad ni gimed gubin! Be yib byil' i ath ko lel'och ni barba' i salthaw ndariy buchu'uw i marus rorad.

³² Bu uw rogon ni ngad fulwegned e falweg ko pi mal'og nike yib ngodad u Filistia? Bay dogned ngorad ni SOMOL e ir e ngongliy rogon yu Zion ma girdi' rok ni yad be gafgow e bay ra pir'eged e ayuw u rom.

15

Got ni bayi Gathay yu Moab

¹ Irera' e thin ni murung'agen yu Moab.

Binaw nu Ar ngu Kir e nni gathay u lan ta'ab nep', me aw e cho' u lan fare binaw nu Moab.

² Me yan e girdi' nu Dibon ngalang ko burey ngu'ur yorgad u tagil' e meybil. Girdi' nu Moab e ur gogo' naged e gafgowan' rorad ni bochan yu Nebo ngu Medeba; ra pupuyed lolugenrad nge soroberad u fithik' e gafgowan'.

³ Ma girdi' u lan yupa' i kanawo' e ron'ed e mad ni tutuw; ma lan binaw ko pi madardar ko kanawo' ngu daken e chigiy ko naun e be duloloy' e girdi' riy miyad be yor.

⁴ Girdi' nu Heshbon ngu Elealeh e yad be yor ngalang, ni yira rung'ag e meyor rorad nga orel nge taw nga Jahaz. Ni mus ko pi salthaw ni yad be dada' nike mulan'rad.

⁵ Lanin'ug e be yornag yu Moab! Girdi' e ke mil nga nochi binaw ni Zoar, ngu Eglath Shelishiyah. Ma bochi yad e farthog ko kanawo' nga Luhith, ni yad be yan ni yad be yor; ma boch e ke mil nga Horonaim, nib ga' lamrad ni yad be yornag e gafgow rorad.

⁶ Lul' ni Nimrim e ke mlik, ma pan u to'oben i yan e ke mororay, ni dariy ban'en ni magay ni kab galunglung.

⁷ Girdi' e yan nge th'ab e Loway ni Willow, ni yad be guy rogon ni ngar milgad ni nge un e chugom rorad ngorad.

⁸ Urngin e pi mathil nu Moab ma yibe rung'ag laman e meyor ngay. Ku ni rung'ag nga Eglaim ngu Beerelim.

⁹ U lan e binaw nu Dibon e row e lul' riy ko racha', ma Got e kabay ban'en nike tay ni kab gel boch e gafgow riy ni nge aw ngak e girdi' u rom. Arregon, bay ni pu'og racha'en gubin e girdi' ni magey u Moab.

16

Mathliyab ni tay yu Moab

¹ U lan e binaw nu Sela u lan e ted ni *desert* e pi' e girdi' nu Moab ba saf ni tow'ath rok e en nma gagiyeg u lan yu Jerusalem.

² Yad be son u mirichren e lul' nu Arnon ni yad be chelchel ni bod e arche' ni kan langrad u taferad.

³ Miyad ga'ar ngak e girdi' nu Judah, "Moged ngomad ko mang e nggu rin'ed. Mu yororgad romad ni bod ba ke gek'iy ni aw fon nib tagar-beb u gowalngin e misiw, mpaged gamad nggu toffangad nga fomed. Ya gamad bogni' ndariy tafenmad, mmithaged gamad ko gin ndariy be' nra pat ngomad riy.

⁴ Mu paged gamad nggu pired u daken e but' romed. Mu yororiyed gamad rok pi'in karm'ad ni bochan ni ngar thanged e pogofan romad."

(Ngochngochan' nge riya' e bayi mus, ma pi'in ur giliw niked e binaw e bay ra chuwgad.

⁵ Ma aram e reb e pi'in owchen David, e bayi mang pilung, ni bayi gagiyegnag e girdi' ko yul'yul' nge t'ufeg. Bayi gur ni nge rin' e tin nib yal'uw', me guy ni ngu'un rin' e tin nib mat'aw.)

⁶ Me ga'ar e girdi' nu Judah, "Ku gu rung'aged rogon feni uf uf e girdi' nu Moab. Gamad manang ni yad ba tolngan' ma yad ba ufanthin machane dariy ban'en ni ngar ufgad ngay."

⁷ Girdi' nu Moab e bay ur yorgad ni bochan e pi oloboch ni bay ur gafgowgad riy. Yad gubin ni bay ur yorgad u nap'an nra yib wuran ngan'rad e ggan ni fafel' ni ur ked u lan fare binaw nu Kir Heres. Bay ra pired nike math e liyab rorad.

⁸ Pi milay' nib chugur nga Heshbon nge pi milay' ni *grape* Sibmah e go' ke kireb, ireram e pi milay' ko *grape* ni i chingaw' e pi'in ur gagiyeg niged e pi nam ko pi wayin ni i yib riy. Bay bangiyal' ni garer e pi milay' nem nge mada' ko binaw nu Jazer, me yan ko ngek ngalan e ted ni *desert*, me yang u rom ko ngal nga ba'nem e *Dead Sea*.

⁹ Ma chiney e gu be yornag e *grape* nu Sibmah ni bod ni gu yornag yu Jazer. Be map' lu'ag ni fan nga Heshbon ngu Elealeh, ni bochan e dakriy wom'ngin e woldug nra felan' e girdi' ngay.

¹⁰ Chiney e dakriy be' ni be felfelan' u lan fa yungi flang nib yung'ol. Dakriy be' ni be tolul ara be tang u lan fapi milay'. Dariy be' ni be pirdi'iy e *grape* ni nge ngongliy e wayin riy; laman e felfelan' e dakriy.

¹¹ Ku gu gel'gel'nag e kirban ni fan ngak yu Moab, ma ke gafgowan'ug nga Kir Heres.

¹² Girdi' nu Moab e thay porowrad ko yan nga daken e burey nga tagil' e meybil nge lan e pi tempel rorad ko meybil, machane dariy ban'en riy ni bfel' ngorad.

¹³ Irera' e thin ni pi' SOMOL ni somm'on u murung'agen yu Moab.

¹⁴ Ma chiney e be ga'ar SOMOL, "Ri dalip e duw me chuw e fla'ab rok yu Moab, aram feni yo'or e girdi' riy, machane kemus nri in i yad e ra fos, miyad par ni yad ba me'waer."

17

Got e bayi gechignag yu Syria ngu Israel

¹ I ga'ar SOMOL, "Damascus e dabki mang reb e binaw, bayi par ni ba ulung i dow.

² Pi binaw nu Syria e bay nn'ag ni manemus. Me mang tagil' e abich ko saf nge garbaw, ni dariy be' nra langrad u rom.

³ Israel e bayi par ndakriy e yoror riy, ma Damascus e dabkiyag ni nge par rok ni dabki todong ku be'. Ma pi'in nu Syria nra mageygad e bayi m'ayfarad ni bod rogon e girdi' nu Israel. I, Gag SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e gu be non."

⁴ I ga'ar SOMOL, "Be yib reb e rran ni bayi t'aw ngay, ni aram e nge mus feni ga' bugwan yu Israel, ma fel' rogon riy e bayi chuw me par e gafgow nga luwan.

⁵ Ra par yu Israel ni bod bangi milay' ni kan th'ab e *grain* riy ka ni t'ar wom'ngin, ni bod feni kireb e milay' ko loway nu Refaim nap'an ni kan t'ar wom'ngin kem'ay.

⁶ Kemus ni in e girdi' e ra magach nib fos', yu Israel e bayi bod ba ke gek'iy ni *olive* ni gubin wom'ngin ni kant'ar min pag l'agruw ara dalip u tamal'gin, ara nni pag in ko yupa' ni sobut' u papa'ngin. I Gag, SOMOL ni Got rok yu Israel e gu be non."

⁷ Ra taw ko rofen nem, ma ra sul e girdi' ngar ninged e ayuw ngak e En ni Sunumiyrad, ni fare Got nu Israel nib thothup.

⁸ Bay dab ku ra paged e taga' ko pi altar ni rfel'egned nga pa'rad, ara lagan'rad ko pin'en ni yad ma chamey nga pa'rad ni bogi ya'an Asherah ni fare got ni bpin nge altar ni yima urfiy e *incense* riy.

⁹ Ra taw ko rofen nem, ma pi binaw ni kan yororiy ni fan ko mael e bay ni pag nge mogoth ni bod fapi binaw nike n'age pi *Hivite* nge yu *Amorite* fa'anra milgad rok yu Israel.

¹⁰ Israel, kampag talin fare Got ni ir e lagnem me yoror rom ni bod ba war nib gel. Ka mu cheal ga be yung yungi milay' nib taliw ni ngu'um tayfan e got nu bang riy.

¹¹ Machane yu gu ra for u fithik' e but' ngalang nge puf yuwan ko re kadbul ni mu yung, ma ku ra par ni dariy wom'ngin ni ga ra t'ar. Ya go' gafgow nge amith ni dabim'ay e ra par.

Pi nam nib to'ogor ni yad ra waer

¹² Pi nam nib gel gelngin e ka ra wageygad ni ta'reb linganrad ko day ni be chob, ni bod e n'ew ni gagang' ni be pil ko na'.

¹³ Fapi nam e kar gurgad i yib ni bod payngin e n'ew, machane Got e puwan' ngorad miyad sul nga tomur, rchuwgad ni bod e fiyath ni un ko nifeng u barba' e burey ara pan ni mlik' u fithik' e nanyor.

¹⁴ Ra blayal' miyad be k'ar marus, machane ra kadbul mada ramed. Irera' e n'en nra rin' urngin e pi'in yad ma giliwnag tafadad.

18

Got e bayi gechignagyu Ethiopia

¹ Ba' nem e pi lul' nu Ethiopia e bay bbinaw riy ni yima rung'ag lingan pon ban'en riy.

² Pi owchen reb e nam nga reb e nam ko fare binaw e rabad u lan e lul' ni Nile ni yad be yan u fofot ni kan ngongliy ko ro'uy. Mu suled nga tabnaw ni papay, gimed e pi tafek thin! Mu feked e malwol i yan ko but' romed ni nike th'eth'ab e pi lul', ko nam romed nib gel ma ba ga' lungun, nge girdi' romed ni n'un'uw mab pachpach dowrad, ni yima rus ngorad u ga'ngin e fayleng.

³ Ngam motoyilgad, gimed gubin e girdi' nma par u fayleng! Mu sap niked bangi flak ni pow, ni ngan tining u daken p'ebgul e burey. Mi gimed motoyil nga lingan e rapa!

⁴ I SOMOL e ga'ar ngog, "Bay gu changar u tharmiy nga but' ni bod feni mocho' e garbeb nma sum nnep' ko ngiyal' nike el wom'ngin e woldug, bod feni mayluy ram'en e yal' nimsiw'.

⁵ U m'on ni yira kunuy wom'ngin e *grape*, u nap'an nike mulmul e mak'uf ni flores ma be lol e *grape*, ma aram e bayi gathay e en to'ogor piyu Ethiopia ni bod feni mom papa'ngin e *grape* ni yima th'eth'ab ko yar.

⁶ Pi ldow ko salthaw rorad e bay ni pag u but' nib m'ug ko pi arche' nge gamanman ni malboch. Nap'an fangin e gowal ma bay i longuy e arche' fapi ldow, me taw fangin e garbeb me languy e gamanman."

⁷ Ra taw nga bangiyal' ma bay un pi' e maligach ngak SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok ko re nam

ney nike th'eth'ab e pi lul', ni re nam ney nib maduwgil ma ba gel gelngin, ni girdi' riy e ba n'un'uw ma ba pachpach downgin, ni yima rus ngorad u ga'ngin e fayleng. Bay rabad ko Burey ni Zion, ni aram e gin yima liyor riy ngak SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok.

19

Got e bayi gechignag yu Egypt

¹ Irera' e thin u murung'agen yu Egypt.

I SOMOL e ke yib ni nge yib nga Egypt, ni be yib u daken bang i manileng nib papey. Ma fapi liyos nu Egypt e be duru' u puluwon, ma ke mulan' e girdi' nu Egypt.

² Be ga'ar SOMOL, "Bay gu k'aring e mael u lan yu Egypt me cheal e walag ko walag ngu'ur togopluk gow ngorow me togopluk e buguliyoror ko buguliyoror. Pi binaw e bay ur chamgad ngorad, nge pi pilung ni yab ba to'ogor e bay u ra lu'aged e en nge sorok.

³ Arme nggu wagageynag e tin ke tanomnag yu Egypt mu gu mulegan'rad. Bay rman ayuwgad ko pi liyos rorad, bay u ranod ko pi tapig ngu'ur fithed e thagith komang e bfel' ni ngar rin'ed.

⁴ Bay gu pag yu Egypt nga pa' reb e pilung nib kireb ngi i gagiweg nagrad. I Gag fare SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e gu be non."

⁵ Bayi sobut' e ran u lan e lul' ni Nile, me munmun me mlik'.

⁶ Ma gin ma mit e ran riy e ra burow ko ngiyal' ni be mlik' i yan nib sag'al. Ro'uy nge uchel e bayi mororay,

⁷ ma gubin e woldug ni ka ni yung u marichlen fare lul' ni Nile e bayi mororay nge un ko nifen.

⁸ Gubin e girdi' nike pag e taga' ko fita' u lan fare lul' ni Nile, ni fan ko yafos rok, e bayi gowol ma be yor; pi lam nge yung i nug rorad e ke m'ayfan.

⁹ Pi'in yad ma ngongliy e mad ni wech e bayi mulan'rad;

¹⁰ ma pi'in yad ma lifith ban'en nge pi'in yad ba salap ko maruwel e bay ra magawongad me mulan'rad.

¹¹ Pi tayugang' ko binaw nu Zoan e yad bbalyang! Ma pi'in th'abi gonop u Egypt e ra pi'ed e fanow ni de fel'! Bu uw rogon ni yad ra yog ngak e an pilung ni bay tha'rad ko pi'in llowan' nge pi pilung ni kakrom?

¹² Pilung nu Egypt, bu uw fa pi tafanow rom nib cheag? Ya sana rayag ni ngrognd ngom ko mang e tin ke tanomnag SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok nga Egypt.

¹³ Pi tayugang' nu Zoan ngu Memfis e yad bbalyang. Yad e susun e yad e ngar pow'iyed e nam, machane ka ra olobochiyed.

¹⁴ I SOMOL e i gagiye nagra ngar pi'ed e fanow nib wagagey. Ma aram tapgin ni gubin e tin i rin' yu Egypt e ba kireb ngi i thigthig ni bod be' nib ching ni be dol' u fithik' e sul'ugun rok.

¹⁵ Dariy be' u lan yu Egypt ni bfel' rogon ara ba gafgow, ara be' nib ga'fan ara be' ni danir changar ngak, nrayag ni pi' e ayuw.

Egypt ni bayi liyor ngak SOMOL

¹⁶ Bayi taw nga bangiyal' ni girdi' nu Egypt e bay ra dugowgad ni bod e ppin. Bay ra durru'gad ko marus u nap'an ni yad ra guy SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok nike k'iyag pa' ni nge gechig nagrad.

¹⁷ Girdi' nu Egypt e yad ra rus ngak yu Judah u gubin ngiyal' nra yib ngan'rad fare n'en nike fal'eg SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok rogon ke tay ni fan ngorad.

¹⁸ Ra taw ko ngiyal'nem, ma lal e binaw nu Egypt nra i non ni thin ni Hebrew. Girdi' nu rom e bay ur mowgad nga fithingan SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok. Reb fapi binaw e bay ni pining fithingan ni, "Binaw ko Yal'."

¹⁹ Ra taw ko ngiyal'nem, ma bay ba altar rok SOMOL u lan fare nam nu Egypt nge ba malang ni ka ni suweg nib n'uw ko mathil nu Egypt ni ka ni ognag ngak SOMOL.

²⁰ Galin'ey e bay i mang pow u lan yu Egypt ni bay SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok u rom. Nap'an nra gafgow e girdi' u rom miyad pining SOMOL ni nge ayuw, ma ra pi' be' ni nge aywegrad.

²¹ I SOMOL e bayi dag ko ir mini' ko girdi' nu Egypt, ma aram miyad nang miyad liyor ngak, miyad fek i yib ngak e maligach ni mo'oruf. Bay ra mowgad ngak miyad rin' e n'en ni kar mow naged.

²² I SOMOL e bayi gechignag e girdi' nu Egypt, machane yug aram rogon ma bayi gol nagrad. Bay ra sulod ngak me rung'ag e meybil rorad me gol nagrad.

²³ Ra taw ko ngiyal'nem ma bay ba kanawo' nib ga' nra yan u Egypt nga Assyria. Girdi' ko gal nam

ney e bay u ra milekaggad u thilin e gal nam ney, ma gal nam nem e bay ur liyor gow u ta'bang.

²⁴ Ra taw ko ngiyal'nem ma yu Israel e ra ta'reb toln gin nga Egypt ngu Assyria, ma dalip i nam ney e yad ra fal'eg wa'athan ga'ngin e fayleng.

²⁵ I SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e bayi fal'eg wa'athrad me ga'ar, "Egypt, bay gu tow'ath nigem, i gur girdi'eg; nge gur Assyria, ni gu sunmiyem; nge gur Israel ni girdi' rog ni gu mel'eg."

20

Pow ko fare Profet ndariy e mad u daken

¹ U tan lungun Sargon ni *emperor* nu Assyria, me cham e en pilung ko salthaw nu Assyria ko binaw rok piyu Filistia u Ashdod.

² Dalip e duw aram nga m'on me yog SOMOL ngak Isaiah nib mo'on ni fak Amoz ni nge luf e sus rok nge mad u daken ni tutuw. Me fol riy ngi i yan u rom i yan ni dariy e mad rok nge sus.

³ Ma nap'an nkol yu Ashdod, me ga'ar SOMOL, "Tapigpig rog i Isaiah e ki i yan ni dariy e mad u daken nge sus rok ni dalip e duw. Irera' e pow ko n'en ni bayi buch u Egypt ngu Ethiopia.

⁴ *Emperor* nu Assyria e bayi gafaliy fapi kalbus i yan ni dariy e mad u dakenrad, ni kolrad ko fa gal binaw. Fel' yangren nge pi'lal e bay u ranod ni dariy e sus rorad nge mad, ni be m'ug chuguyenrad, nra kar tamra' ngak yu Egypt.

⁵ Pi'in be pagan'rad nga Ethiopia ma uf uf rorad yu Egypt e bayi balyang lanin'rad me mulan'rad.

⁶ Ra taw ko ngiyal'nem, ma girdi' nma par u pel'ay u Filistia e bay ra ga'argad, 'Mu changar ko

nen ke buch ko girdi' ni yad e pagan' rodad ni ngar ayweged gadad u pa fare *emperor* nu Assyria! Are bu uw rogon ni dab dam'ad?" "

21

I pilyeg e changar ngan guy yu Babylon ni thay

¹ Irera' e thin ni murung'agen yu Babylonia.

Ba yib e riya' u ba nam ni bay madgun ni bod ba nanyor ni wolguy daken e ted.

² Ke pilyeg e changar rog ku gguy ba gafgow nib ga' nra be' ma be yagnag be' nge mathang pogofan ni yibe tay.

Salthaw nu Elam, mu chamgad! Salthaw nu Media, mu thabey niked fapi binaw! Got e bayi museg e gafgow ni k'aring yu Babylon.

³ N'en ni ku gguy mu gu rung'ag u lan e changar rog ni pilyeg e ke sug nige ko dugow nge amith, ni bod e amith rok be' ni bpin ni nge gargel.

⁴ I m'ag e balyang owcheg, ma gu be durru' ko marus. Kagum' ni bochan ni yigi papey nge blayal', machane dariy ban'en ni yib kemus ni go' marus.

⁵ Ku gguy ba mur ni kan fal'eg rogon; ka ni flath e mad ni nge par e girdi' ni ka ni piningrad nga daken. Yad be abich ma yad be garbod. Miygi non be' ni ga'ar, "Gimed e tolang ko salthaw mu fal'eged rogon e *shield* romed!"

⁶ Ma aram me ga'ar Somol ngog, "Mman mu tay e matnag, ma gog ngak ni ngi i sulweg e thin ko nen ni be guy.

⁷ Fa'anra guy e pumo'on ni be yib u daken e os, ni lal'agruw nib papluw, nge pumo'on ni be yan

u daken e dongki nge kamel, ma thangri faleg i yaliyrad.”

⁸ Me tolul fare matnag ni nge ga’ar, “Siro’, ku’ug sak’iy ni gu be matnag u luwag ni rran nge nnep’.”

⁹ Aray e karbad! Ni girdi’ ni be yan u daken e os ni kar fochgad ni lal’agruw. Me pi’ fare matnag e thin nge yib, “Ke mul yu Babylon! Gubin e liyos ni yad ma tayfan e ke wagay u but’.”

¹⁰ Girdi’ rog nu Israel, ka ni pirdi’iyemed ni bod e *wheat*, machane chiney e nggu weliy ngomed ba sabethin ni bfel’ ni ku gu rung’ag rok SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok ni Got nu Israel.

Thin ni murung’agen yu Edom

¹¹ Irera’ e thin ni murung’agen yu Edom. I tolul be’ ngog u Edom ni ga’ar, “Matnag, ke chugur ni nge rran fa dawor? Mog ngog ko mingyal’ e ra mus.”

¹² Mug fulweg, “Be n’en ni nge kadbul, machane bay ki nep’ bayay. Ma fa’anra ka ga ba’adag ni ka ga ra fith bayay, mag sul ngam fith.”

Thin ni murung’agen yu Arabia

¹³ Irera’ e thin ni murung’agen yu Arabia.

Gimed e girdi’ nu Dedan, fare thelep romed e gif u lan e nam nu Arabia,

¹⁴ mu pi’ed e garbod ko girdi’ ni karbad ngomed ni karm’ad ko balel. Gimed e girdi’ ko binaw nu Tema, mu pi’ed e ggan ko girdi’ ni dakriy taferad.

¹⁵ Be mil e girdi’ ni ngar thaygad ko saydon ni ka ni fel’eg rogon ni ngan li’rad ngay, nge gat’ing ni ka ni fel’eg rogon ni ngan pag ngorad nge gubin tin yima riya’ riy ko mael.

¹⁶ Ma aram me ga'ar Somol ngog, "Rik ta'reb e duw mu gu moseg fare ga' bugwan nib mta' fapi ganong nu Kedar.

¹⁷ Pi'in ma mun gat'ing e aram e pi'in th'abi falu' u Kedar, machane buchu'uw i yad e ra par nib fos. I Gag SOMOL ni Got nu Israel, e gu be non."

22

Thin ni murung'agen yu Jerusalem

¹ Irera' e thin ni murung'agen ba loway ni fithingan e Loway ni Pilyeg e Changar.

Mang e yibe rin'? Mangfan ni urngin e girdi' u lan binaw ma be madnom u daken e chigiy ko naun?

² Ga'ngin fare binaw nike mada' lingan ngalang, nike sug nga lingan e uf uf.

Girdi' nike yim' u tan e re mael ney e gathi cham e rm'ad riy.

³ Gubin e tayugang' rom nra milgad mi ni kolrad u m'on ni ngron'ed ta'reb e gan e gat'ing.

⁴ Chiney e ngan chuw rog nggu par ni go' gag nggu yornag gubin pi girdi'eg ni go' karm'ad. Dab muguy rogon ni ngam fal'eg lanin'ug.

⁵ Irera' e ngil'an e digow, me'waer ni ngan tay, nge lanin'uy ni nge wagagay u lan fare Loway ni fithingan e Loway ni Pilyeg e Changar, ni SOMOL ni Th'abi Tolang ni Gubin ma Rayag Rok e pag e ran'ey ke aw ngodad. Rungrung ko fare binaw rodad e kan buthug, ma be kumong lungun e girdi' ni yad be yornag e ayuw u fithik' e yochi burey.

⁶ Pi salthaw ko nam nu Elam e karbad u daken e os, ni bay talin e cham rorad ni gat'ing nge gan e

gat'ing. Ma salthaw nu Kir e kar falflaged rogon e yungi *shield* rorad.

⁷ Fapi loway nu Judah nib yong'ol e ba sug ko *chariot*; ma salthaw u daken e os e yad ba k'af u mit e pi garog nu Jerusalem.

⁸ Urngin e pin'en nma yoror rok piyu Judah e dariy wotan u but'.

Nap'an ni buch e ran'em, ma ga fek talin e cham nga wuru' e gin yima cha'riy riy.

⁹⁻¹⁰ Mu gguy e yungi chabal ko rungrung nu Jerusalem nike t'uf ni ngan ngongliy. Mu fal'eg i yaliy gubin e naun u lan yu Jerusalem ngam buthug boch nga but' ngam fek e malang riy ni ngam thuthuy e rungrung ko fare binaw ngay. Ya nge yag ni nge mit e ran riy,

¹¹ ma ga toy ba teng nga langgin fare binaw ni nge mit e ran riy ni be yib nga pe'ning ko fare lupath nike n'uw nap'an. Machane dam sap ngak Got, ni ir e tonamnag urngin e pin'ey nike n'uw nap'an, ma ir e gagiyegnag nge yodrom.

¹² I SOMOL ni Th'abi Tolang ma Gubin ma Rayag Rok e i piningmed ni ngam yorgad mi gimed dololoy', migmed puy piyan lolugmed ngam chuwgad ko mad ni tutuw.

¹³ Machane mu rin'ed nib thil, ya um garusgad ma gimed be madnom. Ma gimed be li'e saf nge garbaw ni ngan languy, ma yibe unum e wayin. Me lungmed, 'Kabfel' ni ngu'ud abichgad ma gadad be garbad! Ya bayi gabul ma kadm'ad.

¹⁴ I SOMOL ni Th'abi Tolang ma Gubin ma Rayag Rok e ir e non ngog ni ga'ar, "Biney e denen e dabi chu machan, u n'umngin nap'an e yafos rorad.

I Gag, fare SOMOL ni Th'abi Tolang ma Gubin ma Rayag Rok, e kugog e pi thin ney."

Ba ginaeng ngak Shebna

¹⁵ I SOMOL ni Th'abi Tolang ma Gubin ma Rayag Rok e yog ngog ni nggu wan ngak Shebna, ni ir e ma guy rogon e maruwel ni nge yan ni bfel' rogon u ba tabnaw nib ga' lungun, ngug ga'ar ngak,

¹⁶ "I gur mini' ni ga be leamnag? Bu uw matwom ni ngam ker e gin ngan k'ayagem riy nga barba' fare burey ni go' war?

¹⁷ Sana gur be' nib sorom, machane SOMOL e bay i chibiyem ngalang nge yon'em nga orel.

¹⁸ Bayi chibiyem ngalang ni bod bbat' me yon'em ngalan bbinaw nib ga'. Nu rom e ga ra yim' riy u charen e pi *chariot* nri ga ba uf ngay. I gur e ka mu thiyernag e naun rok e masta rom.

¹⁹ I SOMOL e bayi chuwegem ko maruwel rom me girngiyem ko fare liw rom nib tolang nga but'."

²⁰ Me ga'ar SOMOL ngak Shebna, "Nap'an nra buch ni aram rogon, ma bay gu pining e tapigpig rog i Eliakim nib mo'on ni fak Hilkiyah.

²¹ Bay gu chuweg nga madam mu gu m'ag e leed rom nga lukngun, ma bay gu pi' urngin e lung ni i moy rom ngak. Ma bayi par nike bod ba matam ngak e girdi' nu Jerusalem ngu Judah.

²² Mu gu pi' mat'wun ni nge gagiyege u tan pa' e en pilung, ni be' ni owchen David. Bayi yag e kiy ko office ngak; ma n'en nra bing e dariy be' nra ning, ma n'en nra ning e dariy be' nra bing.

²³ Bay gu tay nib mudugil u gil' ni bod e yuluy u ban'en ni kan rag nga but' nib mache'che', ir

kenggin e liyor ni bay un tay ko fare tabnaw rok ni ga'ngin.

²⁴ “Machane gubin e girdi' rok nge gathon e tabnaw rok e bay ra tomalgad ngak. Bay ra gamuchmuchgad ngak ni bod e th'ib nge yu raba' i dabiyy ni kan the' ko rrichib!

²⁵ Nap'an nra yodrom, ma fare yuluy nib mache'che' e bayi warwar nge mul. Ma aram to-muren urngin e pin'en ni un the' ngay.” I SOMOL e keyog e pi thin ney.

23

Thin ni murung'agen yu Foenicia

¹ Irera' e thin ni murung'agen yu Tyre.

Mu gogo'gad ko gafgowan' gimed e sala u maday! Gin ma yan i gif e barkow romed ngay e ka ni gathay; naun riy nge gin yima yuluy e barkow riy e ke mogoth. Ra sul e barkow romed u Cyprus, mi gimed nang salpen.

² Mu sigel'gel'gad nga but', gimed e pi'in tasiyobay u Sidon! Gimed be pi' e girdi'

³ ngranod u maday ni ngar chuway'gad miyad pi' ni chuway' e *grain* ni yima yung u Egypt miyad siyobay u gubin e pi nam.

⁴ Binaw nu Sidon, mu tamra'gad, kem'ay famed! Day nge nge t'ay e regur e ke n'agmed ma be ga'ar, “Dariy e bbitir ni fakag. Ma dariy e ngiyal' ni gu chugol pagel ara ppin.”

⁵ Mus ngak piyu Egypt ni yad ra dada' ngay nap'an ni yad ra nang ni ka ni gathay yu Tyre.

⁶ Mu gogo'gad ko gafowan', gimed e girdi' nu Foenicia! Mu guyed rogon e mil nga Spain!

⁷ Moped irera' fare binaw ko felfelan' nu Tyre nni sunmiy ni kari kakrom? Irera' fare binaw nma pi' e girdi' nge th'ab e day nge yan i par nga boch e nam?

⁸ Mini' e tanomnag nge girengiy gubin e pin'ey nga daken yu Tyre, ni fare binaw nib sorok, ni pi siyobay riy e bogi fak e pilung ni yad e picha' nth'abi gilbugwarad u fayleng?

⁹ I SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e tanomnag. I tanomnag ni fan e nge museg e tolngan' rorad ko n'en ni kar rin'ed me sobut'nag e pi'in yad ma tayfan.

¹⁰ Marod ngam woldug nged fare nam, gimed e girdi' ni gimed be par u Spain! Dakriy be' nra yoror romed bingyal'.

¹¹ I SOMOL e ke ki'yag pa' nga daken e day ke pulpuluy e pi gagiyeg. Ke duwgiliy ni gin bay kenggin e siyobay riy u Foenicia e nge mogoth.

¹² Binaw nu Sidon, felfelan' romed e kemus, ma girdi' romed e nge gafgow. Ni dariy fan ni yad ra mil nga Cyprus, ya ku dariy ba ayuw nra yib ngorad.

¹³ (Gathi piyu Assyria, ya piyu Babylon e ra paged e gamanman ni malboch nge wagay u daken yu Tyre. Piyu Babylon e ra suweged e tawo'en e thum' ngalan binaw, ma yad e ka ra buthged e pi yoror u Tyre ni fan ko mael, kar paged fare binaw nike mogoth.)

¹⁴ Mu gogo'gad ko gafgowan', gimed e pi sala u lan e pi regur! Ya fare binaw ni gimed ma ta' ngay e ke mogoth.

¹⁵ Bayi taw nga bangiyal' mi ni pagtalin yu Tyre ni melip i ragag e duw nap'an, ni aram n'umngin

e yafos rok reb e pilung. Ra m'ay e pi duw nem ma yu Tyre e ra bod fa'anem nma falchuguay' ngak ni bay ko tang:

¹⁶ Mu fek talin e musik rom ni *harp*, ngam liyeg fachi binaw,
i gur e re gathar nir ni gafgow ni ka ni pag-talim!

Mmusik mu'um tang
ya ngkum puguram ngan'uy bayay.

¹⁷ Nap'an nra m'ay fa medlip i ragag e duw, me pag SOMOL yu Tyre nge sul ko maruwel rok ni i rin', ma aram e bayi pi' ir nchuw'ay ngak gubin e nam nu fayleng.

¹⁸ Salpiy ni nge yag ngak ko siyobay e bay ni pi' ngak SOMOL. Dabi cha'riy ngabang, machane pi'in yad ma liyor ngak SOMOL e bay ra faned fare salpiy rok ni ngar chuw'iyed e ggan nge mad nib t'uf rorad ngay.

24

I SOMOL ni bayi gechignag e fayleng

¹ I SOMOL e bayi kirebnag e fayleng nge par ni dakriy ban'en riy. Bayi lolopoy daken e fayleng me wagaynag e girdi' riy.

² Gubin e girdi' ni ta'ab n'en e yad ra mada'nag — ni prist nge girdi', pi tapigpig nge pi masta, nge pi'in nma pi e chuguay' nge pi'in ma falchuguay', nge pi'in ma pi' e salpiy nge pi'in ma ning ni ku ra fulweg, nge fel' rogon nge gafgow.

³ Fayleng e bayi par ndakriy e fel' riy nike kireb. I SOMOL e ke non ma tin keyog e ra yodrom.

⁴ Fayleng bayi mlik' nge mororay; ga'ngin e fayleng nra m'ing kawon me me'waer; fayleng nge lanelang e l'agruw nra wod.

⁵ Girdi' e ka ra alit niked e fayleng ni bochan e yad be th'ab e motochiyel rok Got miyad be kirebnag fare m'ag ni ngongliy ni nge par ni manemus.

⁶ Are Got e keyog ni nge buch wa'athan e fayleng; girdi' riy e bayi fek machan e tin ur rin'ed. Ri bochu'uw i yad e ra par nib fos.

⁷ Ke mroray kenggin e *grape*, ma ke lich e wayin. Gubin e pi'in urmed ni yad ba felfelan' e ke kireban'rad e chiney,

⁸ ma musik rorad ni *harp* nge *drum* ni uf uf rorad e dakriy.

⁹ Dakrir tang niked e felfelan' ni ka ra unumed wayin; dakriy be' ni ba'adag lamen.

¹⁰ Lan fare binaw e dakuriy yaramen gubin ban'en riy, ma girdi' riy e ka ra man' niked e mab ngorad u naun ni fan e nge dabki buch ban'en rorad.

¹¹ Girdi' e be tolul u lan e yupa' i kanawo nib ga' ni bochan e wayin ni dakuriy. Felfelan' e ke chuw ni dabki sul bi'id; ya kan chuweg u daken fare binaw.

¹² Fare binaw e ke mogothgoth, ma pi garog riy e kan t'ar nga but'.

¹³ Irera' e n'en nra buch ko gubin e nam u ga'ngin yang u fayleng. Ra bod tomuren e mat'ar wom'ngin e woldug, u nap'an ni kan tet'ar nga but' gubin kaen e yu ke gek'iy ni *olive* nge tin tomur u wom'ngin e *grape* nni t'ar.

¹⁴ Pi'in rfosgad e bay ra tang niked e felfelan'. Ma pi'in bay ko ngal e bay ra weliyed feni sorok

SOMOL,

¹⁵ ma pi'in yad bay ko ngek e bay ra pininged e sorok ngak. Girdi' nma par u pel'ay e bay ra pininged e sorok ngak SOMOL, ni Got rok yu Israel.

¹⁶ Gin tha'bi palog nga tungun e fayleng e bay da rung'aged ni be yin' tangin e sorok ni fen piyu Israel, ni fare nam nib mat'aw.

Machane gag e dakriy ban'en ni ka be lagan'ug ngay! Gu be m'ay nga bang! Pi'in nib ta dug-dugthin u thilin e girdi' e kuyad be elmirin i yan.

¹⁷ Gubin e girdi', mmotoyilgad ngog! Bay e marus, nge pi low, nge wup ni be son nagmed.

¹⁸ En nra guy rogon ni nge mil ko marus e ra mul nga low, ma en nra thay u low e yira kol ko wup. N'uw nib gal e ra po' u lanelang, ma pi defngin e fayleng e ra rur.

¹⁹ Ra yab'al e fayleng nge wear nge say.

²⁰ Fayleng e ra thigthig ni bod be' nib ching, ni be un ko nifeng ni bod bochi ta'ang u tan e yoko'. Fayleng e ke tomalnag e pi denen; bayi aw nga but' ni dakriy e ngiyal' nra suwon.

²¹ Bay bingyal' ni be yib ni bayi gechignag SOMOL e pi'in nib gel gelingrad u lang nge pi'in ma tagagiyeg u fayleng.

²² I Got e bayi puthuy e pilung nga ta'bang ni bod e kalbus u lan ba low. Me ning e kalbus ngorad nge mada' ko ngiyal' ni ngan gechig nagraad.

²³ Pul e bayi lumor ra'en, me math ra'en e yal', ni bochan e SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e bayi pilung. Bayi gagiyeg u lan yu Jerusalem u daken e Burey ni Zion, ma pi tayugang' ko girdi' e bay ra guyed feni maluplup'.

25

Ba tangin e sorok

- ¹ SOMOL, I gur e Got rog;
 Bay ug liyor ngom mu gu mathangeluwolnag
 fithingam.
 Kam ngongliy bogi maang'ang;
 ri ga ba yul'yul' u rogon ni ga be rin'
 e pin'en ni ka mu tanomnag kakrom.
- ² Ka mu gathay fapi binaw
 ma ka mu buthug e pi yoror rorad nib gel ni
 fan ko mael.
 Fapi tafen e pilung ni toy e pi to'ogor romad
 e kan thirif u but.
- ³ Girdi'en e pi nam nib gel gelngin e bay ur
 pininged e sorok ngom;
 gur e bay un rus ngom u lan e pi binaw ko fapi
 nam nib kireb e leam rorad.
- ⁴ Pi'in gafgow nge pi'in dariy ban'en nrayag rorad
 e ra milgad ngom
 made buch ban'en rorad ko ngiyal' e gafgow.
 Gur e ga ma pi' e gin ngar gifgad ngay ko yoko'
 nge taglul' ni nge aywegrad u nifiyen e gowal.
 Pi to'ogor nib kireb e yad ma cham ni bod e yoko'
 u nap'an e ayis.
- ⁵ ni bod e fangin e yal' u bang nib fengfeng.
 Machane gur, SOMOL, e ka mu th'ab gulngan e pi
 to'ogor romad;
 kam mocho'nag e pi tolul rok e pi'in kireb e
 leam rorad,
 ni bod e taglul' ko manileng ni tagarbebnag
 reb e rran nib gawal.

Got e fel'eg rogon ba mur

⁶ U roy u daken e Burey ni Zion e bayi fel'eg SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok ba mur ni fan ko gubin e nam u fayleng – ba mur ni ggan nge wayin th'abi fel' e yira pi' riy.

⁷ Mu roy e bayi chuweg riy e kireban' nib tomgin ni bod e manileng nike gapopow nga daken gubin e nam.

⁸ Ma SOMOL ni Th'abi Tolang e bayi kirebnag gelngin e yam' ni manemus! Bayi faley e lu' u owchen gubin e girdi', me girdi' rok ni yad ba yath u wan' e fayleng ni ga'ngin ni ur gafgowgad riy e bayi museg. I SOMOL, e ir e be yog e pi thin ney.

⁹ Nap'an nra yodrom, ma gubin e girdi' ni bayi ga'ar, “Ir e Got rodad! Kad ted e pagan' rodad nga daken, ma ke aywegdad ni de buch ban'en rodad. I ir e SOMOL! Kad ted e pagan' rodad nga daken, ma chiney e kad felfelan'gad ma kad ufgad ni bochan e ke ayuwegdad.”

Got ni bayi gechignag yu Moab

¹⁰ I SOMOL e bayi yororiy e Burey ni Zion, machane girdi' nu Moab e bay notrad nga but' ni bod rogon e pan ni kanot nga fithik' i t'ay e gamanman.

¹¹ Bay ra k'iyaged pa'rad ni gowa ngar nonggad, machane Got e ra sobut'egrad, me ligil pa'rad nga'ar nike m'ay gelngin.

¹² Bayi buthug e pi yoror rok yu Moab nga but' nib gel ni fan ko mael nib mu'un e yungi rungrung riy ngay nib totolang nge aw nga but' nga fithik' e ab.

26

I Got nra gelnag e girdi' rok

¹ Bayi taw nga reb e rran nra yin' e girdi' e re tang ni ba'aray u lan yu Judah:

Binaw romad e ba gel!

Got e ir e ma n'uf e pi rungrung riy.

² Mu bing e pi garog ko fare binaw

nge yib e fare nam nib yul'yul' nga langgin,

ni fare nam nib mat'aw ngonglen e girdi' riy.

³ I gur, SOMOL, e ngam pi' e gapas nib manigil

ngak e pi'in nib muduwgil lanin'rad

ma gur e ma lagan'rad ngom.

⁴ Nge pagan'uy ngak SOMOL ni manemus,

gubin ngiyal' ni bay i yoror rodad.

⁵ I sobut'nag e pi'in nib tolangan';

ke buthug fare binaw nib gel gelngin ni ur pired riy,

ma ke tharbeg e pi rungrung riy ke aw nga fithik' e ab.

⁶ Pi'in ni u ni yot'rad nga but' ko gafgow e yad be

yan u daken e chiney,

yad be yot nga but' u tan rifrifen ayrad.

⁷ SOMOL, i gur e ga be pacheg e wo' ni fan ngak e

pi'in ni bfel';

kanawo' ni yad be milekag riy e ba ayal ma bpach.

⁸ Gamad be falwok u lanin'um ma gur e lagan'

romad;

i gur e gubin tabon lanin'mad.

⁹ Ra nep' ma ru gu ma fineyem u polo' i lanin'ug;

ko ngiyal ni ga ra pufthinnag e fayleng nge

girdi' riy,

ma yad gubin ma bay fin ra nanged ko mang
e ba mat'aw.

10 Ni yug aram rogon ni gab gol ko pi'in kireb,
ma darir nanged rogon i rin' e tin bmat'aw.

Mus u roy u lan e nam ko girdi' nib mat'aw
makyad be ngongol ni de mat'aw;
yad be siyeg ni ngar nanged feni sorom.

11 Pi to'ogor rom e dar nanged ni ga ra gechig
nagrad.

SOMOL, mu tamra' nagrad ma ga pagrad ngar
gafgowgad;
mu pagrad ngar gafgowgad u tan e gechig ni
ka mu fal'eg rogon kam tay.

Mu dag ngorad feni t'uf rom e girdi' rom.

12 SOMOL, bay mu pi' e fla'ab ngomad,
ya urngin e tin gamad ma thognag
ma wom'ngin e n'en ni ga ma rin.

13 SOMOL ni Got romad, yug boch e got e ki i
gagiyeg nagmad,
machane ri ma'agrag gur e SOMOL romad.

14 Chiney e karm'ad ma dab kur fogsad bayay;
ya'al rorad e dab ku ra fogsad bayay,
ni fan e gur e ka mu gechig nagrad ka mu
thangrad.

Dariy be' ni ku yad ra yib ngan' bi'id.

15 SOMOL, i gur e ka mu ilalnag e nam romad,
ka mu ga'nag u gubin raba';
ma kanog e sorok ngom riy.

16 SOMOL, ka mu gechignag e girdi' rom,
mu fithik' e gafgow e yad be meybil riy ngom.

17 I gur SOMOL, e tapgin ma gamad yor ngalang

ni bod be' ni bpin ni nge gargel nma yor
ngalang ko amith.

18 Ud moyed u fithik' e amith nge gafgow,
machane dad gargel nixed ban'en.

Dawor da gelgad u ba mael ni fan ko binaw rodad;
ma ku dariy ban'en ni kadthog nixed ara ka
da lebugyed.

19 Girdi' rodad ni karm'ad e yad ra fos bayay!

Dowef rorad e ku ra sul e yafos ngay.

Urngin e pi'in yad bmol u lan e low rorad
e bay ra odgad miyad tangnag e felfelan'.

Bod nma gal ra'en e wa'angchol ko garbeb nge
kak'lingnag e fayleng,

aram rogon SOMOL ni bayi faseg e pi'in
karm'ad kakrom.

Pufthin nge sul nga rogon

20 Gimed girdi'eg, marod ngalan e naun romed
ngam man' nixed e mab nga fitikeru'med. Mi
gimed mith bochniyal' nge taw ngilan' nike m'ay
e damumumuw rok Got.

21 I SOMOL e be yib u tharmiy ko gin ma par riy
ni nge gechnag e girdi' nu fayleng ko pi denen
rorad. Pi mthang pogofan ni un rin' nib mith u roy
u fayleng e ra m'ug, ma but' e dabki mithag e pi'in
nthang e pogofan rorad.

27

1 Rofen nem e SOMOL e ra fek fa gi saydon
rok nib gel nma cham ngay ni nge gechnag
fare Leviathan, ni fare gamanman ni be gulelep,
ma aram me thang e fan rok fare gamanman nu
maday.

² Rofen nem e bayi yog SOMOL fare milay' rok ni *grape* nib felan' ngay ni nge ga'ar,

³ “Gu ma ayweg ma gu ma tarannag ni gubin ngiyal'. Gu ma matanagiy ni nnep' nge rran ya nge dabi kirebnag be'.

⁴ Dak gur damumuw. Machane fa'anra tugul e rchangal ngay, ma bay gu kirebnag nggu orfeg nga but'.

⁵ Machane fa'anra pi to'ogor ko girdi' rog e yad ba'adag ni nggu aywegrad, ma yad e ngar aw nige e gapas u thilmad. Arrogon, yad e ngar aw nige e gapas u thilmad.

⁶ Lan e pi rran nem ni bayib e girdi' nu Israel, ni owchen Jakob e bayib lik'ingirad ni bod ba ke gek'iy, nge puf e floras riy nge yib wom'ngin. Fayleng e ra sug daken u wom'ngin ni be k'uf.

⁷ Yu Israel e dawri gechnag SOMOL ni bod feni gel ni gechnag e pi to'ogor rorad, ma ku dawor nli' e girdi' rorad ni bod feni yo'or e pi to'ogor rorad ni kan li'.

⁸ I SOMOL e gechnag e girdi' rok ni pi'rad ni kalbus nga wuru' e nam. I tharbegrad nga fithik' e nifeng nib gel ni yib ko ngek.

⁹ Kemus ni ta'reb e kanawo' nrayag ni ngan n'agfan e kireb nge denen rok yu Israel riy: Thingar ra buthuged e pi altar ni malang rok yug boch e kan ngar bilbilged nge yochyang ni bod e *chalk*, nge dabki par reb e altar ko *incense* ara reb e pow rok Asherah ni fare got ni bpin.

¹⁰ Fare binaw ni kan yororiy ni fan ko mael e ke magoth ke par ni go bang i ted ni dakriy ban'en riy. Bayi par ni bang i tagil' e garbaw nrayag ni ngu'ur toffangad riy miyad be kay e pan.

¹¹ Papa'ngin e gek'iy e ke l'ud be m'ingm'ing, be kunuy e pi'in ppin ni nge mang l'ud. Bochan e dar nang e girdi' fan ban'en, me'ere Got ni En ni Sunumiyrad e bay dabki kirban' ngorad ara dag bochu'uw i marunguy ngorad.

¹² Rofen nem, e feng Got e girdi' rok ni be' nge be' ni tabab u Eufrates ngeb ko mathil nu Egypt, ni bod e parde' *wheat* nma ki'eg lemmun ko keru'.

¹³ Ra taw ko rofen nem, ma bay ni thoy e rapa ni nge pining nge sul gubin e girdi' nu Israel ni yad ba kalbus u lan yu Assyria ngu Egypt. Ma aram e bay rabad ngar liyorgad ngak SOMOL u lan yu Jerusalem, ko fare burey rok nib thothup.

28

Fonow ni nge yan ko ley ni lel'och e nam

¹ Nam nu Israel e kan turguy e gechig ni nge aw ngak! Fla'ab rok e be chuw ni bod yu kiy i te'eliyaw ni floras ni bay u lolugen e pi'in yad be yog e thin riy ni karm'ad ko rrum. Lolugrad nib uf e ka ni floridanag ni bfel' rogon, machane kar thiggad nga but' ni kar balyanggad ko rrum.

² I SOMOL e ke fal'eg rogon be' nrib gel ni nge cham ngorad. Bay yib ni bod ba yoko' ni bay e ayis ni gagang' yang u fithik' ni be mul nga but', ni bod e n'uw ko sarbul, ni bod e ran ni yib i tharey daken e binaw nib machreg.

³ Ma ufan e pi'in yad be yog e thin ni yad ma balyang ko rrum e bay u not'not' nga but'.

⁴ Fla'ab rok e pi'in yad be yog e thin ni yad ba uf e bayi m'ay ni bod e tin som'on i wom'ngin e *fig* ko

ngiyal' nma k'uf e *fig* riy, yugu ra lol min t'ar ngan unum.

⁵ Bay reb e rran ni be yib ni SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e ra yan i par ni bod ba kiy i floras ni te'eliyaw nrib fel' ya'an ni fen e tin ni magey e girdi' rok nde yim'.

⁶ Bayi pi' e leam nib yal'uw ngak e pi'in bay ra pired ni yad e tapuf oloboch, me pi' e athamgil nga laniyan' e pi'in ngar sabthiyed e cham ko fapi garog ko binaw.

Isaiah nge pi profet nu Judah ni yad be balyang ko rrum

⁷ Mus ko pi profet nge pi prist ni yad be balyang ko rrum yad be yan ni yad be thigthig. Kari pire' e wayin nge rrum ni ka ra unumed be tun ayrad ni ka ra balyanggad. Pi profet e kaygi gel e chingnag rorad ndabiyag ni ngar nanged fan e pin'en ni be piliyeg Got e changar rorad yad be guy, ma pi prist e kaygi gel e chingnag rorad ndabkiyag ni ngar turguyed e n'en ni ngan rin' ko yu pa' i oloboch ni ka ni fek i yib ngorad.

⁸ Pi tebel rorad ni gubin e ke sug e sul'ugun u daken, ndariy bang riy ni kab be'ech.

⁹ Yad be gathibthib nigeg. Yad be ga'ar, "I mini' e be leamnag re mo'on nir ni nge fil e llowan' ngak? Mini' e ra rung'ag e tin e thin? Kemus ni bitir ni kafin ra paged e thuth e bfel' ngorad!

¹⁰ Be guy rogon ni nge fil e yolngodad ni reb nge reb, bathael nge bathael, reb e ban'en nge reb e ban'en."

¹¹ Fa'anra dab mu telmed ngog, ma aram e bayi maruwel Got ngak girdi'en yugu boch e nam ni

yad be yog e thin nda mu nanged fan ngar machib nigned gimed.

¹² Ba'adag ni nge pi' e toffan ngomed me fal'eg lanin'med ni gimed gubin, machane dabumed ni ngam telmed ngak.

¹³ Aram fan ni SOMOL e nge sukul nagmed ni tata'reb e yol, nge ta'ab thal e yol, nge murung'agen reb e ban'en nge reb. Ma aram e bayi tun aymed ni gubin yay ni gimed ra yif aymed. Bay um ma'adadgad, ma yibe kolmed ko wup, ma yibe fekmed ngam kalbusgad.

Ba malang ni ir e ba th'abi ga' fan u Zion

¹⁴ Gimed e girdi' ni ufanthin ni gimed be gagiyegnag e pi girdi' ney u roy u Jerusalem, mu telmed ko tin be yog SOMOL.

¹⁵ Gimed be uf ni ka mu ngongliyed e m'ag u thilmed nge yam', ma ke ta'reb lungmed fare fayleng ko yam'. Mmich u wun'med nra yib e riya' ma dabi bit' ngomed, ya gimed be toer ko malulifith l'ugun nge sabanban ni nge yororiyemed ndabi buch ban'en romed.

¹⁶ Ba'aray e n'en ni be yog SOMOL ni Th'abi Tolang ni be ga'ar, "Ngguyay ba def ngalan yu Zion, ni ba def ni bay i par nib muduwgil ma ba gel. Bay gu tay ba malang nga fithik' nib el ni ka ni yoloy e yu bugithin ni ba'aray ngay: 'Michan' nib muduwgil e ku ba gumaen'."

¹⁷ Yal'uw e bayi mang fol ko re def nem, ma yul'yul' e ra par ni fare fol ni ba yil' i gaf ni ka ni m'ag e malang nga taban kan tay nib tagafgaf."

Ma ayis ni gang' yang ni bayi mul u lanelang nga but' e bayi walagriy urngin e malulifith l'ugun ni gimed be toer ngay, ma ran ni bayi sugubur e lul' nge yib e bayi kirebnag e n'en ni gimed be naf ngay.

¹⁸ Tha' ni mu ngongliyed u thilmed e yam' e bayi math', ma m'ag romed e fayleng ko yam' e bay nhang. Ma nap'an nra ngolol e riya', me pirdi'iymed nga but'.

¹⁹ Ra aw ngomed bayay nge bayay, u reb e kadbul ngu reb. Ma thingar mu athamgilgad riy ni rran nge nnep'. Ra reb e thin nib be'ech ni yib rok Got mra fek i yib ku reb e marus nrrib ga'!

²⁰ Gimed ra bod rogon fare mo'on ko proverb, ni i guy rogon ni nge k'iyag ir nga ba chob ni yugba ngoch, ma nge bachiy ir nga bangi blangkit ni yugub achig radan.

²¹ I SOMOL e ra cham ni bod ni rin' ko fare Burey nu Perazim ngu lan e loway nu Gibeon, ni bochan e nge rin' e tin ni leamnag ni nge rin', nib thil nga rogon e tin marin'. Ra mu'nag e maruwel rok, ni maruwel ni dab nnang fan.

²² Dab mminmingad ko n'en ni gu be ginangmed ngay! Fa'an gimed ra minmin, ma ra gel fene mom'aw ni ngam milgad. Ku gu rung'ag ni SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e nge kirebnag ga'ngin fare binaw.

Gonop ku Got

²³ Mtoyal ko n'en ni nggog; mag tay u wun'um e n'en ni gu be yog ngom.

24 Ba girdi'en e milay' e gathi gubin ngiyal' nma gi' e yungi flang rok ni nge bung rogon ni ngan yung.

25 Yug nap'an nra mu' i fal'egin rogon e but', me yung e pi awochngin e *herb* nge *dill* nge *cumin*. I yuthalnag e *wheat* nge *barley* nge yung, ma marichlen e yung i flang rok nem me yung yug boch e *grain* ngay.

26 Manang rogon ni nge rin' e maruwel rok, ni bochan e ke fil Got rogon ngak.

27 Dar ma fanay yulay i gul nib tomal ni nge pirdi'iy awochngin e *dill* ara *cumin* ngay; ke mang yoch ley i gek'iy ni achichig ni bfel' ga'ngin e be fanay.

28 Dar ma kirebnag e *wheat* ni nge pirdi'ir nib gal, manang rogon i bilig ni ngi i pi' e *cart* u daken ndabi tagannag fapi *grain*.

29 Gubin e pi gonop ney e ma yib rok SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok. Tin ni tanomnag Got e go' bfel', ma urngin ngiyal' mma yan i aw ni bfel'.

29

Jerusalem ni bayi gafgow

1 Altar rok Got, Jerusalem e ke gafgow! Fare binaw ni i par David riy e ke gafgow! Ra yib reb e duw ara l'agruw nge thumur ni bm'u' un e pi mur nge madnom riy ngay

2 ma aram e bayi girengiy Got e riya' nga daken fare binaw ni yima yog ni "Altar rok Got." Ma bay un yor ma yibe dololoy' riy, ma fare binaw ni ga'ngin e ra bod ba altar nike upong ko racha'.

³ Got e bayi longbiy fare binaw nge cham ngay nge kol.

⁴ Yu Jerusalem e bay i bod ba kan ni be athamgil ni nge non u tan e but', ni ba lam ni de matabgol ni be yib u fithik' e ab ngalang.

⁵ Jerusalem, gubin e girdi' nu bang ni yad be cham ngom e bay ra' uned ko nifeng ni bod e fiyath, ma yu raba' i salthaw rorad nib kandaguwen e bay ra changaggad ni bod e chabung. Nib tomgin ni yad ra gin ngay

⁶ ma SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e bayi lagmed u fithik' e yoko' ni be chob e dirra' riy nib almarin nge durru'. Bayi pi' e yoko' ni bay e nifeng riy nib gel nge nify ni be gabulbul e daramram riy;

⁷ ma urngin e yu raba' i salthaw ko pi nam ni yad be cham ko fare binaw ni altar rok Got e gubin e talin e cham rorad nge talin e maruwel ni bayi m'ay ngabang ni bod ba lik'ay, bod ban'en ni yib nga lanin'uy ni nep'.

⁸ Urngin e nam ni ka ra mokungad ni ngar chamgad nga Jerusalem e ri bod be' nike yim' ko mak'iy me lik'aynag ni be abich me od ni kari yim' ni mak'iy, fa be' nike yim' ko balel me lik'aynag ni be unum e ran me od nib mlik lan ka'ngan.

Pi ginaeng nni fekyathin

⁹ Mu pi' nga daken ngam par ni gab pinat'! Mu pi' nga daken ngam par ni gab ma'ew! Mu chingaw' ni dariy e wayin! Mu tuturpeal ni dawor mu unum ta'reb e wa'angchal e rrum.

¹⁰ I SOMOL e ke k'ar chuchuw ngom, ni be n'en ni ngam mol ni dabki od oram. Fapi profet e ngar

manged owchen e girdi', machane Got e ke ning owchrad.

¹¹ Gubin fan e tin ke yi'iyng e pi profet e bayi par nib mith fan rom; bod bang i babyor ni yima bachiy ni kanning. Ma fa'an ga ra fek i yan ngak be' ni manang rogon e pow babyor ngamog ngak ni nge be'eg ngom, mra yog ngom ni dabiyag ni bochan e kanning ko hang.

¹² Ma fa'an ga ra pi' ngak be' ndabiyag ni nge be'eg e babyor magog ngak ni nge be'eg ngom, ma ra yog ngom ni de nang rogon.

¹³ Ke ga'ar SOMOL, "Pi girdi' ney e yad be yog ni yad be liyor ngog, machane thin rorad e bm'ay fan, ya lanin'rad e basap ngabang. Pigpig ni yad be tay ko raba' i taliw rorad ney e dariy rogon ya kemus ni motochiel ko girdi' nge yalen rorad, ni aram e tin ke mit ngorad yakar filed ke mit ngorad ni churu'.

¹⁴ Ere bay gu gineangrad ko dumow rog bayay nge bayay. Pi'in yad ba gonop e ra yan i par ni yad bbalyang, me m'ay fan urngin e llowan' rorad."

Lagan' ko tin bayib e rran

¹⁵ Ke riya' e pi'in yad ma mithag rok SOMOL e tin ni ka ra tanom nigned ni ngar rin'ed! Ma yad be ngongol nib mith ma yad be learnag ndariy be' ni be guyrad ara manang e n'en ni yad be ngongliy.

¹⁶ Ka ra tibuliyed gubin ban'en. Bin ngan e ba ga' fan, facha' nma ma' th'ib ara fare gi but' nth'ib? Rayag rok ban'en ni gur e mu ngongliy ni nge ga'ar ngom, "Gathi gur e mu ngongliyeg." Ara ga'ar, "I gur e damur nang ko mang e ga be rin'."

¹⁷ Dabki n'uw nap'an ma fare loway nu Lebanon e bayi par ni bangi flang ko woldug, ma fare gi flang ko woldug e bay ki sul nge buchwo' i gek'iy bayay.

¹⁸ Ra taw ko rofen nem, ma pi'in yad bbiling e yad ra rung'ag e tin yibe be'eg u babyor nib ga' lunguy, ma pi'in ma'ew ni ur pired u fithik' e lumor e ra mab owcharad ngar guyed ban'en.

¹⁹ Pi'in gafgow nge pi'in sobutan' e yad ra pir'eg fare felfelan' bayay nma pi' SOMOL, ni fare Got nib thothup nu Israel.

²⁰ Aram e tomur rok pi'in ur gafgow niked boch e girdi' ma yad be dariy fannag Got. Urngin e pi tadenen ni bay ni thang owcharad.

²¹ Ra thang Got e pi'in yad ma gathibthibnag boch e girdi', nge pi'in ma taleg e gechig ni dabi aw ko pi'in kireb, nge pi'in yad ma lufith l'ugunrad ni nge m'ing e thin nga daken e pi'in bfel' e rok.

²² Ere chiney e SOMOL, ni Got rok piyu Israel, ni ayuweg Abraham ko gafgow, e be ga'ar, "Girdi' rog, dab ku mu pired nib m'ay famed, ma dabki awat owchamed ko tamra' bingyal'.

²³ Nap'an ni gimed ra guy e pi bitir ni bay gu pi' ngomed, ma aram e bayi paluw u wan'med ni Gag fare Got rok yu Israel nthothup. Bay um pired ni gimed be liyor ngog ni kugmang ba manigil u wan'med.

²⁴ Girdi' ni balyang e bay ra nanged fan ban'en, ma gubin e pi'in gubin ngiyal' ma yad be gun'gun' e yad ra felfelan' ni ngar filed ban'en."

Dariy e m'ag u thilin yu Judah nge yu Egypt

¹ I SOMOL e ke ga'ar: "Pi'in yad be gagiyegnag yu Judah e ka ni turguy e gechig nga dakenrad, ya yad be togopluw ngog. Yad be fol u bogi n'en ni gathigag e gu turguy, ma yad be sayinnag e babyor ko m'ag u thilrad nge boch e nam nib togopluw ko tin nib m'agan'ug ngay. Yad be yin' daken e denen ni yad be rin'.

² Kranod nga Egypt ko man ayuw ndar fithedgag ko mang e ngan rin'. Magan'rad ngay ni yu Egypt e nge yoror rorad, ere pilung nu Egypt e ir e ke pagan'rad ngak.

³ Ma re pilung nem e dabiyaq rok ni nge ayuwegrad, ma yoror ni bayi tay yu Egypt ngorad e bayi ngal' nib riya';

⁴ ni yug aram rogon ni pi'in owcharad nga reb e nam e ka ra tawgad nga Egypt ko binaw nu Zoan ngu Hanes,

⁵ ma girdi' nu Judah e bay ra kalgad ngan'rad ni bochan e pagan'rad ngak e re nam nem ndabiyag ni ngan toer ngorad, ni ba nam ndar ma yag ni ngar pi'ed e ayuw ko ngiyal' nma t'uf e ayuw rorad."

⁶ Ba'aray e thin nike yog Got ni murung'agen e pi gamanman nma par ko fa gi ted ni *desert* ni bay ko yimuch ni be ga'ar: "Pi'in owchen e nam nga reb nam e yad be milekag u daken e ted ni yad be yan u thathren e riya', ya bay e gamanman ni layon riy, nge porchoyog ni bay e yub u l'ugun, nge *dragon* nma changeg. Ka ra sug niked daken keru' e gamanman rorad ni dongki nge kamel ko tow'ath nib tolang puluwon ni tow'ath rorad ngak ba nam ndabiyag ni nge pi' e ayuw ngorad.

⁷ Ayuw nra pi' yu Egypt e mm'ay fan. Ere kug turguy fithingan yu Egypt ni fare 'Dragon ndabiyag ni nge rin' ban'en ngak be.' ”

Ba nam ni dar fol girdi'en

⁸ Got e yog ngog ni nggu yoloy ngalan ba ke babyor e n'en nib mrin' e girdi', ya ngi i par ni be micheg ferad kireb.

⁹ Gubin ngiyal' ni yad be togopluw ngak Got, gubin ngiyal' ni yad be lifith l'ugunrad, ma gubin ngiyal' ndaburad ni ngar motoyilgad ko fonow rok Got ngorad.

¹⁰ Krogned ngak e pi profet ni ngar th'abed gulungrad. Ke lungurad ngorad, “Dab ku mu weliyed ngomad murung'agen e tin nib mat'aw. Mu weliyed ngomad e n'en ni gamad ba'adag ni ngug rung'aged. Dab mu weliyed ngomad e tin riyul'.

¹¹ Mu chuwgad u kanawo' ma dab ku'um thabey nigned gamad. Dabumad ni nggu rung'aged murung'agen e Got romed nu Israel nib thothup.”

¹² Machane ba'aray e n'en ni be yog fare Got nu Israel nib thothup ni be ga'ar: “Ka mu feked yathin e n'en ni kugog ngomed ma kam toergad ko cham nge sabanban.

¹³ Gimed ba kireb. Gimed bod bangi rungrung ni simen ma ba tolang nike yan e tha'al riy ke mada' nga but'; bay mu muchbu'gad nga but' nib tomgin.

¹⁴ Bay mu weargad ni bod ba th'ib ni but' ni pil nge wear ni nochiyang, nge par ni dariy bang riy ni ba ga' boch nrayag ni ngan supunnag e kol ngay ni be gak', ara nl'ing e ran u luwed ngay.”

¹⁵ I SOMOL ni Th'abi Tolang, ni Ir Facha' nu Israel nib Thothup e be ga'ar ko girdi', "Mu sulod ngam pagan'med ngog. Ma aram e gimed ra par ni gimed ba gel ma dabki buch ban'en romed." Machane mu siyeged ni ngam rin'ed!

¹⁶ Ya kam leam niged ni ngam afgad nga daken e pi os romed nib machreg ngam milgad rok e pi to'ogor romed. Ma soromed, ya rib mudugil ni bay mmilgad! Gimed be leamnag nib machreg e pi os romed, machane pi'in bay ra lol'iged gimed e ka yad ba machreg boch ngomed!

¹⁷ Gimed ra guy ta'reb e to'ogor romed ma bbiyu' i gimed e ra mil, ma ra yib lal e to'ogor ma ngam milgad ni gimed gubin. Dariy ta'reb e salthaw romed nra magey, ya kemus ni kolngin e flak e ra magey u daken e burey!

¹⁸ Machane SOMOL e be son nagmed ni ngam sulod ngak me ayuwegmed. Ba'adag ni nge runguymed, ya gubin ngiyal' nma rin' e tin nib mat'aw. Ba felfelan' e pi'in nike pagan'rad ngak SOMOL.

Bayi fel'eg Got wa'athan e girdi' rok

¹⁹ Gimed e girdi' ni gimed ma par u Jerusalem e bay mu pired ndab kum yorgad. Ya SOMOL e rib wurngan', nap'an ni gimed ra yornag e ayuw ngak, ma ra fulweg taban e meybil romed.

²⁰ Ra pagmed Somol ngu'um marod u fithik' e mo'maw', machane ir e bay u rom ni bay i fanow nagmed, ni dakriy rogon ni ngam gaweged i yan ngabang.

²¹ Fa'an gimed rayan nga wuru' e wo' ko ba' ni mat'aw ara ba' ni gilay', ma gimed ra rung'ag

lungun nga fiti keru'med ni be ga'ar, "Ba'aray e wo'. Mu leked."

²² Bay mu feked e pi liyos nni ngongliy ko silber nge pi liyos romed ni ka ni liyef ko gol, ngam n'iged ni bod e dow ni gimed be tolul ni gimed be ga'ar, "Mu chuw riy!"

²³ Demturug e ngiyal' ni gimed ra yung e woldug romed, ma Somol e ra pi' e n'uw ni nge tugulnag e pi woldug romed me yo'ornag wom'ngin, ma gamanman romed e bayi pire' e yungi n'en ni ngu'ur abichgad riy.

²⁴ Pi garbaw nge dongki nma ker e milay' romed e yad ra kay e pin'en nth'abi fel' ni makay e gamanman.

²⁵ Rofen nem e nap'an yira kol e yungi tagil' e damit ko pi to'ogor romed mi ni thang e fan rok e girdi' rorad, ma yoch pa' i lul' e ra map e ran riy u daken gubin e burey nge gubin e yochi burey.

²⁶ Pul e ra ga' ra'en nge bod e yal', ma ra'en e yal' e ra ga' ni medlip yay nga ra'en ni immoy, ni bod ga'ngin e tamilang u medlip e rran ni kan puthuy nga ta'reb e rran. Ran'ey e ra yodroy ko ngiyal' nra taflay nge golnag SOMOL e maad'ad ni tay ko girdi' rok.

Got ni bayi gechignag yu Assyria

²⁷ Gelngin SOMOL nge muluplupen e yira guy nga palog. Nifiy nge ath e ma dag e damumuw rok. Ra non ma thin rok e ma yik' ni bod e nifiy.

²⁸ Ma pi' nifngin nge m'on rok ni bod e sugbur nma fek gubin ban'en nge chuw. Me wolguy e pi nam nge thirifrad u but' me museg e pi tanom rorad nib kireb.

29 Machane gimed e girdi' ku Got, e bay um tanggad ni ka mu felfelan'gad ni bod ni gimed ma rin' ko fare nep' ni bay e madnom ni thothup. Ni felfelan' ni bay mu ted e bod e felfelan' ko girdi' ni yad be un u lingan e musik ni ngal ni yibe thoy i yan nga Tempel rok SOMOL, ni ir e ma n'ufeg yu Israel.

30 I SOMOL e bayi gagiyegnag nge rung'ag gubin e girdi' lungun ni yima rus ngay', miyad thamiy gelngin e damumuw rok. Ra yib e nifiy, nge n'uw nib tomgin nib almarin, nge malang ni bay e nifiy riy ni be mulmul, nge n'uw ni sarbul.

31 Ra rus piyu Assyria u nap'an ni yad ra rung'ag laman SOMOL miyad thamiy gelngin e gechig rok.

32 Nap'an ni be gad SOMOL pa' ngorad bayay nge bayay, ma girdi' rok e yad be mosiknag ko *drum* nge *harp*. Got e racham nib togopluw ngak piyu Assyria.

33 Kakrom e ni fal'eg rogon bangi tagil e nifiy ni ngan urfiy e *emperor* nu Assyria riy. Gin'em e ba to'ar ma ba ga' radan, ma ka ni ubung e l'ud riy ngalang. Ma SOMOL e bayi pogofannag ba yil' i daramram nge aw e nifiy ngay.

31

Got e bayi yororiy yu Jerusalem

1 Pi'in yad ra yan ko man ayuw nga Egypt e kar riya'gad! Yad be toer nga gelngin yu Egypt, ni os, nge *chariot* nge salthaw. Ya darir toergad ngak SOMOL, ni fare Got nu Israel nib thothup, ara ra weniggad ngak ni nge ayuwegrad.

² Manang e n'en ni be rin'! Ma pi' e riya' nge yib. Ra yog ni nge gechignag e girdi' ni kireb nge pi'in yad be yoror rorad, ma ra rin'.

³ Piyu Egypt e gathiyad e got, kemus ni yad e girdi'! Pi os rorad e gathiyad e kan! Ra maruwel SOMOL, ma re nam nem nib gel e ra muchbu' nga but', ma fare nam nib waer ni be yib e ayuw ngak ko fare nam nib gel e ku ra thay; l'agruw nra kireb.

⁴ I ga'ar SOMOL ngog, "Rogon ni dabiyaq ni tuluf bogi tagafaliy e saf ba layon rok ba gamanman nike li', ndemturug ga'ngin lamrad ni yad be tolul ni nge chuw, e aram rogon ndariy ban'en nrayag ni nge teg u urel, I Gag fare SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok, ni nge dab ku gu yoror rok e Burey ni Zion.

⁵ Rogon ba arche' nike gapopow nga daken tafen ni be yoror rok pifak, e aram rogog I Gag fare SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok ni bay gu yoror rok yu Jerusalem nggu n'ufeg."

⁶ Got e ke ga'ar, "Gimed e girdi' nu Israel, ka mu denengad ma ka mu togoplwgad ngog. Mired e chiney ngam sulod ngog!

⁷ Bay ba ngiyal' ni be yib ni gimed gubin ni bay mu n'iged fapi liyos ni mu ngongliyed ko silber nge gol ni be waliymed ko denen.

⁸ Assyria e bay ni m'ag e mael ngay ngan kireb-nag, machane gathi gelngin e girdi' e bayi gagiyeg-nag nge yodorom. Yu Assyria e bay ra milgad ko mael, ma pi pagel rorad e bay ni fekrad ni ka ra manged sib.

⁹ *Emperor* rorad e bayi mil nike rus, ma pi tolang ko salthaw e bayi gel e marus ngorad ngar n'iged e yungi flak ni yad ma fek ko mael." I SOMOL e be

non, fare SOMOL ni yima liyor ngak u Jerusalem, ma nify rok e be gak' u rom ni fan ko maligach.

32

Ba pilung nib mat'aw

¹ Bay reb e rran ni bay yib ba pilung nib mat'aw, nge pi'in ni bay u rogned e thin ko nam nib ba yal'uw e gagiyeg ni bay ur ted.

² Ra bagayad ma bayi par ni bod ba manaf ni ngan naf ngay ko nifeng nge yoko'. Yad ra bod e yu pa' i lul' ni bay u daken bangi ted nder tugul ban'en riy, ma yad bod e tagalul' u ba war ni ba ga' ni ba ga' ni bay u daken bangi ted.

³ Owcherad nge telrad e bayi m'uth ko tin bt'uf ni nge yag ngak e girdi'.

⁴ Gathi bay ku'ur ngochngochan' gad ya yad ra ngongol u fithik' e gumaen' nge gonop, nge nangfan, ma thin ni bay u rogned e tin nri ir e yad be leamnag.

⁵ Dariy be' nra leamnag ni pi'in balyang e ngan tolang nagrad u wan'uy, ara nog ni girdi' ni kireb e yad ba yul'yul'.

⁶ Be' nib balyang e ma yog e thin ko balyang, mma leamnag e pin'en nib kireb ni nge rin'. N'en ma rin' nge n'en ma yog e ba togopluw ngak SOMOL, ma dar ma pi' e ggan ngak e girdi' ndariy e ggan rorad ara pi' e garbod ngak e girdi' ndariy ban'en ni yad ra unum.

⁷ Ir be' nib kireb mma rin' e kireb; ma lifith l'ugun ni aram e be ngongliy e makath ni nge gafgownag e pi'in gafgow nge dabiyag ngorad mat'wunrad.

⁸ Machane be' nib yul'yul' e be ngongol u fithik' e yul'yul' ma be tay ir ko tin nib mat'aw.

Gechig nge sul ngarogon

⁹ Gimed e pi'in ppin nib mom urngin ban'en ngomed ndariy ban'en ni be magafan'med ngay e mu telmed ko n'en gu be yog.

¹⁰ Kam pired e chiney ni bfel' rogomed, machane ngiyal'ney ko binem e duw e bay mpired nike magafan'med, ya dariy wom'ngin e woldug romed ni *grape* ni ngam t'ared ngam ayuweged nga naun.

¹¹ Um pired nib mom urngin ban'en ngomed nder magafan'med; machane chiney e ngam t'on gad ko marus! Mu lufed e mad romed ngam m'aged e mad nike kaday ma ke mogchoth nga lukngumed.

¹² Mu pirdi'iyed pa'med nga daken ngoron-gormed nike kireban'med, ya tagil' e woldug romed nib yong'ol e but' riy nge yungi *grape* ni fi'imed e ka ni kirebnag,

¹³ ma pan ni bay rachangalen e be tugul u daken e but' rok e tirog e girdi'. Mu yor niked urngin e naun ni i par e girdi' riy ni yad ba felfelan' nge fare binaw ni i yan e maruwel riy ni bfel' rogon.

¹⁴ Mus nga tafen e pilung ni bay nn'ag, ma fare binaw ni tochuch ko nam e bay nn'ag. Pi tafen e girdi' nge pi naun ni kan yororiy ni fan ko mael ma matanagen e binaw e bayi par nib puth ndariy n'umngin nap'an. Pi gamanman ni dongki ni malboch e bay ur gorbalgad riy, ma saf e bay ur pir'eged e pan riy ni ngar ked.

15 Machane bay ki pi' Got ngodad e kan nthothup* rok. Ma yungi ted nder tugul ban'en riy e bayi yong'ol, ma yungi woldug e bayi yib e ggan ngay ni pire'.

16 Gubin yang u daken e nam ni bay un rin' e tin nib mat'aw nge tin nib yal'uw riy.

17 Ra be' ma bay i rin' e tin nib mat'aw, ma aram fan ni bay un par u fithik' e gapas nge pagan' ni gubin ngiyal'.

18 Pi naun rok e girdi' rok Got e bay un par riy u fithik' e gapas ma dabi buch ban'en rorad, ma kem'ay e magafan' rorad.

19 (Ma sigre'en e burey nike tugul e gek'iy riy e bay i par ni bfel' gelngin e garbeb riy, ma pi binaw e bay i par u fithik' e gapas ko yungi n'en ni ba ga' e rad riy.)

20 Bayi par e girdi' nri yad ba felfelan' ya ke pire' e ran ni fan ko woldug, ma yungi n'en ni bay i kay e gamanman ni dongki nge garbaw e pan riy e bay ur pired riy ndabi buch ban'en rorad.

33

Meybil ni fan ko ayuw

1 Pi to'ogor rodad e kar riya' gad! Kar moro'ro'gad u fithik' e yargel ma yad be yagnag e girdi', ni yug aram rogon ni dariy be' nike mororo'ngorad ara yag nagra nga pa' e pi to'ogor. Machane re ngiyal' ni yad be rin' e pin'em riy e bayi mus, ma aram yad e bay un rin' e pin'em ngorad.

---

* 32:15 *KAN NTHOTHUP*: gelngin Got.

² SOMOL, mu runguymad. I gur e ke l'agan'mad ngom. Um yoror romad u reb e rran nge reb, ma ga ayuwegmad ko ngiyal' nike yib e oloboch ngomad.

³ Ga ra cham ni pa'mad, me mil e pi nam ni bochan lingan e mael.

⁴ Chugum rorad e kan leag u fithik' e mael.

⁵ Ke sorok SOMOL! Ya ir e be gagiyeagnag urngin ban'en. Bayi sugnag yu Jerusalem ko tin nib mat'aw nge yal'uw,

⁶ me tay e re nam ney nike duwgil. Gubin ngiyal' nma yoror rok e tirok e girdi' ma be pi' e gonop nge llowan' ngorad. N'en nib th'abi t'uf rorad e madgun SOMOL ni ngi i par u wan'rad.

⁷ Pumo'on nib falu' e yad be pong ni ngan ayuwegrad! Pi'in owchen reb e nam nga reb e nam ni yad be guy rogon ni nge aw e gapas u thilin e nam, e ba gel e meyor ni yad be tay.

⁸ Kanawo'en e yo'or e dabkiyag e yan riy ko wodmang nge riya'. Pi m'ag e yibe th'ab, ma pin'en nike ta'reban'uy ngay ni ngan rin' e danir tay nga tagil'. Daryi be' ni ku yibe tay fan.

⁹ But' ko re nam ney e dakunir muruwliy ma kann'ag. Geargear nu Lebanon e ke mororoy, fare loway nu Sharon nib yong'ol e but' riy e ke bod bangi ted ni *desert*, mu lan yu Bashan ngu daken e Burey ni Karmel e be mulmul yuwan e gek'iy riy nga but'.

ISOMOL ni be ginaeng e pi to'ogor rok

¹⁰ Be ga'ar SOMOL ngak e pi nam, "Chiney e nggu mithmith. Nggudag fanag gel.

¹¹ Tin gimed be puruy'nag e dabiya*g* i fanay ma urngin e n'en ni gimed be rin' e ri dariy fan. Gimed be kireb nagmed!

¹² Bay mmuchubu'gad ni bod e malang nni urfiy ni nge yib e wech riy, ma ku bod e rachangal nni urfiy nge ngal' ni awat.

¹³ Urngin e girdi' nib chugur nge tin nib mal'af e rrun*g*'aged e tin kug rin' miyad nang gelngig."

¹⁴ Girdi' nu Zion ni yad ba sug ko denen e yad be t'on ko marus. Be lungurad, "Gechig rok Got e bod ba nifiy ni be yik ndariy n'umngin nap'an. Gur rayag rok bagadad ni nge dabi yim' u ba nifiy ni aram rogon?"

¹⁵ Rayag ni nge dab mum' ni fa'anra u mog ma ga be rin' e n'en ni bfel'. Dab mmaruwel*g*ad nga gelngimed ni ngam ban niked e pi'in gafgow, ma dab mu feked puluwon e sasaliyeb. Dab mu chaeggad ngak e pi'in kar puruy' niked rogon ni ngar thanged e pogofan ara ngar ngongliyed boch ban'en nib kireb.

¹⁶ Ma aram e dabi buch ban'en romed; bay mu pired ni gimed ba muduwgil ni bod rogon ni gimed bay u ba lan e gin kan yororiy ni fan ko mael. Bay u mu pired ni bay e ggan ni gimed ra kay nge ran ni gimed ra garbod ngay.

Fla'ab ni bay yib nga m'on

¹⁷ Bay kum guyed bayay ba pilung ni be gagiyeg u fithik' e flaab u ba nam ni be ga' i yan nga gubin yang.

¹⁸ Marus ni um ted ni bochan girdi'en yugu boch e nam ni ur feked e tax u pa'med nge pi damit e bayi par ni kemus ni ban'en ni kabay u wun'med.

¹⁹ Ma dab kum guyed girdi'en yugu boch e nam ni yad ba uf ma ba thil e thin rorad ni yad ra non ma dab mu nanged fan!

²⁰ A mu saggad nga Zion, ni fare binaw ni ud madnom nighed riy e madnom ni fan ngak SOMOL. Mu saggad nga Jerusalem, nib binaw nra ni par riy ma dabi buch ban'en rok be'! Bay i par ni bod ba *tent* ndabi rur, ni dabiyag ni nge puw e pin'en ni yuluy riy ma dabi math' gafan.

²¹ I SOMOL e bayi dag ngodad e fla'ab rok. Bay ud pired u to'oben bogi lul' nge yu pa' i lul' ni ba ga' radan, ma dariy e barkow ko to'ogor nra yan u langgin.

²²⁻²³ Urngin e rigin ni bay u daken e pi barkow nem e ra par nib m'ay fan; ma lay riy e dabiyag ni ngan pithig! Bay da feked gubin fel' rogon rok e pi to'ogor rodad, ni kaygi pire' ni mus ko girdi' ni mugutgut ma yira pi' e f'oth rorad riy. I SOMOL e ra mang pilung rodad; Ir e bay i gagiyeg nagdad mi i yoror rodad.

²⁴ Dariy be' ni be par u lan e nam rodad ni bayki yog nib m'ar, ma denen e kem'ay i n'ag fan ni urngin.

34

Got ni bayi gechinag e pi to'ogor rok

¹ Mired, gimed e girdi' u gubin e pi nam! Mu'ulung gad ngam motoyilgad. Ga'ngin e fayleng nge gubin e pi'in ni be par u daken e nge yib ngaray nge motoyil.

² I SOMOL e ke damumuw ngak gubin e nam nge gubin e salthaw rorad. Ke gechig nagrads ni ngan thang e pogofan rorad.

³ Pi ldow rorad e dab ni k'eyag, ma bayi par downgirad u but' nge meal nge kireb bon; pi burey e bayi row ko racha' rorad.

⁴ Yal', nge pul, nge pi t'uf e bayi pilpil nge ngal' ni fiyath. Lanelang e ra chuw ni bod bangi babyor ni kan bachiy, ma pi t'uf e ra mul ni bod yuwan e gek'iy ni *grape* fa gek'iy ni *fig* ni mulmul.

⁵ I SOMOL e ke flagin rogon e saydon rok u tharmiy, ma chiney e nge aw nga Edom, ko fapi girdi' nike gechig nagrads ni ngan thang e pogofan rorad.

⁶ Saydon rok e bayi pen ko racha' rorad nge mam, ni bod e racha' nge mam u pifak e saf nge kaming ni yima maligach ngay. I SOMOL e bayi pi' e re maligach ney u lan e binaw nu Bozrah; bayi gagiyegnag ngan cham nib almarin u daken e but' nu Edom.

⁷ Girdi' e bay i thig ni bod e gamanman ni garbaw ni malboch nge pifak e garbaw, ma fayleng e bayi row ko racha' me sug daken ko mam.

⁸ Irera' e ngiyal ni bay ayuweg SOMOL yu Zion nge falbeyen e pi to'ogor rok.

⁹ Pi lul' nu Edom e bayi ngal' ni pich, me pig e but' nge ngal' ni *sulfur*. Ga'ngin fare binaw nra dararam ni bod e pich.

¹⁰ Bayi gak' ni rran nge nep', ma be yan e ath riy ngalang ni dariy n'umngin nap'an. Fare but' e bayi par ni dakriy e fel' riy u reb e mfen ngu reb, ma dariy be' ni bay ki milekag u rom bingyal'.

¹¹ Ma arche' ni *owl* nge gapluw e bay ra tafned fare binaw. I SOMOL e bayi gagyeynag bayay nge par ndariy ban'en ni bfel' riy, ni bod rogon ko som'on ni sunmiy urngin ban'en.

¹² Dariy reb e pilung ni bayki gagiyeagnag fare binaw, ma pi tayugang' riy e dakriy bagyad ni kabay.

¹³ Rachangal e bayi tugul u gubin tafen e pilung nge fa yochi binaw ni kan ngongliy e rungrung riy, ma bayi tafnay e *jackal* nge *owl*.

¹⁴ Gamanman ni malboch e bay ur derawgad u rom, ma mo'niyan' e bay ur piningedyad. Kan e nep'* e bayib ngaram ni be changarnag e gin nge gif ngay.

¹⁵ Arche' ni *owl* e bay ra toyed taferad, ngar ted e pi tamango' rorad riy miyad bilig ngu'ur chathowliyyed u rom. Arche' ni *vulture* e bay ra malaygad ngar mokungad ngaram.

¹⁶ U lan fare ke babyor rok SOMOL e rayag ni ngam sagnag ngam pir'eg e gin kan yoloy ngay ni be yog riy, ni dariy ta'reb e tin ni sunmiy Got nra malog, ma dariy reb nra par ndariy e pluw rok. I SOMOL e keyog ni aray rogon; i ir e bayi kunuyrad nga ta'bang.

¹⁷ I SOMOL e ir e ra f'oth e binaw rorad nge pi' ngorad nra bagyad ma pi' e gi rok. Bay ra pired riy u reb e mfen ngu reb, nge milfan ngorad ndariy n'umngin nap'an.

35

---

* **34:14 KANE NEP'**: Ba mo'niyan' ni bpin ni yima learnag nma par ko yungin dakriy be' nma par riy.

Ba fare Kanawo'en e Thothup

- 1 Bay i felfelan' e ted ni *desert*,
 ma floras e bay i puf ko yungi binaw ni kan
 pag.
- 2 Ted ni *desert* e bayi tang ma be tolulnag e felfe-
 lan';
 bayi bod feni fel' ya'an e Burey nu Lebanon,
 ma ba yong'ol e but' riy ni bod e ted u Karmel
 ngu Sharon.
- Gubin e girdi' ni bayi guy e muluplup rok SOMOL,
 nge feni ga' nge feni gel gelngin.
- 3 Mu pi' gelngin e pi pa'ef ndakuriy gelngin,
 nge pi bug ni be da'da' nike me'waer.
- 4 Nganog ko pi'in ke mulan'rad ni ngan ga'ar,
 "Mu pired ni gimed ba gel ma dab mu rusgad!
 Got e bayib i ayuwegmed,
 me gechignag e pi to'ogor romed."
- 5 Pi ma'ew e bay ra guyed ban'en
 ma pi biling e bay rrunng'aged ban'en.
- 6 Pi mugutgut e bay ra oggad ngalang ngu'ur
 churu'gad,
 ma pi'in ndabiyag ni ngar nonod e bay ur tolul
 nige e felfelan'.
- Ma bay i yan yu pa' i lul' u daken e ted ni *desert*;
 7 ma yan' ni be yik u *desert* e bayi ngal' ni
 bangi lipath,
 ma yungi but' nike mlik e bayi sug ko alublub.
- Ma gin i par e gamanman ni *jackal* riy
 e bay i tugul e pan nge ro'uy riy.

- ⁸ Bayi sum ba pa' i kanawo' ni ba ga' riy,
ni fithingan ni bay u nog e "Kanawo'en e
Thothup."
Dariy ba tadenen nra yan u daken e re kanawo'
nem;
girdi' ni be yan u daken e re kanawo' nem
e dakuriy be' nib balyang nra waliyrad ko
kireb.
- ⁹ Ma dariy e gamanman ni layon riy;
ma dariy e gamanman riy nma cham.
Pi'in ke lagrad SOMOL u fithik' e gafgow
e yad ra yan nga taferad u daken e re kanawo'
nem.
- ¹⁰ Ma bay ra tawgad nga Jerusalem nike felan'rad,
ni yad be tang ma yad be tolunag e felfelan'.
Ma bay ur pired ni yad be felfelan' ndariy
n'umngin nap'an,
ndabki yib e kireban' nge gafowan' ngorad.

36

*Yu Assyria nra langbiyed yu Jerusalem
(2 Kings 18:13-27; 2 Kronics 32:1-19)*

¹ U lan e bin ragag nge aningeg e duw ni i
pilung Hezekiah u Judah, me mael Sennakerib ni
emperor nu Assyria ko fapi binaw ni kan yororiy
ni fan ko mael u Judah nge kol.

² Ma aram me l'oeg e an tolang ko salthaw rok ni
nge yan u Lakish nga Jerusalem nib mu'un barba'
i salthaw ngak nib ga' ni ngrognd ngak Hezekiah
ni Pilung ni nge wenig nge par nga tan pa'rad.
Fare tolang ko salthaw e par u kanawo' ko gin bay
e pi'in ma wupmad riy, u charen ba meb nma yan
e ran riy ni be yib u ba lipath ni bay nga talang.

³ Me yib dalip e girdi' nu Judah ni ngar mada' nigned: ni aram Eliakim nib mo'on ni fak Hilkiyah ni ir e ga' u tafen e pilung; nge Shebna ni ir e tamayol u tafen e puf oloboch; nge Joah nib mo'on ni fak Asaf, ni ir e ma kol e babyor ko am.

⁴ Fare tolang ko salthaw nu Assyria e yog ngorad ni ba'adag e *emperor* ni nge nang ko mang e ri be gif Hezekiah ni Pilung ngay.

⁵ Ni ga'ar, "Gimed be leamnag ni thin e rayag ni nge yan nga lon e salap ko salthaw nge gelng-inrad? Mini' e gimid be ta' ngak nra aywegmed ngam togopluwgad nga Assyria?"

⁶ Gimed be ta' ngak yu Egypt, machane ri bod rogon boch lay i uchel nim sog ngay – ra m'ing me rog nga pa'am. Aram rogon e pilung nu Egypt nra toer be' ngak."

⁷ Miki ul ul fare ga' ko salthaw ngay ni ga'ar, "Fa ngamoged ngog ni SOMOL ni Got romed e gimed be tay ngak? Ya Hezekiah e ir e buthug fa yungi tagil' e meybil nge pi altar rok SOMOL u nap'an ni yog ko girdi' nu Judah ngu Jerusalem ni ngu'ur meybilgad u lan ta'ab altar.

⁸ Nggu ngongliy ba m'ag u daken fithingan e *emperor* nu Assyria. Bay gu pi' ngomed l'agruw e biyu' e os ni fa'an gimed ra pir'eg aram oren e pumo'on ni nge yan u daken.

⁹ Mus ko bin th'abi sobut' e salthaw nu Assyria ma dabyag ni ngam puluweg, ma chiney ma gimed be tay ngak yu Egypt ni ngar pi'ed e *chariot* nge pumo'on nma yan u daken e os ngomed.

¹⁰ Gimed be leamnag ma gu cham ko binaw romed nggu kirebnag ndariy e ayuw rok SOMOL riy? Ya SOMOL e ir e yog ngog ni nggu cham ngay

nggu kirebnag.”

¹¹ Ma aram me ga’ar Eliakim, Shebna, nge Joah ngak, “Mu non ngomad ni Aramaic. Ya gamad ra nang fan. Dab kum non ni Hebrew; ya urngin e girdi’ u daken e rungrung ma be motoyil.”

¹² Me fulweg ni ga’ar, “Gimed be leamnag ni go’ gimed nge an pilung e ke l’oegeg e *emperor* ni ngog e pi thin ney ngomed? Aram e danga’, ya kug be non ngak e pi girdi’ nir ni yad bay u daken e rungrung, ni bay ra ked ta’rad ma yad be garbad ko fi’ rorad, ni bod rogon ni bay kum rin’ed.”

¹³ Ma aram me sak’iy fare tolang ko salthaw ngalang nge non ni Hebrew ni be tolul ni be ga’ar, “Mmotoyilgad ko n’en ni be yog e *emperor* nu Assyria ni nganog ngomed.

¹⁴ Be ginangmed ndab kum paged Hezekiah nge ban nagmed, ya dabiya rok ni nge ayuwegmed.

¹⁵ Ma dab mu paged ni nge twasar ngomed ni ngam paged famed ngak SOMOL. Dab mu leam niked nra ayuwegmed SOMOL nge talag e salthaw romad yu Assyria nge dab ni kol e binaw romed.

¹⁶ Dab mu telmed ngak Hezekiah! *Emperor* nu Assyria e be yog ngomed ni ngam chuwigad ko re binaw nir ngam pired u tan pa’. Ra pagmed ni ngu’um unmed e *grape* ko woldug ni *grape* romed nge wom’ngin e *fig* ko gek’iy romed, nge ran ko pi luwed romed —

¹⁷ nge mada’ ko ngiyal’ ni nge fekmed e *emperor* nu Assyria nga reb e nam ni bod e biromed e nam, ni bay e woldug ni *grape* riy ni yima ngongliy nge yib e wayin riy, nge *grain* ni yima ngongliy e flowa riy.

¹⁸ Dab mpaged Hezekiah nge ban nagmed ngam leam niged ni SOMOL e bayi ayuweg e pogofan romed. Gur, bay reb e pi got u reb e nam ni ka'a yigi ayuweg e pi binaw rorad u pa' e *emperor* nu Assyria?

¹⁹ Bu uw e pi got rok Hamath nge Arpad e chiney? Ma ku bu uw e pi got rok Sefarvaim? Bay bagyad ni ka'a ayuweg yu Samaria?

²⁰ Urngin e pi nam ney ma wi'in e kaygi ayweg reb fapi got e binaw rok u pa' e *emperor* nu Assyria? Ere bu uw rogon ni gimed be learnag ni nge ayuweg SOMOL yu Jerusalem?"

²¹ Ma aram me par fapicha' ni kar th'abed gulungrad ni bod rogon nike yog Hezekiah ni Pilung ngorad; dariy ta'ab bugithin nrogned.

²² Me guchithiy Eliakim, Shebna, nge Joah e mad rorad ni kari taganan'rad miyad yan ngar thapaged ngak e en pilung fapi thin nike yog fa'en ga' ko salthaw nu Assyria.

37

Ba pilung ni fith laniyan' Isaiah (2 Kings 19:1-7)

¹ Ma fa'an yigi rung'ag Hezekiah ni Pilung e tin krogned. Me guchthiy e mad rok ni kari taganan', me yin' e mad ni tutuw nge yan nga Tempel rok SOMOL.

² Me l'oeg Eliakim ni ir e ma tay murung'agen e maruwel u tafen e en pilung, nge Shebna ni tayol u tafen e puf oloboch, nge pi'in pi'lal ko prist ngranod ngak Isaiah ni profet nib mo'on ni fak Amoz. Ku mad ni tutuw e karon'ed.

³ Irera' e thin ni pi' ngorad ni ngar weliyed ngak Isaiah: "Daba' e rran ko gafgow; kan gechig nagdad ke m'ay fadad. Gadad bod be' ni bpin nike taw nga nap'an ni nge gargel ma dabyag u gelngin.

⁴ Fare *emperor* nu Assyria e ke l'oeg pilungen e salthaw rok ni nge dariyfannag Got ni be par nib fos. I SOMOL ni Got rom e mang e yigi rung'ag e pi thin nem me gechignag e pi'in i yog. Ere mu meybil ngak Got ni fan ngak e girdi' rodad nra magach nib fos."

⁵ Nap'an ni thap ngak Isaiah e thin rok Hezekiah ni Pilung,

⁶ me pi' e fulweg riy: "I SOMOL e be yog ni dab mu pag nge k'ar marus yu Assyria ngom ko thin ni yad be yog ni dabyag ni nge aywegem SOMOL.

⁷ I SOMOL e bayi gagiyeagnag e *emperor* nu Assyria nge rung'ag bbug i thin nra k'aring nge sul ko nam rok, me SOMOL e ra pag ngan thang e fan rok u rom."

Assyria nni ginangrad bayay
(2 Kings 19:8-19)

⁸ Fare pilungen e salthaw nu Assyria e rung'ag ni fare *emperor* nu Assyria e ke chuw u Lakish ma ke mael nga Libnah; ma aram me yan ngaram ni ngar puruy'gow.

⁹ Me taw e thin ngak yu Assyria ni salthaw nu Egypt, e ke yib ni nge mael ngorad, ni Tirhakah ni Pilung nu Ethiopia e be gafaliyrad. Nap'an e rung'ag fare *emperor* e re thin nem, me pi' e babyor nge yan ngak Hezekiah ni Pilung

¹⁰ nu Judah ni be ga'ar ngak, "Fare got nma mich u wun'um e yog ngom ni dab mmul ngalan pa'ag, machane dab mu pag nge ban nigem.

¹¹ Ka mu rung'ag e n'en nma rin' e *emperor* nu Assyria ko pi binaw nra finey ni nge kirebnag. Ga be leamnag mrayag rom ni ngam mil?

¹² Pi ga' rog ni kakrom e ra buthiged e pi binaw nu Gozan, ngu Haran, ngu Rezuf, miyad thang e pogofan rok e girdi' nu Betheden ni ur pired u Telassar, ma dariy reb fapi got ko pi girdi' nem ni aywegrad.

¹³ Bu uw fapi pilung ko fapi binaw nu Hamath, Arpad, Sefarvaim, Hena, ngu Ivvah?"

¹⁴ Me fek Hezekiah ni Pilung fa gi babyor u pa' e tama'log nge be'eg. Me yan nga Tempel, me yan i tay fagi babyor nga p'eowchen SOMOL,

¹⁵ me meybil ni ga'ar,

¹⁶ "SOMOL, ni Gubin ma Rayag Rok, ni Got nu Israel, ni ga be par ngalang ko fare kerubim, kemus ni go' gur Got, ni ga be gagiyegnag urngin e lung nu fayleng. I gur e mu sunmiy e fayleng nge lanelang.

¹⁷ SOMOL chiney, e ngam motoyil ngomad ma ga yaliy e n'en ni yibe rin' ngomad. Ma ga motoyil nga urngin e pin'en ni be yog Sennakerib ni be m'ay nagfam, gur fare Got ni ga be par ni gab fos.

¹⁸ SOMOL, gamad urngin ni gamad manang ni pi *emperor* nu Assyria e kar gathayed bpire' e nam, ke par e binaw riy ndakuriy gathon,

¹⁹ ma kan orfeg e pi got rorad ni ku gathi bogi got, ya kemus ni bogi liyos ni gek'iy nge malang ni ngongliy e girdi' nga pa'.

²⁰ SOMOL, ni Got romad, mu aywegmad e

chiney u pa' yu Assyria, ya nge nang urngin e nam u fayleng ni kammus ni gur e Got.”

*Thin ku Isaiah ngak fare pilung
(2 Kings 19:20-37)*

²¹ Ma aram me pi Isaiah bbugithin ni nganog ngak Hezekiah ni Pilung ni iraram e fulweg ko meybil rok.

²² SOMOL e ga'ar, “Sennakerib, fare binaw nu Jerusalem e be minmin ngom, ma be moning nagem.

²³ Mini' e ga be leamnag ni ga be togoplwnag e welthin ngak ma ga be moningnag? Ga be dariy fan nigege, i Gag fare Got nib thothup nu Israel.

²⁴ Kam l'oeg e pi tapigpig rom ngar thin ni ufanthin gad ngog ni gubin e *chariot* rom e ka mu kol ko pi burey ntotolang u Lebanon. Ma kag be yog nu rom e bay mu th'ab e tin th'abi nun'uw e gek'iy ni *cedar* riy nge tin th'abi fel' e gek'iy ni *cypress*, ma kam taw ko yungin thabi to'ar u lan e loway.

²⁵ Kam th'um ngay ga be yog ni kam ker e pi luwed ma ga be unum e ran u lan e yug boch e nam, ma rifrifen ay e salthaw rom e ke yotyot e lul' ni Nile ke mlik.

²⁶ “Amog, dawor mu rung'ag ni gag e gu tanomnag gubin e pin'ey ni kab kakrom? Ma gag e gu gagiyeagnag ni nge yodro' e chiney. I gag e gu pi' gelngim ni ngam gathay e pi binaw ni kan yororiy ni fan ko mael.

²⁷ Girdi' ni i par u rom e dariy gelingrad; ni u ra pired nike balyangan'rad ko marus. Yad bod e pan nike tugul u daken bang i flang ara garger nike tugul u daken e chigiy ko ngiyal' nike yib nifengin e ngek nib gawel.

28 “Machane gu manang urngin salpem, ni n'en ni ga be rin' nge gin ngam sor ngay. Gumnang rogon e damumuw rom nib togopluw ngog.

29 Ke thap babyoren e damumuw nge tolngan' rom ngog, ma chiney e bay gu the' ba lam nga p'ethngum nge bochyang i wasey ni bay gufan ngalan langam nge fulwegem ko re pa' i kanawo' ni mub riy.”

30 Ma aram me ga'ar Isaiiah ngak Hezekiah ni Pilung, “Irerar' pow ko tin bayi buch. Biney e duw nge bin bayib e bay um koy e *grain* ni yigi tugul rok, ma bin dalip e duw ngay e bayi yag rom ni ngam yung e *grain* ngam t'ar wom'ngin, ma ga be yung e *grape* ngam koy wom'ngin.

31 Pi'in nu Judah nra fosgad e bay ra dammalgad ni bod e gek'iy ni kan yung nra pi' likngin nga'ar me yib wom'ngin.

32 Ma bay e girdi' u Jerusalem ngu daken e Burey ni Zion ni dab ra m'ad, ya ke turguy SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok ni aray rogon.”

33 Ba'aray e thin nike yog SOMOL ni murung'agen e *emperor* nu Assyria, “Ri dabi yib ngalan e re binaw ney fa pag ta'reb e gan e get'ing nge yib nga langgin, ma salthaw ni kar feked fa yungi *shield* e dab ra chugurgad ko re binaw ney, ma salthaw rok e dab ra ubunged e malang nge but' ni nge longobiy e re binaw ney ni ngar mithgad nga fon ko mael.

34 Re pa' i kanawo' ni yib riy e ku ir e bayi sul riy, ma dabi yib ngalan e re binaw ney. I Gag SOMOL e kugog e pi thin ney.

35 Bay gu yororiy e re binaw ney mu gu ayuweg,

ni nggu rin' ni bochan e nge gilbugwag minta' fag nge bochan e thin ni gu micheg ngak e tapigpig rog i David.”

³⁶ Re nep' i n'em e yan ba engel rok SOMOL ko gin be par e salthaw nu Assyria riy me thang e pogofan rok 185,000 e salthaw. Ma fa'ani puf e woch ma yad gubin ni yad bay u but' ni karm'ad.

³⁷ Me chuw Sennakerib ni *emperor* nu Assyria nge salthaw rok u rom miyad sul nga Nineveh.

³⁸ Me reb e rran ni be meybil Sennakerib u lan e tempel ko birokok e got ni aram Nisrok, me yib l'agruw i pumo'on ni fak ni aram e Adrammelek nge Sharezer ngar li'ew ko saydon ngem', miyow mil ko nam nu Ararat. Me yan Esarhaddon nib mo'on ni fak nga luwan nge mang *emperor*.

38

*M'ar nge gol ni tay Hezekiah ni Pilung
(2 Kings 20:1-11; 2 Kronics 32:24-26)*

¹ Bingyal' ko ngiyal' i n'ey me m'ar Hezekiah ni Pilung ni chugur ni nge yim. Me yan Isaiah ni profet nib mo'on ni fak Amoz nge yan i guy nge ga'ar ngak, “I SOMOL e be yog ngom ni ngam yarmiy urngin ban'en nge fel' rogon ni bochan e gur e dab kum gol. Ma ga fal'eg rogom ni ngamum'.”

² Me cheleg Hezekiah owchen ko rungrung nge meybil:

³ “SOMOL, dab mu pag talin ni ri gub yul'yul' u rogon ni ug pigpig ngom ma urngin ngiyal' ma ug guy rogon ni nggu rin' e n'en ni ga ba'adag ni nggu rin'.” Me tabab ko yor ni almarin.

⁴ Ma aram me l'og SOMOL Isaiah

⁵ ni nge sul ngak Hezekiah nge ga'ar ngak, "I Gag, SOMOL, ni Got rok David ni ga' rom kakrom, e kug rung'ag e meybil rom ma kug guy lu'am; bay gu tem ndab mum' ni ragag nge lal e duw n'umngin nap'an.

⁶ Bay gu ayuwegnem nge binaw nu Jerusalem u pa' e *emperor* nu Assyria. Ma bay kug par ni gag e gu be yoror riy."

⁷ Me fulweg Isaiah ni ga'ar, "I SOMOL e bayi pi e pow ngomed nge m'ug ni n'en ni micheg e ra tay u gil'.

⁸ Ni fare tawo' ni toy Ahaz ni Pilung, e bayi gagiyeagnag SOMOL fon u but' nge sul nga tomur ni go nap'an ragag yay nike n'uf be' ay." Ma aram e fon fare tawo' e sul nga tomur ni ragag yay.

⁹ Tomuren nike gol Hezekiah ko m'ar rok, me yoloy e re tang ko sorok ni ba'aray:

¹⁰ Gu leamnag ni bay gum' ko ngiyal' ni kari taw nga fel'ngin e yafos rog nggu wan ko fare fayleng ko yam', ni dab gu par nge mus n'umngin e yafos rog.

¹¹ Gu leamnag ni lan e biney e fayleng ni yibe par riy

e dariy e ngiyal' ni kug ra guy SOMOL bayay ara be' ni kabfos.

¹² Ya yafos rog e kan th'ab kemus, ni bod ba *tent* ni kan pilig nga but', ni bod e mad ni kan th'ab ko fare n'en ni yima lifith e mad riy.

Gu leamnag nike museg Got e yafos rog.

¹³ N'umngin e nnep' ma gu ma gel'gel' ngalang ko amith, ni gowa be tet'ar ba layon e yil rog.

Gu leamnag nike museg Got e yafos rog.

¹⁴ Lamag e achichig me me'waer,
mu ug moen ni bod ba arache' ni *dove*.

Me magaf e tir u marwag ko changar ngalang.
SOMOL, mu lageg u fithik' gubin e tiney e gafgow.

¹⁵ Mang e rayag ni nggog? SOMOL e ke rin' e ran'ey
ni aray rogon.

Ke tagan lanin'ug, ni dabkiyag e mol rog.

¹⁶ SOMOL bay gu par ni fan ngom, ni kemus ni gur
e fan ngom;

mu gol nageg ngam teg ni dab gum'.

¹⁷ Buchbuchar' rog e bayi pilyeg nge ngal' ni
gapas.

Gur e ka mu ayweg e pogofan rog u fithik' gubin e
riya';

kamn'ag machan gubin e denen rog u wun'um.

¹⁸ Dariy ta'be' ko fayleng ko yam' nrayag ni pining
e sorok ngom;

pi'in yad ba yam' e dabiyag ni nge pagan'rad nga
fanam yul'yul'.

¹⁹ Pi'in nib fos e yad ma pining e sorok ngom,
ni bod ni gu be pininge e sorok ngom e chiney.

Pi matam e yad ma yog ngak pifakrad fanam
yul'yul'.

²⁰ SOMOL kam gol nigege.

Bay gu chubeged e musik ni *harp* magmad tang-
nag e sorok ngom,

u lan e Tempel rom u n'umngin nap'an e yafos
romad.

²¹ Isaiah e yog ngak Hezekiah ni Pilung ni nge
pirdi'iy e gek'iy ni *fig* nge tay ko lot u downgin, ya
nge gol.

²² Miki fith Hezekiah ni Pilung ni ga'ar, "Mang e pow riy nrayag ni nggu wan nga talang ko naun rok SOMOL?"

39

Pi mol'og nu Babylon (2 Kings 20:12-19)

¹ Bingyal' ko ngiyal' i n'em me rung'agi Merodak Baladan ni Pilung nu Babylonia, nib mo'on ni fak Baladan nike m'ar Hezekiah ni Pilung, ma aram me pi' bang i babyor nge ba tow'ath nge yan ngak.

² Me pining Hezekiah e magaer ngak fapi tamal'og me dag feni fel' rogon ngorad – silber rok nge gol, florida nge *spices*, nge gubin e pi talin e mael rok. Dariy ban'en u lan e pi senggil nma cha'ar riy nge gubin yang e yungin nma gagiyegnag nde dag ngorad.

³ Ma aram me yan fare profet i Isaiah ngak Hezekiah ni Pilung me fith ni ga'ar, "Ke yib e pi pumo'on ney u uw nge mang e krognd ngom?"

Me fulweg Hezekiah ni ga'ar, "Karbad u Babylon nib binaw nib palog."

⁴ "Mang e kar guyed u lan fare tafen e pilung?"

"Kar guyed gubin ban'en. Dariy ban'en u lan fapi senggil ko cha'ar ni da gu dag ngorad."

⁵ Ma aram me ga'ar Isaiah ngak fare pilung, "Be ga'ar SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok

⁶ bayi taw nga bangiyal ni gubin ban'en nu lan fare naun rom ni tafen e pilung, ni i cha'riy e pi chitamangim kakrom ke mada' ko bin ni da'ir e rran e bay ni fek nge m'ay nga Babylonia. Dariy ban'en nra magey.

⁷ Boch pifakam ni pumo'on e bay ni fekrad ngabang ngar manged bogi *eunuch** ni ngar pigpiggad u lan tafen e pilung nu Babylonia.”

⁸ Me Hezekiah ni Pilung e leamnag ni fan e ran'ey e gapas nge dariy ban'en nra buch u n'umngin nap'an e yafos rok, aram me fulweg ni ga'ar, “Fare thin ni kamog ngog ni yib rok SOMOL e ba manigil.”

40

Thin ko lagan'

¹ Be ga'ar e Got rodad, “Mu fal'eged laniyan' e girdi' rog, mu fal'eged laniyan'rad!

² Mu pi'ed e athamgil nga laniyan' e girdi' nu Jerusalem.

Mogned ngorad nike gaman n'umngin nap'an ni kar gafgowgad,

ma chiney e ken'ag Got fan e denen rorad.

Kug gechig nagrads ke yan i mus nga rogon ni bochan urngin e denen rorad.”

³ Ba lam ni be non ni ba ga' gaman e be ga'ar, “Mon'ed bpa' i kanawo' u daken e ted ni fan ngak SOMOL!

Mu tamlang nigned e wo' u daken e ted ni fan ngak e Got rodad!

⁴ Mu suguyed gubin e yochi loway; mi gimed bardey daken urngin e burey.

Bayi tagapas e pi burey; ma yungi n'en nde pach e bay ni pacheag.

---

* **39:7 EUNUCH:** Pumo'on ni kan maad'adnag ni dabki finey e ppin. **40:3** Mat 3:3; Mrk 1:3; Luk 3:4; Jhn 1:23

⁵ Ma aram e bayib i m'ug feni muluplup' SOMOL,
 ma urngin e girdi' nu fayleng ni bayi guy.
 I SOMOL e ke micheg e pi thin ney."

⁶ Be ga'ar ba lam ni ba ga' gaman, "Mu wereg
 murung'agen!"
 Mu gu fith ni lungug, "Mang e nggu wereg mu-
 rung'agen?"

"Ngamog ni urngin e girdi' e yad bod e pan;
 nder ma n'uw nap'rad ko floras nu daken e
 ted.

⁷ Pan e ma mororoy, ma floras e ma kireb ra'en
 ko ngiyal' nra pi' SOMOL e nifeng nge yib
 ngay.

Ma girdi' e ta'reb rogorad ko pan!

⁸ Errogon, pan e ma mororoy ma floras e ma kireb
 ra'en,
 machane thin rok e Got rodad e dabi thil
 bi'id!"

⁹ Jerusalem, mman nga daken e burey nib tolang;
 mu weliy e re thin ney ni bfel'!

Zion, mu tolul ni ba ga' lamam; mu weliy e re thin
 ney ni bfel'!

Mu non ni ba ga' lamam, ma dab mu rus.

Mog ngak e pi binaw nu Judah
 ni fare Got rorad e be yib!

¹⁰ I SOMOL ni Th'abi Tolang e be yib ni nge gagiye
 ni bay gelngin nib gel,
 bayi fek i yib e girdi' nike chuwegrad u pa' e
 to'ogor rorad.

- 11 Bay i ayuweg fa ran' i saf rok ni bod rogon be'
 nma gafaliy e saf;
 bayi kunuy fapi fak e saf nga ta'bang,
 ngi i fekrad nike dibeyrad;
 bayi pow'iy e pi chitiningrad nib saf'og.

Got rok piyu Israel ni dariy be' ni bod ir

- 12 Mini' e rayag rok ni nge l'ing e day u rigur nga
 pa' nge foleg urngin ni bay,
 ara foleg lanelang nga pa'?
- Mini' e rayag rok ni nge tay e but' nu fayleng
 ngalan ba kap,
 ara thabthabelnag e pi burey ni gagang' nge
 yochi burey?
- 13 Rayag rok be' ni nge yog ngak SOMOL e n'en ni
 nge rin'?
- Mini' e rayag rok ni nge fil ban'en ngak ara
 fonownag?
- 14 Gur mini' e ke yan Got ngak
 ni fan e nge nang ban'en me tamilangan' riy
 me fil ngak rogon i ngongliy ban'en?
- 15 U p'eowchen SOMOL e pi nam e yad bod ba
 wa'angachal u lan ba pakit,
 ara bod ba tabyu' u daken e thabthabel,
 ma pi donguch nib orel e bod feni ba'ud ba ab.
- 16 Urngin e gamanman ni bay u fithik' e garger nu
 Lebanon
 e fa'anra ngani pi' ni maligach ngak Got ma
 dabi gaman,
 ma gek'iy riy e de gaman ni nge mang ma'af
 ko nify.
- 17 Pi nam e dabi aw angirad ngak.

- 18 I mini' e rayag ni ngan ta'rebnag ngak Got?
Ra nga ni weliy rogon ya'an ma uw rogon?
- 19 De bod ba liyos nma ngongliy e girdi' nib salap,
ma be' nma maruwel ko gol e gabdiy e gol nga
wuru',
me duwgiliy ay nga daken e silber nge par
nike sak'iy.
- 20 En ndabiyag puluwon e silber ara gol rok
e mel'eg e ren ndabi wod.
Me pir'eg be' nib salap ko dimow liyos
ni nge ngongliy ba liyos ndabi thig.
- 21 Mogned, dawor mu nanged? Dawor mu
rung'aged?
Dawor nog ngomed kakrom?
Dawor mu rung'aged rogon e fayleng ni sum?
- 22 Ke sunumiy e en ni bay nike par nga tagil'
u puluwon e fayleng ngalang ko gin nth'abi
tolang;
ma girdi' ni yad bay u but' e be guyrad ni yad
bod ga'ngin nochi apurgog!
Ir e filath lanelang ni bod bangi mad,
ni bod ba *tent* ni ngan par ngay.
- 23 Ma sobut'nag e pi'in nma gagiyeg nib gel gelin-
grad,
me m'aynag farad.
- 24 Yad bod e woldug ni kafini tugul,
kafini thay lik'ngin.
Ma nap'an ni pi' SOMOL e nifeng nge yib,
me mororay me changegnag e nifeng ni bod
ba ke pan nike mlik'.

- 25 I mini' e rayag ni ngan ta'rebnag ngak Got nib
thothup?
Gur bay be' ni bod ir?
- 26 Mu saggad ngalan e lang!
Mini' e sunumiy e pi t'uf ni gimed be guy?
En ni be pow'iyrad ni bod baraba' i salthaw ni
pire';
e manang uringrad,
ma pining fithingrad ni tata' reb!
Gelngin e rib ga',
dariy reb nike yan ngabang!
- 27 Israel, mang ni ga be yog
nde nang SOMOL e gaggow rom,
ara dar leamnag ni nge mat'awnag urngin
ban'en ni fan ngom?
- 28 Da mu nang? Dawor mu rung'ag?
I SOMOL e ir fare Got ni bay i par ndariy n'umngin
nap'an;
ir e sunumiy e fayleng ni ga'ngin.
Dar ma yib e magaer ngak ma dar m'ay gelngin.
Dariy be' ni manang e leam rok.
- 29 Ma pi' gelngin e pi'in ndakuriy gelngirad ma ka
ra magaergad.
- 30 Mus ngak e pi'in ni bfel' yangarrad ni yad ma
me'waer i yan;
pi'in ku yad pagel e rayag ni ngar awgad nga
but' ko magaer.
- 31 Machane pi'in yad be toer ngak SOMOL ni nge
ayuwegrad
e bay ra pir'eged nike yib gelngirad bayay.
Bay ra changeggad ngalang ni bod e arche' ni
eagle;

yad ra mil, ma dab ra magaergad;
ma yad ra yan, ma dabi m'ay gelngirad.

41

N'en ni micheg Got ngak piyu Israel

¹ Be ga'ar Got,

“Mu th'abed gulungmed ngam telmed ngog
gimed e pi nam ni gimed bmal'af!

Mu fal'eged rogomed ni ngam feked e oloboch
romed nga tafen e puf oloboch.

Bay ni pagmed ngam welthingad.

Ngad mu'ulunggad ngad guyed ko mini' e
bmat'aw.

² “I mini' e gagiyegnag fa'anem nma gel ko mael
nge yib u ngek*
dempturug e gin be yan riy mma gel ko mael?

I mini' e be gagiyegnag nge gel ngak e pi pilung nge
pi nam ko mael?

Saydon rok e ma toy ngorad nga but' ni gowa
yad e fiyath!

Gan e gat'ing rok e ma weregrad ni bod e
nifeng nma wereg e pan nike mlik'!

³ Ma lekrad ni be lol'ograd ndariy ban'en nra buch
rok,

nib machreg ni be yan ni nge langlang u but'
ngalang!

⁴ I mini' e ke gagiyegnag ke yodorom?

I mini' e turguy e n'en ni ngi i rin' e girdi' nu
fayleng ko tabolingin i yib?

---

* **41:2 FA'ANEM NMA GEL KO MAEL NGE YIB U NGEK:** Cyrus,
fare emperor nu Persia (ku arrogon ni bay 45:1).

I Gag SOMOL e ug moy ko tabolngin,
mi Gag SOMOL e gu bay ko tungun.

5 “Girdi’ ko pi nam ni yad bmal’af e ka ra guyed e
pin’en ni ku gu ngongliy;
ka ra tamdaggad ni yad be t’on ko marus.
Ka ra mu’ulunggad ni yad gubin karbad.

6 Pi’in yad ba salap i ngongliy ban’en nga pa’rad
e ra bagayad ma be pi’ e athangil nga
laniyan’ bagayad.

7 Pi salap ko dimow naun e be ga’ar ngak e en nma
maruwel ko gol, ‘Bfel’ e maruwel ni ka mu
ngongliy!
En ma ayiliy e gol nga downgin e liyos
e be pi’ e athangil nga laniyan’ e en ni be
richibiy nga ta’bang.

Be ga’ar be’, ‘Bfel’ rogon ni kan puthuy’.
Miyad richibiy fare liyos nge par nike
muduwigil.

8 “Machane i gur Israel ni tapigpig rog,
gimed e pi girdi’ ni ku gu mel’egmed,
ni gimmed e pi’in owchen Abraham ni fager
rog.

9 Yungi n’en ni mus e fayleng riy e ku gu ful-
weggem riy;
yungi n’en nu fayleng ni um par riy nib orel e
ku gu piningem riy
me lungug ngom, ‘Gur e tapigpig rog.’

Da gu n’igem, ya gu mel’egem ni ngam mang girdi’
rog.

10 Dab mu tamdag, ya gu bay rom.

I Gag e Got rom, dariy ban'en ni nga mu rus ngay.

Bay gu gel nigem mu gu ayuwegnem;
 bay gu yoror rom mu gu ayuwegnem nga pa'ag nib gel.

11 "Pi'in yad be damumuw ngom
 e bayi m'ayfarad miyad par ni ka ra tamra'gad.

Pi'in yad ra cham ngom e yad ra yim'.

12 Pi'in yad ra mael ngom e yira thirifrad u but'.

13 I Gag SOMOL ni Got rom;
 i gag e gu ma pi' gelngim ma be lungug ngom,
 'Dab mu rus; ya bay gu ayuwegnem.' "

14 Be ga'ar SOMOL,

"Israel, ri gab achig ma gab me'waer,
 machane dab mu rus; ya bay gu ayuwegnem.

I Gag fare Got nu Israel ni gu ba thothup e bay gu ayuwegnem u pa' e to'ogor rom.

15 Bay gu ngongliyem ngam bod bangi plang ni yima gunugunuy e *wheat* ngay,
 ni bang nib be'ech ma bay e richib riy nib m'uth.

Bay mu chubu'uy ma ga kirebnag e pi burey ngay;
 pi burey e bayi puth nge ngal' ni fiyath.

16 Bay mon'rad ngalang;
 me yib e nifeng i fekrad,
 me weregrad e nifeng nib gel.

Ma aram e bay mu felfelan' ni bochan e Gag e Got rom;

bay mu pining e sorok ngog i Gag fare Got nu Israel ni gub thothup.

17 “Ra gafgow e girdi’ rog ko ran miyad gay e ran,
 nike mlik’ e k’onganrad ni bochan e belel,
 me gag SOMOL e bay gu fulweg taban e meybil
 rorad;

I gag fare Got nu Israel e ri dab gu n’agrad.

18 Bay gu gagiyegnag e lul’ nge yib ko yochi burey
 ndariy ban’en riy,
 ma ran ko alublub e bay i yan u lan e pi loway.
 Daken e ted ni *desert* e bay gu pingeg nge ngal’ ni
 lipath,

mu gu gagiyegnag e but’ nib mlik e yib e ran
 ni alublub riy.

19 Bay gu gagiyegnag e gek’iy ni *cedar* nge tugul u
 daken e ted ni *desert*,
 nge gek’iy ni *acacia* nge *myrtle* nge *olive*.

Yu chuwo’ i gek’iy e bayi tugul u daken yungi ted
 nder ma tugul ban’en riy,
 ni yu chuwo’ i gek’iy ni *pine* nge *juniper* nge
cypress.

20 Girdi’ e bay ra guyed miyad nang
 ni Gag SOMOL e kug yodoromnag.

Bay ra nanged

ni fare Got nib thothup rok yu Israel e ke
 yodoromnag.”

*Tagenging rok SOMOL ngak e pi got ni go’ bogi
 ban’en*

21 I SOMOL ni ir e pilung nu Israel e ba’aray e
 thin ni nge yog:

“Gimed e pi got rok e pi nam, mu weliyed
 mat’awmed.

Mu leam niked e tin ni bfel’ ni ngambad mu
 weliyed me ayuwegmed.

22 Mired ngaray ngam yi’iy niked e tin bayib,

me yag nda nanged e ngiyal' ni nge yodrom,
 mi gimed weliy ngomad rogon urngin ban'en ni
 bay yan i aw,
 ya nge yib i m'ug ma gadad nang.

23 Mogned ngomad e tin bay yib nga m'on,
 mu gu nanged ni gimed e got!

Mu rin'ed ban'en ni bfel' ara mu feked e gafgow i
 yib;
 mu guyed rogon nggu rusgad ma gamad gin
 ngay!

24 Gimed nge urngin e tin gimed be rin' e mm'ay
 fan;
 pi'in yad ma meybil ngomed e ri yad ba son-
 sonogor!

25 "Kug turguy be' nib mo'on nma par ko ngek;
 bay gu gagiyegnag nge yib u lel'och i cham
 ngomed.

Bay i yot'yot' e pi'in yad ma gagiyeg ni gowa yad e
 rungdu',
 ni bod be' nma ma' th'ib ni be yot'yot' e but'.

26 I mini' e aroged ni ka'a yi'iynag nra yodro' ni
 arregon,
 me yag ni gogned e sorok ngak ni dawor i
 yodrom?

Dariy bigimed nike yog bbugithin ni
 murung'agen;
 dariy be' ni rung'ag ni mogned ta'ab bugithin!

27 I Gag SOMOL e som'on ni gog ngak yu Zion e re
 bugithin ney ni bfel';
 kug l'oeg be' nga Jerusalem ni nge ga'ar,
 'Girdi' rom e yad be yib! Yad be sul i yib nga
 tabinaw!

- 28 Nap'an e gu changar nga fithik' e pi got,
 ma dariy bagayad ni bay bbugithin ni nge yog;
 dariy ta'a bagayad ni yag rok ni nge fulweg e
 n'en ni gu fith.
- 29 Urngin e pi got nem e dariy farad;
 dariy ban'en nrayag ni ngar rin'ed,
 pi liyos rorad e yad bme'waer ma dariy geln-
 girad!"

42

Fare tapigpig rok SOMOL

- 1 Be ga'ar SOMOL,
 "Ba'aray e tapigpig rog ni ku gu pi' gelngin,
 ni fa'anem ni gag e kug turguy ni ir e bfel' u
 wun'ug.
 Ku gu suguy ko kan nthothup rog,
 bayi fek e tin nib yal'uw i yib ngak urngin e
 nam.
- 2 Dabi tolul ma dabi ga'nag laman,
 ara i welthin ni ba ga' laman u lan e yu pa' i
 kanawo'.
- 3 Dabi thal'uy ba ley i ro'uy nike m'ing,
 ma dabi thang ba magal ni be n'en ni nge
 math.
 Tin ra i par nib yal'uw e bayi fek i yib ngak urngin
 e girdi'.
- 4 Dabi mulan' ma dabi pag ir,
 ma tin nib yal'uw e bayi tay nga fayleng.
 Pi nam nib mal'af e ri yad be sonnag e machib
 rok."
- 5 Got e sunumiy lanelang me filath;

me sunumeg e fayleng nge urngin e tin nib fos
ni bay riy;
me pi' e yafos nge pogofan ngak urngin e
girdi' riy.

Ma chiney e SOMOL ni Got e be ga'ar ngak e
tapigpig rok,

⁶ "I Gag SOMOL e kug piningem ku gu pi' gelngim
ni ngam guy rogon ngam rin' e tin nib yal'uw
u fayleng.

Ngug ngongliy bm'ag u thilmad urngin e girdi' ni
nggu rin' u dakenam;
bay gu pi' e tamilang ngak e pi nam u dake-
nam.

⁷ Bay mu bing lan mit e pi malmit,
ma ga chuweg u kalbus e pi'in yad be par riy
u fithik' e lumor.

⁸ "Kemus ni Gag e SOMOL ni Got rom.
Dariy yugu reb e got ni ta'reb rogomow;
dab gu pag e pi liyos nganog e sorok ngorad ni
aram e kan unegrad ngog.

⁹ Pin'en ni kug yi'iynag e ke yib i m'ug e chiney nib
riyul'.

Chiney e nggu weliy ngomed boch ban'en nib
be'ech
u m'on ndawori m'ug."

Ba tangin e sorok

¹⁰ Mon'ed ba tang nib be'ech ngak SOMOL;
fayleng ni polo', mu tanggad ni gimed be pin-
ing e sorok ngak!

Gimed e pi'in gimed be milekag u lan e day,
mpininged e sorok ngak;
gimed urngin e yafos nu maday, mpininged e
sorok ngak!

Gimed e pi nam ni gimed bmal'af nge girdi' ni be
par riy e ngam tanggad!

11 Ted ni *desert* nge yochi binaw riy e ngar
pininged e sorok ngak Got;
girdi' nu Kedar e ngar pininged e sorok ngak!

Pi'in yad be par u lan e binaw nu Sela
e ngar tolul niked e felfelan' u p'ebugul e pi
burey!

12 Pi'in yad be par ko pi nam nib mal'af
e ngar pininged e sorok ngak SOMOL miyad
tay fan!

13 SOMOL e ke yan ni nge mael nrogon be' nib falu'
ma ba sorok;
ke fal'eg rogon ni fan ko mael.
Bayi tolulnag ni ngan mael;
me dag gelngin nib togopluw ngak e pi to'ogor
rok.

Got e be micheg nra ayuweg e girdi' rok

14 Be ga'ar Got,

“Ke n'uw nap'an ni ug par ni kug th'ab gulungag;
nda ug fulweg lungun e girdi' rog.

Machane ngiyal' ni nggu maruwel riy e ke taw nga
nap'an e chiney;
gu be non ni ba ga' lungug ni bod be' ni bpin
ni nge gargel.

15 Bay gu kirebnag e yochi burey nge pi burey,
mu gu mororoyng e pan nge gek'iy riy.

Bay gu gagiyegnag e pi loway ni bay e lul' riy nge
 ngal' ni yungi ted ni *desert*,
 mu gu gagiyegnag e pi lipath nge par nike
 mlik'.

16 “Girdi' rog ni yad ba ma'ew e bay gu pow'iyrad
 u daken yu pa' i kanawo' ndawor ra milekag-
 gad riy.

Lumor ni yad be par u fithik' e bay gu pingeg nge
 ngal' ni tamilang,
 ma yungi n'en nib mododongol ni bay nga
 m'on rorad e bay gu pacheag.

Pin'ey e gu micheg,
 ni ri gu ra rin'.

17 Urngin e pi'in yad be toer ngak e pi liyos,
 ni kar ted e liyos nike mang got rorad
 e bay ra tamra'gad nike m'ayfarad.”

Yu Israel nde mit ban'en ngorad

18 I SOMOL e be ga'ar,
 “Motoyilgad, gimmed e pi girdi' baling!
 Gimmed e malmit, mu uthumed e changar
 romed!

19 Gur bay be' ngabang ni kab gel e ma'ew rok ngak
 e tapigpig rog,
 kab gel e baling rok ngak e en ni gu l'oeg nge
 yib i yog e thin rog?

20 Israel, pire' ban'en ni kam guy,
 machane mang fan u wun'um?

Bay telim ni ngam rung'ag ban'en ngay,
 machane ba mang e ka mu rung'ag?”

21 I SOMOL e ba Got ni ba'adag ni nge chuwegem
 u pa' e to'ogor rom,

ere ba'adag ni ngan tayfan e motochiyel nge
thin rok.

- 22 Machane chiney e ka ni fek e chugum ko girdi'
rok u fithik' e yargel;
kan lok nagrađ u lan e kalbus ni bay u tan e
but'
ma kan mithagrađ nga kalbus.

Ka ni fek e chugum rorađ u fithik' e yargel,
ma dariy be' ni nge yib i ayuwegrađ.

- 23 Mini' e aromed ni bayi motoyil ko pin'ey?
Rayag ni ngam fal'eged e motoyil e chiney i
yan ngaram?

- 24 Mini' e ke pi' yu Israel nga pa' e to'ogor rorađ ka
ni fek e chugum rorađ?
I SOMOL, ni ir e ud denengad nib togopluw
ngak!

Da ud pired nrogon ni ba'adag ni ngad pired
ara u da folgad ko machib rok.

- 25 Ere gagiyeg nagdad ngad thamiyed gelngin e
damumu w rok,
ngad gafgowgad u fithik' e mael.

Damumu w rok e bod ba nifiy ni yan u lan yu Israel
ni ga'ngin,
machane da ud nanged fan;
dariy ban'en ni mit ngodad riy.

43

*Got ni micheg nra chuweg e girdi' rok u pa' e
to'ogor rorađ*

- ¹ Israel, i SOMOL ni ir e sunumiyem e be ga'ar,
“Dab mu rus, ya bay gu yoror rom.
Kug pining fithingam, ya mmil suwom ngog.

² Ga ra yan u fithik' e ran nib to'ar ma gu bay rom;
gafgow ni bay i yib ngom e dabiyaq ni nge gel
ngom.

Ga ra yan u fithik' e nifiy ma dab mu gak';
ma pin'en nib mo'maw' ni bay i yib ngom e
dariy ban'en nra rin' ngom.

³ Ya Gag e SOMOL ni Got rom,
ni fare Got nib thothup nu Israel ni ir e ma
chuwegem u pa' e to'ogor rom.

Bay gu tay yu Egypt nga luwam ni fan e ngan
pagem;
bay gu tay yu Ethiopia nge yu Seba nga
luwam.

⁴ Gu ra tay bogi nam ni polo' nga luwam ni fan e
nggu ayuweg e pogofan rom,
ya ri gab fel' u wun'ug
ma bochan e ri ga ba t'uf rog rog ma aram e gu
be gagiyeq nagem ngu'un tay fam.

⁵ Dab mu rus, ya gu bay rom!

“Bay gu fek e girdi' rom i yib nga taferad,
ni mus u lan e ngek nib mal'af nge yan i mus
ngalan e ngal nib orel.

⁶ Bay gog ko lel'och ni nge pagrad,
mu gog ngak e yimuch ni nge dabi telrad.
Ya pi nam nib orel e nge sul e girdi' rog riy,
ni gubin yang u fayleng ni ngar sulod riy.

⁷ Yad e girdi' rog,
ma gu sunumiyrad ni ngar ted fag.”

Israel e ir e mich rok SOMOL

⁸ Be ga'ar Got,

“Mpininged e girdi' rog nga tafen e puf oloboch.
Bay lan owcherad, machane yad ba ma'ew;

bay telrad, machane yad bbaling!

⁹ Mpininged e pi nam ngarbad ko pufthin.

Bin ngan e pi got rorad e rayag rok ni nge yog
e tin bay fini yib?

Mini' e arorad e yi'ynag e pin'en ni be m'ug e
chiney?

Pi got nem e ngar feked e pi mich rorad ngarbad
ngar micheged ni yad e sororad,
ngar micheged ni thin rorad e ba riyul'.

¹⁰ "Gimed e girdi' nu Israel, gimed e mich rog;
kug duwgiliymed ni ngam manged ba nam ni
tapigpig rog,

ni fan e ngam nanged gag mu gu mich u wun'med,
me tamilangan'med riy ni kemus ni Gag e Got.

Dakuriy yu gu reb e got nga bang;
immoy ndariy, ma ku dariy ni bayib.

¹¹ "Kemus ni Gag e SOMOL,
kemus ni gag e rayag rog ni nggu ayuwegmed
u pa' e to'ogor romed.

¹² Gog ngomed u m'on e tin bayib,
mu gub gu ayuwegmed.

Dariy reb e got ngabang nike rin' ni aray rogon;
gimed e mich rog.

¹³ I gag e Got, ma gubin ngiyal' ni bay ug par ni Gag
e Got.

Dariy be' nrayag rok ni nge thay u gelngig;
dariy be' nrayag rok ni nge thiliyeg e n'en ni
gu be rin'."

Mil ntay u Babylon

¹⁴ I SOMOL ni fare Got nib thothup nu Israel ni
ir e lufmed u pa' e to'ogor romed e be ga'ar,

“Bay gu l’oeg baraba’ i salthaw ni pire’ nga Baby-
lon ngar chuweged gimed u pa’ e to’ogor
romed;

bay gu t’ar e mab ko pi garog ko binaw,
ma tolul ni be tay e girdi’ riy e bayi ngal’ ni
meyor.

15 I Gag SOMOL, ni Got romed nib thothup.

Israel, i gag e gu sunumiyem, mi gag e pilung
rom.”

16 Kakrom e ngongliy SOMOL ba kanawo’ ni yan u
maday,

bpa’ i kanawo’ ni yan u fithik’ e day ni be
gireng nib gel.

17 I waliy baraba’ i salthaw ni pire’ ngarm’ad,
ni baraba’ i salthaw ni pire’ ni yad ma yan u
chariot nge os.

Miyad thig nga but’ ma dakiyag rsuwongad,
ni bod ba daramram u ba kindel ni math!

18 Machane be ga’ar SOMOL,

“Dab mu ted u lanin’med e tin ke thumur ban’en
ara um leam niged e pin’en nike kaday.

19 Mu sapgad ko n’en nib be’ech ni nggu ngongliy.
Be yib i m’ug e chiney, rayag ni ngam guyed e
chiney!

Bay gu ngongliy bpa’ i kanawo’ nge yan u daken e
ted,

mu gu pi’ yu pa’ i lul’ ngomed u rom.

20 Mus ko gamanman ni malboch ni bayi tay fag;
gamanman ni *jackal* nge arche’ ni *ostrich* e
bay ra pininged e sorok ngog

ko ngiyal’ ni bay gu gagiyegnag e lul’ nge yan u lan
e ted ni *desert*,

ya nggu pi' e ran ngak e girdi' rog ni gag e gu mel'egrad.

- 21 Yad fapi girdi' ni gu sunumiyrad ni ngar pired ni girdi' rog,
ma bay ur tanggad ni yad be pining e sorok ngog!"

Denen rok yu Israel

- 22 Be ga'ar SOMOL,
"Machane gathigag e um meybilgad ngog;
ya chalabanmed yu Israel ngog.
- 23 Da ku um feked i yib ngog e saf ni maligach ni mo'oruf;
da ku mur ted fag ko pi maligach romed.
Da gu tomal nagmed ni nggu tuwasariymed nthingar mu pi'ed e maligach ngog,
ara aw porawmed ni bochan e *incense* ni gu be yog ni ngu'um pi'ed ngog.
- 24 Da mchuw'iyed e *incense* ni fan ngog,
ara mu fal'eged lanin'ug ko mam ko gamanman romed.
Ya mu gafgow niged lanin'ug ko denen romed;
i thay porawog ko kireb ni um ngongliyed.

- 25 "Machane Gag fare Got ni gu ma chuweg e denen romed,
ma gu ma rin' ni bochan e Gag e En ni Gag.

Dab kug leamnag e denen romed.

- 26 Darod nga tafen e puf oloboch; mired nga mogned e tin ni gomanga kam dabuyed rog.
Mu welthingad ngam micheged ni gimed ba mat'aw!

- 27 Bin th'abi m'on e chitamangimed e denen,

ma pi'in yad ma yog e thin romed e ka ra
denengad nib togopluw ngog.

²⁸ Pi'in yad be gagiyeg nagmed e ur darifan
niged e naun rog nib thothup.

Ma aram mu gu girengiy e riya' nga daken yu
Israel,
mu gu pag e girdi' rog ngu u nog e thin nib
kireb ngorad."

44

I SOMOL e kemus ni ir e Got

¹ Be ga'ar SOMOL,

"Gimed yu Israel, ni tapigpig rog, mu telmed ngog,
gimed pi owchen Jakob, ni gu mel'egmed ni
ngam manged girdi' rog.

² I gag SOMOL e gu sunumiymed;
ngiyal' ni gimed bay u mayal ma gu be
ayuwegmed.

Dab mu rusgad; ya gimed e tapigpig rog,
gu mel'egmed ni gimed ba t'uf rog.

³ "Bay gu pi' e ran ko fare but' nike balel,
mu gu gagiyegnag yu pa' i lul' nge yan u daken
e but' nike mlik.

Bay gu pu'og e kan nthothup rog nga daken pi-
fakmed,
mu gu fal'eg wa'athan e pi'in owchemed.

⁴ Bay i fel' rogorad i yan ni bod e pan ni yibe
tarannag ni bfel' rogon,
ni bod e gek'iy ni *willow* nike tugul u to'oben
yu pa' i lul'.

⁵ “Tata’a be’ ni bayi ra be’ me ga’ar, ‘I gag girdi’ en SOMOL.’

Bay rabad ni ngar uned ngak e girdi’ nu Israel.
Ra be’ ma bayi yoloy fithingan SOMOL nga daken pa’,
me yog ni ir reb e girdi’ rok Got.”

⁶ I SOMOL nma gagiyegnag yu Israel mma yoror rorad,
ni SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e ba’aray e thin ni nge yog:

“I Gag e tabolngin me Gag e tungun, kemus ni Gag e Got;
dakuriy yugu reb e Got nga bang ya kemus ni Gag.

⁷ Gur bay be’ ngabang nrayag rok e tin kug rin’?
I mini’ e yag rok ni yi’ynag nrib tamilang urngin e pin’ en ni bay yib
ko tabolngin nge yan i thang ko tungun?

⁸ Gimed e girdi’ rog, dab mu rusgad!
Gimed manang ni kakrom ke mada’ ko chiney e u gu yi’ynag urngin e pin’ en ni bayib,
ma gimed e mich rog!

Gur bay yugu reb e got ngabang?
Gur bay yugu reb e got ngabang nib gel ndawor gu rung’ ag murung’ agen?”

Meybil ko liyos e ngongol ko balyang

⁹ Urngin e girdi’ ni yad be ngongliy e liyos nma meybil yugu boch e girdi’ ngay e mm’ ay farad, ma pi got nrib t’uf rorad e dariy farad. Pi’in yad be meybil ngak e pi got nem e yad mmalmit ma de tamilangan’ rad, ma bay ra tamra’ gad.

10 Mm'ay fan ni ngan ngongliy e liyos ko wasey nga ni meybil ngay!

11 Urngin e girdi' ni yad ma meybil ngay e bay ra tamra'gad. Pi'in yad ma ngongliy e liyos e yad e girdi' ma gathi kan. Yad ra yib nga p'eowcheg ma ri yad ra rus miyad gafgow ko tamra'.

12 Ba girdi'en e parde' wasey e fek bangi wasey nge urfiy. Me fek ba ama nga pa' nib gel nge pirdi'iy fa gi wasey nge ngongliy e liyos riy. Me yib e bilig ngak, nge belel, nge magaer.

13 Tadumow naun e ma foleg e ren. Me fek e pinsal nge yoloy ya'an ba girdi' ngay, me fek talin e maruwel rok nge ker. Me ngongliy nge yib ya'an ba girdi' riy ni bfel' ya'an, me tay nga naun rok.

14 Ra th'ab e gek'iy ni *cedar* ni nge fanay, ara mel'eg e ren ni gek'iy ni *oak* ara *cypress* u fithik' e gerger. Ara yung ba ke gek'iy ni *laurel*, me sonnag e n'uw ni nge aw ngay nge ga'.

15 Bayi n'en me fek be' bangi ren nge fanay bang riy ni l'ud, me fek bang riy nge ngongliy e liyos riy. Bang riy e ke fek ke k'oreg e nifiy ngay ni nge ror ngay me lith e flowa ngay. Me ngongliy ba liyos ko gin ke magey riy ngi i meybil ngay!

16 Me fek bang ko fa gi gek'iy nge k'oreg e nifiy; me urfiy e ufin u mit, me kay nge fos. Me ror me ga'ar, "Ke chuw e ulum rog, rib fel' gowelngin!"

17 Me fek e gin ke magey ko fa gi ren nge ngongliy ba liyos riy; mi i siro' ngay ma be tay fan. Me meybil ngay ni be ga'ar, "I gur e got rog, mu ayuwegneg!"

18 Girdi' ni aram rogon e rib gel e manan' rorad ndar nanged e n'en ni yad be rin'. Ka ra unguyed

owcherad ma ka ra gel niged lanin'rad ya richey ngar nanged e tin riyul'.

¹⁹ En nma ngongliy e liyos e dariy e leam rok ni nge ga'ar, "Yu yang ko gi ren ney ni kug ngongliy e liyos riy e kug urfiy boch e flowa u daken k'afin, ma kug urfiy e ufin ngay kug longuy. Ma gin ni magey ko fa gi gek'iy e kug ngongliy ba liyos riy. Kug par ni gu be siro' nga bangi gek'iy!"

²⁰ Bod feni balyang be' ni be kay e awat. Leam rok ni leam ko balyang e ke fek nga wuru' e wo' ndabkiyag ni yira ayuweg. Der pat ngan' ni re liyos nem nike kol nga pa' e gathi ba got.

I SOMOL ni sunumeg yu Israel me ir e biyuliy

²¹ Be ga'ar SOMOL,
"Israel, mu leamnag e pin'en ni ba'aray;
dab mu pag talin ni gur e tapigpig rog.
Gu sunumiyem ni ngam mang tapigpig rog,
ma ri dab gu pag talim.

²² Kug chuweg e denen rom ni bod bangi manileng.
Mu sul ngog; ya gag e kug biyuliyem."

²³ Lan e lang, mu tolulnag e felfelan'!
Yungi n'en nib to'ar u fayleng, mu tolulgad.
Pi burey nge urngin kaen e gek'iy ko yungi gerger,
mu garus niged e felfelan'!
I SOMOL e ke biyuliy e girdi' rok nu Israel,
ni aram e ke dag feni gel nge feni sorok.

²⁴ "I Gag SOMOL, ni tabyul rom.
I Gag e gu sunumiyem.
I Gag SOMOL e gu sunumeg urngin ban'en.

Yi go' gag e gu filath lanelang;
ngiyal' ni u gu ngongliy e fayleng e dariy be' ni
ayuwegneg.

²⁵ Gu be gagiyegnag e pi tamanbay yad be non non
ngabang,
ma gu be ngochngochan'nag e pi'in yad ma
yaliy e t'uf.

Thin ko pi llowan' e gu be dalibnag,
be m'ug ni gonop rorad e bbalyang.

²⁶ Machane ngiyal' nra yi'iynag e tapigpig rog
ban'en,
ma gu ra pi' e mol'og rog ni nge yog ngak e
girdi' e tin kug leamnag,
mu gu gagiyegnag e tin kug leamnag nge tin
kug yi'iynag u l'ugun e tapigpig rog nge yib
i m'ug nib riyul'.

Kugog ngak yu Jerusalem ni bay kun sul nga ni par
nga Jerusalem,
ma pi binaw nu Judah e bay kun sul nga ni
ngongliy rogon bayay.
Pi binaw nem e bay gu fulweg nga rogon.

²⁷ Bbugithin e gog me mlik' e rigur.

²⁸ Ke lungug ngak Cyrus, 'Gur e bay mu gagiyeg ni
pa'ag;
bay mu rin' e n'en ni gu ba'adag ni ngam rin':
bay mog ni ngan fulweg yu Jerusalem nga
rogon
mi ni ubung e def ko Tempel.' "

45

SOMOL e duwgiliy Cyrus

¹ Cyrus e fare pilung ni SOMOL e duwgiliy!

- I SOMOL e turguy ni nge gel ngak e pi nam ko
mael;
SOMOL e l'oeg nge gel ngak e pi pilung;
SOMOL e bayi bing e mab ko pi binaw ngak.
I SOMOL e ke ga'ar ngak Cyrus,
- ²“I gag e bay gu fal'eg rogon e kanawo' rom,
bay gu pacheg e pi burey nge yochi burey.
Mab ko pi garog ni wasey ni *bronze* e bay gu t'ar,
mu gu th'ab e yu ley i wasey ni bay riy.
- ³ Bay gu pi' ngom e pin'en ni bfel' nib mith u
senggil ndariy e tamilang riy;
ma aram e bay mu nang ni Gag e SOMOL,
mi Gag fare Got nu Israel e ku gu mel'egem.
- ⁴ Ku gu duwgilyem ni ngam ayuweg e tapigpig rog
i Israel,
ni girdi'en fare nam ni gag e ku gu mel'egrad.
Kug gagiyeq nigem yibe tay fam.
ni yugu aray rogon nda mu nangeq.
- ⁵“I Gag e SOMOL; dakuriy yugu reb e got ngabang.
Gelnqim ndabisiy ni nge yag ngom e bay gu pi'
ngom,
ni yugu aray rogon nda mu nangeq.
- ⁶ Ngu rin' ni fan e nge urngin e girdi'
u baraba' e fayleng nge yan i mada' nga
baraba'
e ngar nanged ni Gag e SOMOL,
ma dakuriy yugu reb e got ngabang.
- ⁷ I gag e gu sunumiy e tamilang nge lumor;
gu ma fek e fel' rogon nge gafgow i yib.
I Gag SOMOL e gu be rin' urngin e pin'ey.
- ⁸ Bay gu pi' e gel nge mat'aw nge map' u lang nga
but' ni bod e n'uw;

bayi mab e but' nge fek,
 me yib wom'ngin ni puf rogon nge mat'aw.
 I Gag SOMOL e bay gu gagiyeg nge yodoro'."

I SOMOL ni sunumeg urngin ban'en

⁹ Rayag rok ba th'ib ni but' ni nge tugthin ngak e
 cha' ni ir e ngongliy,
 ni ba th'ib ni ta'reb rogon nga urngin e th'ib ni
 bay?

Rayag rok e but' ni th'ib ni nge fith ngak e en ni be
 ngongliy ko mang e be rin' fa'anem?
 Rayag rok ba th'ib ni nge thibthibnag salapen
 pa' e en ni ngongliy?

¹⁰ Gur ra leamnag be' ni nge ga'ar ngak e gallibthir
 rok,
 "Mang ni mu ngongliyew gag ni aray rogo?"

¹¹ I SOMOL ni fare Got nib thothup nu Israel,
 ni en ni be gagiyegnag e tin ni bayib nga m'on
 e be ga'ar:

"Dariy mat'awmed ni ngam fithedgag u mu-
 rung'agen pifakag,
 ara mogned ngog e n'en nggu rin'!

¹² I gag e gu sunumeg e fayleng,
 mu gu sunumeg e girdi' ni nge par riy.

Gelngig e gu filath lanelang ngay;
 gu be gagiyegnag e yal' nge pul nge pi t'uf.

¹³ I gag e kug gagiyegnag Cyrus ke ngongol
 ni nge rin' e tin kem'ay i leamnag rog nge yan
 i aw nrogon.

Bay gu yal'uweg urngin pa' e kanawo' ni nge yan
 riy.

Bayi fulweg e binaw rogon ni Jerusalem nga rogon,
 me gagiyegnag e girdi' rogon ni yad be par u reb
 e nam ni kar kalbusgad nga ni pagrad.
 Dariy be' nike pi' puluwon ara ke pi' ban'en ngak
 ni fan e nge rin' e ren'ey."
 I SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok e keyog e pi thin
 ney.

14 I SOMOL e be ga'ar ngak yu Israel,
 "Gubin e falel' nge machaf nu Egypt ngu Ethiopia
 e bayi mil suwon ngom,
 ma pumo'on ni n'un'uw nu Seba e bay ra manged
 sib rom;
 bay ra leked gur ni kanin' e chen ngorad.
 Bay ra siro'gad ngom me lungurad,
 'Got e bay rom, kemus ni ir e Got.

15 Fare Got nu Israel ni ir e be ayuweg e girdi' rok
 u pa' e to'ogor rorad
 e ba Got ndabiyag ni ngan guy.

16 Pi'in yad ma ngongliy e liyos e yad gubin ni bay
 ra tamra'gad;
 yad gubin ni bay ni darifan nagraad.

17 Machane SOMOL e ke chuweg yu Israel u pa' e
 to'ogor rok,
 ma felfelan' rok yu Israel nike gel e bayi par ni
 dariy n'umngin nap'an;
 ma girdi' rok e dab kun darifan nagraad.' "

18 I SOMOL e sunumiy lanelang,
 i ir e en ir e Got!
 I ir e sunumeg e fayleng,
 ke ngongliy rogon ke par.

De ngongliy nge tay ni bangi ted ndariy ban'en riy
 ma der tugul ban'en riy,
 ya tay ni ngi i par e girdi' riy.
 Ir e ga'ar, "I Gag e SOMOL,
 ma dariy yugu reb e got ngabang.
 19 Dagur mith'ag e thin rog,
 ara tin gu be rin'.
 Da gu leamnag ni nge gayeg yu Israel
 u bang nib wagagey urngin ban'en riy.
 I Gag e SOMOL, ma tin riyul' e gu be yog;
 tin nib mat'aw e gu ma gagiyegnag ngan
 nang."

SOMOL nge pi liyos nu Babylon

20 Be ga'ar SOMOL,
 "Mmu'ulung gad e girdi' ko pi nam,
 ni urngin e girdi' ni fos nnap'an ni waer e
 pilung romed ko mael,
 mired nga ni pufthin nagmed!
 Pi'in yad ma fek e liyos rorad ni ren ngu'ur thelep-
 gad u kanawo'
 ma yad be meybil ngak bogi got ndabiyag ni
 nge ayuwegrad,
 e yad bod e girdi' ni dariy ban'en ni yad man-
 ang!
 21 Mu feked e oloboch romed i yib nga tafen e puf
 oloboch,
 me puruy' e pi'in ta ayuw u tafen e puf
 oloboch.
 I mini' kakrom e i yi'iynag e n'en ni nge taw ngay?
 Gathi Gag fare SOMOL, ni fare Got ni ayuweg e
 girdi' rok?
 Dakuriy yugu reb e got ngabang.

22 “Gimed e girdi’ nu fayleng ni ga’ngin,
mu sulod ngog mu gu ayuwegmed!
Ya kemus ni gag e ta’are Got ni bay.

23 Tin gu be yog e ba riyul’,
ma dabi thil.

Ri gu be micheg nga rarogog:
Gubin e girdi’ ni bay rabad ngar ragbuggad u
p’ewwcheg
miyad micheg ni bay ur yul’yul’gad ngog.

24 “Bay rogned ni kemus nu dakenag
e rayag ni nga ni mat’aw riy me yib gelngiy
riy;
machane urngin e girdi’ ni yad ra
fanenikayeg e yad ra gafgow ko tamra’.

25 I Gag SOMOL e bay gu chuweg urngin e pi’in
owchen Jakob u pa’ e to’ogor rorad,
ma bay ra pininged e magaer nge sorok ngog.

46

1 “Irrera’ e ngiyal’ ni nge mus e pi got nu Babylon!
Bel nge Nebo e un meybil ngorow,
machane chiney e kan tayrow nga daken
keru’ e dongki,
nib gilab u daken keru’ e gamanman nike aw
porowrad!

2 Pi liyos e dabiyag ni ngar ayuweged yad;
kan kolrad, kan fekrad nga bang.

Irrera’ e ngiyal’ ni ngnge mus e pi got nu Babylon!

3 “Gimed e pi’in owchen Jakob, mu telmed ngog,
ni gimed urngin e pi’in kam mageygd ko
girdi’ rog.

Kug ayuwegmed ni ka nap'an nni gargel nagmed.

⁴I Gag e Got romed, ma bay ug ayuwegmed
nge mada' ko ngiyal' ni kam pilibthirgad nike
manna' piyan lolugmed.

Kug ngongliymed ma bay ug ayuwegmed;
bay ug feked ngam mada'gad ko gin ndabki
buch ban'en romed riy."

⁵Be ga'ar SOMOL, "I mini' e gimed ra susun nige
ngak?

Gur bay be' ngabang ni bod gag?"

⁶Girdi' e yad ma bing tafen e salpiy rorad ngar
pu'oged e gol riy nga but';
miyad thabthabelnag e silber.

Miyad pi' puluwon be' nma maruwel ko gol nge
ngongliy ba liyos riy;
mu ur siro'gad ngay ma yad be meybil ngay!

⁷Miyad tay nga porad ngar feked;
mranod ra ted nga tagil' me par u rom,
ndabiyag ni nge chuw u tagil'.

Ra meybil be' ngay, ma dabiyag ni nge fulweg
taban e meybil rok,
ara ayuwegrad ko gafgow.

⁸"Gimed e pi tadenen, mu leam niked e re bugithin
ni ba'aray;
mu tafinay niked e n'en ni kug ngongliy.

⁹Mu leam niked e n'en ni gu rin' kakrom;
mu nanged ni kemus ni Gag e Got,
ma dariy be' ni bod gag.

¹⁰Gog ko tabolngin e tin bay ko tungun;
kab kakrom mu gog e tin bayib.

Mu gog ni tin kem'ay i leamnag rog e dabiyaq ni
nge thil;

ya gu ra rin' urngin e tin kem'ay i leamnag rog.

¹¹ Gu be pining be' nib mo'on ni nge yib u ngek;
bay yib ni bod ba arche' ni pag ir nge yib nga
but' ni nge kol ban'en,
me rin' e tin kem'ay i leamnag rog.
I gag e kug non, ma tin kugog e bay nrin'.

¹² "Mu telmed ngog, gimed e girdi' ni gelan',
ni gimed be leamnag ni gel ni ngam ted e kab
mal'af.

¹³ Rofen ni nga ni gel e kug chugurnag,
daki mal'af.

Gel ni bay gu tay e dabi sowath.

Bay gu chuweg yu Jerusalem u pa' e to'ogor
rok,

mu rom e bay gu gagiyeqnaq yu Israel riy
ngan tay farad."

47

Pufthin nga daken yu Babylon

¹ SOMOL e ga'ar,

"Babylon, mu luw nga but' ko liw rom,
ngam par nga fithik' e ab u daken e but'.

Ummoy bingyal' ni ga bod be' ni bpin ni dawori
nang e pumo'on, nib binaw ni dawor i waer
ko mael,

machane dakriy fal'ngim ngabang!

Chiney e gur e sib!

² Mu cheleg e malang nib tlulbuy! Ngam blig e
wheat ngay!

Mu luf e mad u owchem ma ga luf e mad u dake-
nam ni fafalel'!

Mu ker e sikato rom ngalang ngam th'ab e pi lul'.

³ Girdi' e bay ra guyed gur ni dariy e mad u
dakenam;

bay ra guyed gur nike m'ingkuwom ka mu
tamra'.

Bay gu fulweg taban ngorad, ndariy be' nrayag ni
nge talegneg."

⁴ Fare Got nib thothup nu Israel e ke pithigdad
fithngan e SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok.

⁵ Be ga'ar SOMOL ngak yu Babylon,

"Mu par nib math gulngam u fithik' e lumor;

dakriy e ngiyal' ni ku yira piningem ni gur
fare bpin ni pilung ko pi nam!

⁶ Kug damumuw ko girdi' rog;

kug ta'rad ni gowa gathi ku yad e girdi' rog:

Kug tayrad nga tan gelngim,

ma da mu dag e runguy ngorad';

ni mus ko tin ke pilibthir ma ga be gafgow
nagrad.

⁷ Ka mu leamnag ni yug bay um par ni gur e bpin
ni pilung,

ma dam tay e pin'ey u lanin'um

ara mu leamnag rogon ni bayi yan i aw.

⁸ "Ngam motoy ko ran'ey, i gur ni go' fiti lanin'um
e ga ma leamnag,

gur ni ga ma leamnag ni gab muduwgil ni
dariy ban'en nra buch rom.

Ga ma yog nib ta'reb fanmew sorok Got —

ni dariy be' ni bodem.
 Um leamnag ni dariy e ngiyal' ni nge yim' fi-
 girngim
 ara pifakam.

⁹ Machane u lan ta'boch ngiyal', u ta'abo rran,
 ma l'agruw e galin'ey nra buch.

Dariyfan urngin e pig ni um tay,
 ma figirngim nge pifakam e bay ra mulgad u
 pa'am.

¹⁰ "I pagan'um ngom u fithik' e kireb rom;
 um leamnag ni dariy be' nrayag ni nge guyem.
 Gonop rom nge fanam llowan' e ke waliyem nga
 wuru' e wo',
 mag ga'ar u wun'um, 'I gag Got —
 dariy be' ni bodeg.'

¹¹ Riya' e bayib nga dakenam,
 ma dariy reb e pig rom nrayag ni nge taleg.

Ba tomgin nra machade' nigem e gafgow —
 ni gafgow ni da i bit ngan'um!

¹² Mu cha'riy urngin e pig rom nge bey;
 ni um muruwliy nnap'an ni ka gab bitir.

Sana ra yib boch angin ngom;
 dabisiy nrayag ni nge tamdag e pi to'ogor rom
 ngay.

¹³ Gab me'waer nike mayfan e fanow ni yag ngom.
 Mu pag e pi'in yad ma bon ko t'uf ngarbad ra
 aywegned gur

picha'nem ni yad ma fil murung'agen e t'uf,
 ni pi'in ma fal'eg babyoren e mathil ko pi
 tharmiy

ma urogned ngom u reb e pul ngu reb
 e n'en ni bayi buch rom.

14 “Bay ra boded chabngen e ro’uy,
ma ba nifiy e ra orfegrad!

Dariy bagyad nrayag ni nge ayweg ir riy
daramram riy e kay gi gowal ngorad,
gathi bochi nifiy ni ngu’ur rograd riy.

15 Kemus rogon e tin ni bfel’ ni yad ra rin’ ngom
fapi girdi’ nma yaliy lanelang ni um de’eriy
e fanow rorad u n’umngin nap’an e yafos
rom.

Go’ bay ra paged gur nge bagyad me yan,
ni dabi magach be’ ni nge aywegem.”

48

I Got e SOMOL ko gabul i yan ngaram

1 Motoyilgad ko ran’ey, gimed e girdi’ nu Israel,
gimed e pi’in owchen Judah:

Gimed ma mow nga fithingan SOMOL
ma gimed ma yog ni gimed ma liyor ngak Got
nu Israel —
machane dariy bbug e thin ni gimed ma yog
ni aram rogon u wan’med.

2 Ma kam ufgad ngay gimed be yog
ni gimed girdi’en fare binaw nib thothup
ni fare Got rok yu Israel e gimed be toer ngak,
ni fithingan e SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok.

3 Be ga’ar SOMOL ngak yu Israel,
“Kakrom e u gog ko mang e nge buch;
mu gu gagiyegnag nge taw ngay nib tomgin.

4 Gumnang ni bay um pired ni gimed ba gel’an,
ni bod feni el e wasay ma dab m’inggad ni bod
e *bronze*:

5 Ere kakrom e gu yi'ynag e tin bayib nga m'on u puluwmed,
 u gog e pin'en ni bayib u m'on ni dawri taw,
 ya nge siy mogned
 ni pi liyos nge pi fon romed e yad e kar gagiyeg
 niged ke yodrom.

6 “Gubin e tin u gog e go' ke taw ngay;
 dabisiy ni ngamoged nriyul' e tin u gu
 yi'ynag.
 Chiney e ngog ngomed e tin be'ech ni bay fini yib,
 boch ban'en nda gu dag ko som'on.

7 Fin chiney e kug gagiyegnag ni nge yodrom e
 pin'em;
 dariy ban'en ni aray rogon nike yodro'
 kakrom.
 Fa'anra mang e yodroy kakrom, ma gimed ra yog
 ni gimed manang murung'agen.

8 Gu manang ni dabyag ni nge pagan'uy ngomed,
 ya go' yi manangmed ni gimed ba tatogopluw.
 Aramfan ni dawor mu rung'aged murung'agen e
 ran'ey,
 aramfan ndariy bbug e thin riy ni thap nga
 telmed.

9 “Fan e nge mathangeluwolnag e girdi' fithingag,
 er fan nikug k'adan'ug ko damumuw rog;
 gube fil an'ug ni nge dab gu thang owchemed.

10 Gu sikeng nagmed u fithik' nifiyen e gafgow,
 ni bod e silber ni kan ranrannag ni nge ma-
 cholbog u mit e nifiy.
 Machane kug pir'eg ni dariy ban'en ni gimed bfel'
 ngay.

11 N'en ni gu be rin' e ku gu rin' ni fan ngog —
dab gu pag fithingag ngan m'aynag fan
ara gu pag be' nge fanay boch bugwag
nib milfan ngog ni go' gag ngay."

Cyrus, ni mel'eg SOMOL ni nge yog e thin

12 Be ga'ar SOMOL,
"Mmotoyilgad ngog gimed e girdi' nu Israel ni gag
e kug piningmed!

I gag Got, ko tobolngin nge tungun, kemus ni gag e
Got!

13 Pa'ag e ngongliy e deaf ko fayleng
me filath lanelang.

Nap'an ni gu pining e fayleng nge lanelang
ma kachingiyal' nem miyow yib nga
pe'owcheg.

14 "Mu'ulunggad ngam motoyilgad, ni gimed gu-
bin!

Dariy reb e got ni yag ni nge yi'iynag
ni fare mo'on ni gu mel'eg e ra cham nga
Babylon;

ni bayi rin' e n'en ni gu ba'adag ni nge rin'.

15 I gag e en ni gu non nggu pining;
nggu pow'iy mu gu gagiyeagnag nge fel' rogon.

16 "Mu chugurgad ngog ngam rung'aged e n'en ni
gu be yog.

Aram ko tobolngin e ug non nib tamilang
ma gubin ngiyal' ni ug gagiyeagnag nge yib i
m'ug e thin rog nib rriyul'."

(I SOMOL Ni Th'abi Tolang e ke pi' gelngin ngog e
chiney ma ke l'oegnag.)

Tanom rok SOMOL ko girdi' rok

- 17 Fare Got nib thothup nu Israel,
fare SOMOL ni ayuwegmed e ga'ar:
“I Gag SOMOL ni Got romed,
fa en ba'adag ni nge fil ngomed e tin ni bfel'
me pow'iymed ko fare kanawo' ni ngam
marod riy.
- 18 “Fa'an mang e um motoyilgad ko tin kugog nigu
reg e thinriy ni ngan rin'!
Ma aram e ra map' e fla'ab nga dakenmed
ni bod ba lul' ni der mlik.
Ma aram bay u mu gelgad ko mael
ni bod e n'ew ni be lobeb i yib nga dep'el'ay.
- 19 Pi'in owchamed e yad ra bod urngin e yan',
ma ra gu micheg ni dariy e ngiyal' ni ngan
thang owcharad.”
- 20 Mu chuw u Babylon, mman nike puf rogom!
Mu tolunag murung'agen u fithik' e felfelan'; mu-
ruwliy ngan nang u gubin yang:
“I SOMOL e ke ayweg yu Israel ni tapigpig
rok!”
- 21 Nap'an ni pow'iy SOMOL e girdi' rok u daken e
ted nib gowal ma ba fengfeng,
ma darm'ad ko balel.
I gagiyeagnag e ran nge yib u fithik' e war ni fan
ngorad;
i say e war nge mab, nge yib e ran riy nga
wuru'.
- 22 Be ga'ar SOMOL, “Dariy ban'en nra ayweg e pi'in
tadenen.”

49

Israel, e ir e tamilang ngak e pi nam

¹ Mu telmed ngog e pi nam nib mal'af,
ni gimed e girdi' ni mal'af!

Dawor ni gargel nigeg ma ke mel'egeg SOMOL,
me turguyeg ni nggu mang tapigpig rok.

² Me gagiyeagnag e thin rog nge bod feni m'uth ba
saydon;
me yororiyeg nga pa'.

Me ngongliyeg ni gu bod ba gan e gat'ing
nib m'uth nrayag ni ngan maruwel ngay.

³ Me ga'ar ngog, "Israel, i gur e tapigpig rog.
Girdi' e bay ra pininged e sorok ngog ni
bocham."

⁴ Me lungug, "Ku gu maruwel, machane bm'ayfan.
Gelngig e kem'ay, ma dariy ban'en nike yib
riy."

Machane kug pag fan urngin ban'en nga pa' SO-
MOL;
bayi pi' puluwog ko tin gu be rin'.

⁵ Dawor ni gargel nigeg ma ke mel'egeg SOMOL;
ke teg ni nggu mang tapigpig rok ya nggu
fulweg e girdi' rok,
ni nggu fulweg e girdi' nu Israel ni ka ra
weangad i yan.

I SOMOL e gagiyeagnag ngan tayfag;
ir e en ni be yib gelngig rok.

⁶ I SOMOL e ga'ar ngog,
"Bay reb e maruwel ni ba ga' ni ngam ngongliy i
gur e tapigpig rog.

Gathi kemus ni bay mfulweg e tin ke magey e
girdi' nu Israel nga rogorad,
ya bay kug gagiyeg nigem ngam mang ba magal
ngak e pi nam,
ya ngan nang u fayleng ni ga'ngin kanawo'en
mi ni thap ngog.”

⁷ Got rok yu Israel nib thothup ni ir e ke biyuliyrad
e be ga'ar
ngak fa'anem nri yibe darifannag, ma be fa-
nenikay e pi nam daken, me ir e tapigpig
rok e pi pilung:
“Pi pilung e bay ra guyed gur ndakuriy be' ni
ga bay u tan pa'
miyad yib ngar ted fam;
ku er rogon e pi'in yad ma gagiyeg ni bay ra guyed
miyad paraw nga but' ngar ted fam.”
Bayi yodoro' ya SOMOL e ke mel'eg fare tapigpig
rok;
ma Got rok yu Israel nib thothup e ma tay e thin
rok u gil'.

Jerusalem nni fulweg nga rogon

⁸ SOMOL e be ga'ar ngak e girdi' rok,
“Ra taw ko ngiyal' ni nggu ayuwegmed ma bay gu
runguymed,
mu gu fulweg lungmed ni gimed be wenig
ngog ni nggu ayuwegmed.
Bay gu matanagiymed mu gu yoror romed,
mu dakenmed e ngu ngongliy ba m'ag riy
ngak urngin e girdi'.
Bay gu fulwegmed bayay

ngalan e nam romed nike par e chiney ni kann'ag.

⁹ Bay gog ngak e pi kalbus ni lungug, 'Ka ni pagmed!'

Ma pi'in yad be par u fithik' e lumor e bayi lungug ngorad,

'Mired nga tamilang!'

Bay ra boded e saf ni be kay e pan u daken yochi burey;

¹⁰ ni dabki yib e bilig nge belel ngorad.

Yal' nge gowelngin e yal' u lan e ted ni *desert* e dab ku ra gafgowgad riy,

ya fa'anem ni yad bt'uf rok e bay i pow'iyrad.

Bayi pow'iyrad nga bogi alublub.

¹¹ "Bay gu ngongliy ba pa' i kanawo' ni ba ga' nge yan u daken e pi burey i yan,

ni nge milekag e girdi' rog riy.

¹² Girdi' rog e bay rabad u orel,

ko lel'och nge ngal

nge binaw nu Aswan* ni bay ko yimuch."

¹³ Lanelang, mu tang! Fayleng, mu tolulnag e felfelan'!

Me tang e pi burey!

Ya SOMOL e bayi fal'eg laniyan' e girdi' rok;

bayi runguy e girdi' rok ko gafgow ni yad be tay.

¹⁴ Machane girdi' nu Jerusalem e lungurad,
"I SOMOL e ke n'agdad!

49:8 2 Kor 6:2   **49:10** Rev 7:16, 17   * **49:12 ASWAN:** Binaw ni immoy u lan e yimuch u Egypt, ni pire' yu Israel ni i par riy.

Ke pag taldad.”

15 Me fulweg SOMOL ni ga’ar,

“Gur rayag rok be’ ni bpin ni nge pag talin fak ni kabran

ma dabi t’uf rok e re tir nem ni ir e gargeleg?

Gomang e ra pag be’ ni bpin talin fak,
machane gag e dab gu pag talimed.

16 Jerusalem, rdabiyag ni gu pag talim,
ku gu yoloy fithingam ngalan pa’ag.

17 “Pi’in ngar fulweged gur nga rogom e dabki
n’uw nap’an miyad taw,

ma pi’in ra kireb niked gur e bay ra chuwgad.

18 Mu sap i yan nga mu guy e n’en ni yibe rin’.

Girdi’ rom e yad be mu’ulung ni ngar sulod
nga taferad.

Rogon feni riyul’ ni Gag fare Got ni gu be par ni
gub fos,

e aram rogon feni riyul’ ni bay mu felfelan’
ngak e girdi’ rom,

bay mu felfelan’ ni bod gelngin e felfelan’ ni
tay be’ ni bpin ko nunuw rok nnap’an ni nge
mabgol!

19 “Nam rom e ni kirebnag min n’ag,

machane chiney e bay yan i aw ni kayigi
achig,

ya pi’in bay rabad ni ngar pired riy e yad
bpire’!

Ma pi’in ra kireb niked gur

e ri bay ni mal’af nagrad rom.

20 Girdi’ rom nni gargelnag u yugu reb e nam ni
um pired riy ni ka mu kalbusgad

e bayi reb e rran me lungurad ngom,
 ‘Re nam ney e kayigi achig,
 thangri ga’ boch nge bung e par riy!’

21 Ma aram e bayi lungum ngom,
 I mini’ e ke gargeleg e pi bitir ney ni nggu fakay?
 I mul pifakag u pa’ag, mu gu par ndabkiyag ni gu
 diyen,
 nchuwegeg ko nam rog mi ni kalbus nigege,
 ere mini’ e chuguliy e pi bitir ney?
 Ni pageg ngu’ug par ni go’ gag, ere uw e yib e pi
 bitir ney riy?”

22 Be ga’ar SOMOL ni Th’abi Tolang ngak e girdi’
 rok:

“Bay gu furuy pa’ag ni nge guy e pi nam,
 miyad fek pifakam i yib nga tabinaw rom.

23 Ra par e pi pilung ni yad e ra pofed gur,
 ma pi le’engirad e bay ur tathuth niked gur ni
 bod rogon e chitiningiy.

Bay ra parawgad u p’eowchem ngar ted fam;
 ma bay ra ted fam u fithik’ e sobut’an’.

Ma aram e bay mu nang ni Gag e SOMOL;
 dariy be’ ni be son nageg ni nggu ayuweg nra
 m’ingan’.”

24 Gur rayag ni nga ni fek rok ba salthaw e tin ni
 fek ko mael?
 Gur rayag ni ngan chuweg e kalbus u pa’ be’
 nib yargel?

25 SOMOL e fulweg ni ga’ar,
 “Ri aram rogon ni bay nrin’.
 Pi kalbus ni bay u pa’ e pi salthaw e bay nchuweg
 u pa’rad,

ma pin'en ni fek fa'anem nib yargel u fithik' e
 mael e bay ni chuweg u pa'.

Bay gu cham ngak e en nra cham ngom,
 ma bay gu chuweg pifakam u pa' e to'ogor
 rorad.

²⁶ Bay gu gagiyegnag e pi'in yad be gafgow nigem
 nge mang yad e ur li'ed yad;
 gelngin e mathang pogofan nge damumuw ni
 bayib ngorad e bay ra balyanggad ngay ni
 gowa karm'ad ko rrum.

Ma aram e gubin e girdi' e bay ra nanged ni Gag e
 SOMOL,
 ni gag e gu chuwegmed u pa' e to'ogor romed.
 Bay ra nanged ni gag fare Got nu Israel nib gel
 gelngig.”

50

¹ Be ga'ar SOMOL,
 “Mogned, gimed be finey ma gu n'agmed e girdi'
 rog
 ni bod be' ni n'ag le'engin?
 Ere bu uw babyoren e machuw?
 Gimed be finey ma gu pi'med nchuway' ngam
 kalbusgad
 ni bod be' nib mo'on ni pi' pifak nchuway'
 ngar manged sib?
 Danga', ni fekmed nga reb e nam ngan kalbus
 nagmed ni bochan e denen romed;
 ni fekmed ngam marod ni bochan e kireb
 romed.

² “Mang ni de sap e girdi' rog ngog
 nnap'an ni gu wan ni nggu aywegrad?
 Mang ni gu piningrad ma dar fulweged lungug?

Gur kayiggu waer ni nggu ayuwegrad?
 Ta'abbug e thin e gu ra yog me mlik' e regur
     me pig e yupa' i lul' nge bod daken e ted nib
     fengfeng;
     nig ni bay riy e ra yim' ya dakriy e ran riy.
³ Rayag ni gu gagiyegnag lanelang nge lumor,
     ni gowa ke kireban' ngak be' nike yim'."

Fol ni tay fare tapigpig rok SOMOL

⁴ SOMOL ni Th'abi Tolang e fil ngog e n'en nggog,
     ya nge yag ni gu pi' e athamgil nga laniyan' e
     pi'in ke mulan'rad.
 Gubin e kadbul nma pasignag lanin'ug
     ni nggu motoyil ko n'en ni nge fil ngog.
⁵ SOMOL e ke tamilangnag an'ug,
     ma dawor gu togopluw ngak
     ara gu pi' keru'ug ngak.
⁶ Kug pi' keru'ug ni ngan toy,
     ma da gu taleg e pi'in nra moning ningedgag
     ko fa ngiyal'nem nra bup'iyed sorbeg
     miyad thuw nga owcheg.
⁷ Machane moning ni yad be tay ngog e dariy
     ban'en nra rin' ngog,
     ya SOMOL ni Th'abi Tolang e be pi' e ayuw
     ngog.
 Kug athamgil,
     ya gu manang ndabiyag ni nge yan i aw
     ndariy fag,
⁸ ya Got e ba chugur ngog,
     me ir e bayi micheg ni bfel' e rog.
 Gur bay be' nra math' loran rok ni nge yog ban'en
     nib kireb ni kug rin'?

Ere ngani pagmow nggu warow nga tafen e
 puf oloboch!
 Mi ni pag nge weliy e kireb ni gomanga kug
 rin'!
 9 SOMOL ni Th'abi Tolang e ir e be n'ufegeg,
 ere mini' e rayag rok ni nge micheg nib kireb
 e rog?
 Urngin e pi'in yad be non nib togopluw ngog e bay
 ranod ngabang;
 bay ra m'aygad ngabang ni bod ba mad nike
 longuy e ngael!
 10 Gimed gubin e pi'in gimed ma liyor ngak SO-
 MOL
 ma gimed ma fol ko pi tapigpig rok,
 e kanawo' ni gimed ma yan riy e gomange ba
 lumor,
 machane SOMOL e nge pagan'med ngak, mi
 gimed toer ko Got romed.
 11 Gimed gubin e pi'in gimed ma makathnag ni
 ngam kireb niged boch e girdi'
 e gimed e gimed ra gafgow ko pi makath
 romed.
 I SOMOL e ir e ra gagiyeagnag nge yodro';
 gimed ra gafgow ngarim bilged t'ay e gafgow.

51

Thin ni nge fel'eg laniyan' yu Jerusalem

1 I SOMOL e be ga'ar,
 "Motoyil ngog, gur e en ga ba'adag ni ngam thap,
 i gur e en ga be man ayuw ngog.
 Mu leamnag fare war ni mub riy
 ni ir e ni thirfem riy ngan ngongliyem.

- ² Mu leamnag e ga' rom i Abraham,
 nge Sarah, ni yow e mub rorow.
 Ngiyal' ni gu pining Abraham e dariy fak,
 machane mu gu tow'athnag nggu pi' e bitir
 ngak;
 mu gu yo'ornag e pi'in owchen.
- ³ "Bay gu dag e runguy rog nga Jerusalem,
 ngak gubin e pi'in yad be par u fithik' e gafgow
 u rom.
 Ni yug aram rogon ni kan n'ag e re but' rok nem,
 ma bay gu mangnag bangi milay',
 ni bod fare milay' ni gu yung u lan yu Eden.
 Madnom nge felfelan' e yira tay u rom,
 mi ni tangnag e sorok ngog nge ogmagaer.
- ⁴ "Mmotoyilgad e girdi' rog ngog,
 murung'aged e n'en ni nggog:
 Ku gu pi' e machib rog ko pi nam;
 pi motochiyel rog e bay i fek e tamilang i yib
 ngorad.
- ⁵ Bay gub nib papey nggu aywegrad;
 ngiyal' ni nggu gel e ke chugur.
 I gag rog e bay gu gagiyeagnag e pi nam.
 Tin nib palog e nam e be son nigege ni nggu
 taw;
 ni yad be son nike lagan'rad ngog ni nggu
 aywegrad.
- ⁶ Mu changar nga lanelang; ma ga changar ko
 fayleng!
 Lanelang e bayi m'ay ngabang ni bod e ath;
 ma fayleng e bayi wod ni bod e mad nike
 kaday,
 ma girdi' riy e bay i yim' ni bod e chachangege.

Machane pufrogon nge mat'aw ni nggu fek i yib e
 bayi par ndariy n'umngin nap'an;
 aram e gel ni nggu tay ko tomur.

⁷ “Mmotoyil ngog, ni gur e en gamnang e n'en nib
 mat'aw,
 nike rich e machib rog nga fithik' i lanin'um.
 Dab murus ko ngiyal' ni be kak'aringem e girdi'
 ma yad be yog e thin nib kireb ngom;
⁸ ya bay ram'aygad ngabang ni bod e mad nike
 longuy e ngael!

Machane nganpuf kodenen ni kug fek i yib e rapar
 ndariy n'umngin nap'an;
 gel ni nggu tay e ra par ni dabimus bi'id.”

⁹ SOMOL, mu' od ngam aywegmad!

Mu maruwel nga gelngim ngam aywegmad;
 mu maruwel ngay ni bod ni mu rin' kakrom.
 I gur faram e mu theth'ab fare gamanman nu
 maday ni Rahab nge yochyang.

¹⁰ Ku gur e mu mliknag e regur
 ma ga ngongliy e kanawo' nge th'ab e day nga
 barba',
 pi'in mu aywegrad e yag nra thapgad nga
 barba'.

¹¹ Pi'in mu lagrad ko gafgow
 e bay ra tawgad nga Jerusalem u fithik' e
 felfelan',
 yad be tang ma yad be garusnag e felfelan'.
 Bay ra pired ni yad ba felfelan' ndariy n'umngin
 nap'an,
 ni ka ra pufgad ni urun ko kirban' nge
 gafgowan'.

12 I SOMOL e be ga'ar,

“I gag e cha' ni gu pi' gelingmed.

Ere mangfan ni gimed be rus ko girdi',
ni bod e pan ni dar ma n'uw nap'an.

13 Kam paged talin SOMOL ni sunmiymed,

ni ir e filath lanelang
me ayliy e deaf ko fayleng?

Mangfan ni ngu'um pired ni gimed bmarus

ko dumumuw rok e pi'in yad ma gafgow
nagmed,

ni pi'in ka ra fal'eged rograd ni ngar gafgow
niged gimed?

Dumumuw rorad e dabkiyag ni nge bit ngomed.

14 Pi'in yad ba kalbus e dabki n'uw nap'an mi ni
pagrad;

bay ra pired ko re fayleng ney nib n'uw nap'an
me yag ngorad urngin e ggan nib t'uf rorad.

15 “I Gag SOMOL ni Got romed;

i gag e gu pug e day
nge mada' lingan e n'ew riy ngalang.

Fithingag e SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok!

16 Gu fileth lanelang

mu gu ayliy deaf ko fayleng;

gu be ga'ar ngak Jerusalem, 'Gimed e girdi' rog!

Kug pi' ngomed e thin rog,
ma gu ma yororiy pa'ag ngomed.' ”

Tomuren e gafgow nga Jerusalem

17 Jerusalem, mu od!

Mu sak'iy!

Ka mu unum fare kap ko gechig

ni fithik' e damumuw rok SOMOL e ke pi' riy
ngom ni ngam unum;
kam unum kem'ay, ga be thigthig.

18 Dariy be' ni nge pow'iyem,
dariy be' ko tirom e girdi'
ni nge kol pa'am.

19 Ba l'agruw e riya' nike aw nga dakenam:
ke mogothgoth e binaw rom ko mael,
ke yim' e girdi' rom ko blig.
Ma dariy be' ni be dag nike magfan' ngom.

20 Urngin e bug ko kanawo'
ma ke aw e girdi' rom riy nga but' nike m'ay
gelingrad;
yad bod e gamanman ni *deer* nike aw ko nug
ni kanpag.
Kar thamiyed gelngin e damumuw rok Got.

21 Gimmed e girdi' nu Jerusalem e kam gafgowgad,
ni gimmed be thigthig ni gowa gimmed ba ching,

22 I SOMOL ni Got romed ni be n'ufegmed e be
ga'ar,

"I gag e nggu chuweg fare kap
ni gu pi' ngomed u fithik' e damumuw rog.

Bayi dab kum unumed
fare wayin nma thigthig nagmed.

23 Bay gu pi' ngak e pi'in ku ur gafgow nigned gimmed,
ni fapicha' ni yad e ur gagiyege nigned gimmed
ngu'um thiggad nga but' u lan yupa' i
kanawo'
mu'un yot'yot'med nga but' ni gowa gimmed e
rungdu'."

52

*Got e bayi chuweg yu Jerusalem u pa' e to'ogor
rok*

¹ Jerusalem, mu gel me gilbuguwam bayay!

Binaw rok Got ni gab thothup, mon' nga dak-
enam e mad rom nib gamog!

Pi'in gathi yad e girdi' rog e dab kurbad ngalan e
yoror rom bayay.

² Jerusalem, mu chuweg e fiyath u dowam!

Mu chuw u fithik' e fiyath ngam par nga
tagil'im.

Gimed e girdi' nu Zion ni ka mu kalbusgad,
mu pithiged e chen ni ka ni m'ag ngomed!

³ Be ga'ar SOMOL ni Th'abi Tolang ngak e girdi'
rok, "Dani chuw'iymed ko salpiy ni ngam manged
sib, ma ku aram rogon ni bay ni chuwegmed ko
sib ni dab ni pi' e salpiy ni puluwonmed ni ngan
pagmed.

⁴ Nap'an nim marod ni ngam pired u Egypt ni
gimed e milekag u rom, ni gimed e lanin'med ni
ngam rin'ed ni aram rogon; me modyargal yu
Assyria ngomed ngan fekmed ngabang ni dan pi'
ba salpiy ni pulwonmed.

⁵ Chiney u Babylon e ku aram e n'en kan
rin' ngomed; ka mu kalbusgad u rom ni da
nchuw'iymed. Pi'in ni yad be gagiyege nagmed e
yad be moning ma yad be dariyfan nigeg.

⁶ Machane bayi taw nga bangiyal' ma bay
mogmed ni Gag e Got, ma kug welthin ngomed."

⁷ Rib falan'uy ni ngan guy

ba tamal'og ni be yib u daken e pi burey i yib,
nike fek e thin ni bfel' i yib, ni murung'agen e
gapas!

Nge yib i yog nib ga' laman ni kan gel me ga'ar
ngak Zion,

“Got rom e ir e pilung!”

⁸ Pi'in yad be matanagiy e binaw e yad be tolul,
yad be tolulnag e felfelan' u ta'bang.

Ya kar guyed nga owcherad
nike sul SOMOL nga Zion!

⁹ Pin'en ni ka ni buthug u Jerusalem,
mu tolul niked e felfelan'.

SOMOL e ke fal'eg laniyan' e girdi' rok;
ke chuweg fare binaw rok u pa' e to'ogor rok.

¹⁰ I SOMOL e bayi maruwel nga gelngin nib
thothup;

bayi ayuweg e girdi' rok,
ma ga'ngin e fayleng ni bay ni guy riy.

¹¹ Gimed urngin e pi'in gimed be fek mam'en e
Tempel,

mu chuwgad u Babylon ni ka chingiyal' ney!

Dab mmathgad nga ban'en nike yog e motochiyel
ndab mmathgad ngay;

mu ted gimed ni gimed ba thothup mi gimed
chuw u lan e re binaw nir.

¹² Yaney e dab kum chuwgad ni gimed ba gur;
ma gathi bay mu guyed rogon ni ngam thay-
gad!

I SOMOL ni Got romed e bayi pow'iymed
me yoror romed u gubin yang.

Fare tapigpig ni be gafgow

- ¹³ Be ga'ar SOMOL,
 “Tapigpig rog e bayi yan i aw nga rogon e tin be
 muruwliy;
 bayi gilbuguwan mu'un tay fan.
- ¹⁴ Pire' e girdi' nra guyed miyad gin ngak;
 ya ke pig ya'an ngabang ni gowa gathi ba
 girdi'.
- ¹⁵ Machane chiney e bpire' e nam ni bay ra ngat-
 gad ngak,
 pi pilung e bay ra ngatgad ngak ni ka ra paged
 langrad.
 Bay ra guyed miyad nangfan
 ban'en nda ur nanged.”

53

- ¹ Me fulweg e girdi' ni lungurad,
 “I mini' e ra mich u wan' e ren'en ni gadad ra weliy
 murung'agen e chiney?
 Mini' e rayag ni guypa' SOMOL ni be maruwel
 u fithik' e ren'ey?
- ² I SOMOL e turguy ni fare tapigpig rok
 e nge ilal ni bod ba ke woldug ni tugul ko but'
 nib mlik'.
 Ir e gathi bod be' nib tolang ara bfel' ya'an
 ni ngad adaged ni ngad changargad ngak.
 Ra ni guy ma dabi unan'uy ngak
 dariy ban'en nib gamog rok nra fael
 owchedad ngak.
- ³ Kad darifan niged, ma kad dabuyed;
 i athamgil u fithik' e gafgow nge amith.
 Ma dariy be' ni adag ni nge changar ngak,

da feked yathin ni gowa be' nib m'ay fan.

4 “Machane me athamgiliy fare gafgow ni susun e gadad e nge aw ngodad, nge amith ni susun e gadad e ngad pired nga fithik’.

Ma gadad be leamnag ni gafgow nike yib ngak e ba gechig ni Got e ke pi’ ngak.

5 Machane ni maad’ad ngak ni bochan e denen rodad, mi ni pirdi’iy ni bochan e kireb ni kad ngongliyed.

Gechig ni gafgow riy e ke palo’ nagdad, dumow ni aw ngak e ke gol nag dad.

6 Gadad gubin ni gadad bod e saf ni yan ngabang, ra bagadad me yan ko gin be leamnag.

Me gagiyegnag SOMOL e gechig nge aw ngak, ni fare gechig ni gadad gubin ni bay tapgin ni nge aw ngodad.

7 “Rib gel e gafgow ntay ngak, machane me athamgiliy u fithik’ e sobut’an’; de yog ta’ab bugithin.

Bod ba pifak e saf ni yibe n’en ni ngan li’ ngem’, bod ba saf ni yibe n’en ni ngan th’ab bunu’en nge m’ay, ma de yog ta’ab bugithin.

8 Nib ni kol min turguy ni ngan li’ ngem’ mu’un fek i yan ni ngan li’, ma dariy be’ ni rusnag ko n’en ni bay nrin’ ngak.

Ni thang e fan rok ni bochan e denen rok e girdi' rodad.

⁹ Nturguy ni ngan uneg ko girdi' ni kireb ngan chibgiliyrad,

min chibgiliy nga ba low ni tagil' be' ni bo'or ban'en rok,

ni yugu aram rogon ndawori ngongliy ba pa' i oloboch,

ara keyog bbugithin nde riyul'."

¹⁰ Be ga'ar SOMOL,

"I gag e gu turguy ni nge gafgow;

yam' ni tay e ba maligach ni fan e nggu n'ag fan e denen ko girdi'.

Ere bayi guy e pi'in owchen;

bayi par nib n'uw nap'an,

ma tin kem'ay i leamnag rog e bayi yan i aw nga rogon u daken.

¹¹ U tomuren ba yafos ni gafgow ma bay ki felfelan' bayay;

bayi nang ni gafgow ni i tay e de yan i aw nib m'ay fan.

I ir e tapigpig rog nib mat'aw; ni rigub felan' ngak, gechig rok e girdi' ni pire' e bayi gafgow u tanggin,

me ngongliyrad ngar manged girdi'eg ni yad ba mat'aw.

¹² Mu gu pi' ngak tagil' ni ngu'un tay fan riy,

ni bang u fithik' e pi tagil' ko girdi' nib sorok ma ba gel gelngirad.

Pi' ir ngan li' ngem',

min ta'reb rognag ngak e girdi' nike th'ab e motochiyel.

Me yan i fek luwan e pi tadenen ni pire',
me meybil ni nge n'ag Got fan e denen rorad."

54

SOMOL nib t'ufyu Israel rok

¹ Jerusalem um par ni bod be' ni bpin ndariy e bitir rok.

Machane chiney e rayag ni ngam tang ma ga be garusnag e felfelan'.

Ya chiney e bayi yag e bitir ngom nib pire' boch ngak be' ni bpin ni der chuw figirngin u charen!

² Mu ga'nag e *tent* ni ga be par u langgin!

Mu n'uwnag gafan ma ga gelnag richiben u but'!

³ Bay mu ga'nag e mathil rom u gubin yang;

girdi' rom e bay ra sulweged fare but' ni girdi' nu yug boch e nam e be par riy.

Pi binaw ni kann'ag e chiney e bayi sug ko girdi'.

⁴ Dab mu rus, ya dab kun darifan nigem bayay;

dab kun tamra' nigem.

Bay mu pag talin e yul'yul' ni da um tay ngak e

pumo'on rom ko ngiyal' ni kagab rugod,

ma ku er i tay e kireban' rom nib gel ko ngiyal'

ni yim' figirngim.

⁵ En ni sunumiyem e bayi bod be' ni figirngim,

fithingan e SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok!

Fare Got nib thothup nu Israel e bayi biyuliyem,

ir e be gagiyegnag ga'ngin e fayleng!

⁶ Israel, ga bod ba rugod nike mabgol,
 ma kari kireban' ya ke cheal figirngin ke n'ag.
 Machane SOMOL e ke piningem ni ngam sul ngak
 ma be ga'ar:

⁷ "Kug pagem u lan ba talab,
 bay gu fulwegem ngog ya ri gab t'uf rog.

⁸ Gu pi' keru'ug ngom u fithik' e damumu w rog u
 lan ba talab;
 machane bay mu par ni gab t'uf rog ndariy
 n'umngin nap'an."

SOMOL nike biyuliyem e ara' rogon nike yog.

⁹ "Nap'an Noah mu gu micheg
 ndab kug tharey e fayleng ko ran.
 Ma chiney e kug micheg ngom ndab kug damu-
 muw ngom bayay;
 dab kug puwan' ngom ara ggechig nigem.

¹⁰ Pi burey nge yungi ted e rayag ni nge puth,
 machane rogon nri gab t'uf rog e dariy e rofen
 nra mus;
 m'ag ko gapas ni kug micheg ngom e bay i par
 u gil' ndariy n'umngin nap'an."

Irera' rogon nike yog SOMOL ni ri gab t'uf rok.

Bin nib be'ech e Jerusalem

¹¹ Be ga'ar SOMOL,
 "Jerusalem, kam gafgow, gab binaw ndabiyag ni
 ngam ayuwegnem,
 ma dariy be' ni nge fal'eg lanin'um.

Bay gu ubung e pi deaf rom bayay ni malang nrib
 tolang paluwon e bay gu fanay ngay.

¹² Bay gu ubung epi tafen e damit rom, ni malang
 ni rubi e nggu fanay ngay,

ma pi garog rom e bay gu fanay e malang ngay
 ni be gal ram'en ni bod e nify,
 ma yoror rom e bay gu fanay e malang ngay
 nrib t'uf ma ba tolang puluwon!

- 13 "I gag e bay gu machibnag e girdi' rom,
 mu gu pi' e fel' rogon nge gapas ngorad.
- 14 Ngongol nib yal'uw ma bmat'aw e bayi gel
 nigem;
 ma dakuriy e gafgow nge marus ni nge yib
 ngom.
- 15 Ra cham be' ngom
 ma gathigag e gu pi' nge yib;
 ma en nra cham ngom e yira thirif u but'!
- 16 "I gag e gu sunumiy e girdi' nma maruwel ko
 wasey,
 ni yad ma k'oreg e nify ngar ngongliyed talin
 e cham.
 Ku gag e gu sunumiy e salthaw
 ni yad ma maruwel nga talin e cham ngar
 thanged e pogofan.
- 17 Machane dariy ba talin e cham nrayag ni nge
 maad'ad ngom;
 bay u fulweg rom ngak urngin e pi'in yad ra
 yog ni gab kireb.
 Bay gu ayuweg e pi tapigpig rog,
 mu gu gagiyeg nagrad ngar gelgad."
 I SOMOL e keyog e pi thin ney.

55

Runguy rok Got

¹ Be ga'ar SOMOL,

“Mired, ni gimed gubin e pi'in ke yib e belel
ngomed,
ba'aray e ran!

Mired e pi'in ndariy e salpiy romed,
mu chuw'iyed e *grain* ngam koyed!

Mired, mu chuw'iyed e wayin nge milik,
dariy puluwon ni ngam pi'ed!

² Mang ni kam n'iged e salpiy ko n'en ni dab mu
fosgad ngay?

Mang ni ka mu wereged puluwmed kem'ay
ma dawor mu fosgad?

Mu telmed ngog mi gimed rin' e tin nggog,
me yag ngomed e tin th'abi fel' e ggan.

³ “Gimed e girdi' rog, mu telmed, mi gimed yib
ngog;

mired ngog, me yag e yafos ngomed!

Bay gu ngongliy ba m'ag u thildad ni bay i par ni
dariy n'umngin nap'an,

mu gu pi' ngomed e pi tow'ath ni gu micheg
ngak David.

⁴ Gu gagiyegnag nge yog e thin me tay mu-
rung'agen e pi nam,

mu daken e gu dag ngorad riy gelngig.

⁵ Bay mu pininged yugu boch e nam ni ngarbad;
bay ba ngiyal' ni ur pired ndar nanged gimed,
machane chiney e bay ra milgad i yib ni ngar
cheaggad ngomed!

I Gag SOMOL ni Got romed, ni fare Got nib thothup
nu Israel

e bay gu gagiyegnag urngin e pin'ey nge yo-
doroy;

bay gu gagiyeg nagmed ngu'un tay famed me
gilbuguwmed.”

- 6 Mu sulod ngak SOMOL ngu'um meybilgad ngak
e chiney ni kab chugur ngomed.
- 7 Pi'in kireb e ngongol rorad e ngar paged,
miyad thiliyeg rogon e leam ni yad be tay.
Miyad sul ngak SOMOL, ni Got rodad;
ya ri ma runguy e girdi', ma ba gur ni ma n'ag
fan ban'en u wan'.
- 8 Be ga'ar SOMOL, “Leam rog e de bod e leam
romed,
ma tirog e kanawo' e ba thil ko tiromed.
- 9 Rogon feni tolang lanelang u puluwon e fayleng
ngalang,
e aram feni thil e tirog e kanawo' nge leam rog
ko tiromed.
- 10 “Thin rog e bod e ayis nge n'uw
nma aw u lang nga but' ya nge tarannag e but'.
Nge ayuweg e woldug nge ga';
me yib awochngin ni ngan yung nge ggan ni
ngan kay.
- 11 Ku aram rogon e thin nma yib u l'ugunag,
ndabiyag ni nge dabi rin' e tin nike m'ay i
leamnag rog;
ya ra rin' urngin ban'en ni kug l'oeg ni nge
rin'.
- 12 “Bay mu chuwgad u Babylon u fithik' e felfelan';
bay ni pow'iymed nga wuru', e re binaw nem
u fithik' e gapas.
Pi burey nge yochi burey e bay ra tanggad,
ma pi gek'iy e bay ra tolul niged e felfelan'!

¹³ Yungi n'en ni go' pan ni bay rachangalen e bayi tugul e gek'iy ni *cypress* riy;
gek'iy ni *myrtle* e bayi tugul ko yungi n'en ni immoy e pan riy ni bay rachangalen.

Ren'ey e ba pow ni bay i par ndariy n'umngin nap'an,
ni ban'en ni ngi i puguran e pin'en ni Gag SOMOL e kug rin'."

56

Girdi'en Got ni bay ni uneg gubin e nam ngay

¹ I SOMOL e ga'ar ko girdi' rok, "Mu rin'ed e tin ni bfel' ma ba mat'aw, ya dab kin'uw nap'an mu gub ni nggu aywegmed; gelngin e ayuw rog e yira guy u ga'ngin yang u fayleng.

² Gu ra fal'eg wa'athan e pi'in yad ma tay fan e *Sabbath* ni darir m'ay niged fan. Bay gu fal'eg wa'athan e pi'in darir rin'ed ban'en nib kireb."

³ Girdi' nu bang ni karbad ra pethgad nga girdi'en SOMOL e dabi ga'ar bagyad, "I SOMOL e dabi pageg nggu'un ko girdi' rok nggu liyorgad ngak."

Ma reb e *eunuch* e dabi leamnag ni bochan e dabki fakay e bitir, ere dariy liben me mang reb i girdi'en Got.

⁴ I SOMOL e ga'ar ko mitnef e girdi', "Fa'anra ga be liyor ngog ga be un i tay fan e *Sabbath* ma ga be rin' e tin nib magan'ug ngay ma gab yul'yul' ko fare m'ag rog,

⁵ ma aram e fithingam e ra magach u wun'uy u lan e Tempel rog ngu fithik' e girdi' rog nib n'uw

nap'an ko bitir ni ngam fakay. Ma gur e dab ni pag talinnem bi'id."

⁶ Me ga'ar SOMOL ko pi girdi' nu bang ni kar manged boch e girdi' rok, nib t'ufrorad miyad ma pigpig ngak, ma yad ma tay fan e *Sabbath* miyad ba yul'yul' ko fare m'ag rok:

⁷ "Bay gu fekmed i yan nga Zion, ko fare burey rog nib thothup, mu gu pi' e felfelan' ngomed u lan e naun rog ni yima meybil riy, me fel' u wun'ug e maligach ni gimed be pi' u daken e altar rog. Tempel rog e bay ni pining fithingan ni naun ko meybil ni fen e girdi' u gubin e nam."

⁸ SOMOL ni Th'abi Tolang ni fek e girdi' rok nu Israel ni u ra kalbusgad u wuru' e nam rorad nga taferad, e micheg ni bay ki fek boch e girdi' nge chagiy ngorad.

Gechig rok e pi'in yad ma yog e thin u Israel

⁹ I SOMOL e yog nga boch e nam ni ngarbad ni bod rogon e gamanman ni malboch ngar longuyed e girdi' rok.

¹⁰ I ga'ar, "Gubin e tayugang' ni susun e yad e ngu'ur ginanged e girdi' rog e yad bma'ew! Dariy ban'en ni yad manang. Yad bod e pilis ni matnag ndar tolul yad ma molmol u but' i yan ngu'ur lik'aygad, ya ri yad ba'adag e mol!

¹¹ Yad bod e pilis ni bfel'ngak ndariy bingyal' nma gaman. Picha' ney e dariy ban'en ni yad manang fan. Ra bagyad ma be rin' e n'en ni ba'adag ma be gaweg e tin nge yagnag ngak.

12 Pi girdi' ney ni yad ba chingnag e yad be ga'ar, 'Da feked boch e wayin ngad unumed gubin e tin rayag rodad! Gabul e ba gel e fel' riy ko daba'.' "

57

Pi'in nu Israel ni ur ted fan yug boch e got nni gechig nagra

¹ Girdi' nib mat'aw e ra yim', ma dariy be' ni manang fan ara i lem nag. Machane yad ra yim' ma dakuriy ban'en ni ra buch rorad.

² Pi'in ni ur pired nib manigil ngongolrad e yad ra pir'eg e gapas nge toffan ko yam' ni yad ra tay.

³ Gimed e pi tadenen mired ngaray ngan pufthin nagmed! Dariy e thilthil romed ngak e pi tapig nge pi'in yad ma tayfan yug boch e got nge pi'in yad ma falchuway' ngorad.

⁴ Mini' e en gimed be moningnag? Mini' e en gimed be kak'ring gimed e pi sasalap l'ungun nir?

⁵ Gimed ma tay fan e pi got ko yong'ol ni gimed ma ngongliy e ngongol ni darngal u tan fa yuke gek'iy romed nib machmach. Ma gimed be pi' pifakmed ni maligach u tan e war u charen e lul'.

⁶ Gimed be fek e malang nib sapachpach downgin u lan e yochpa' i lul' ngu'um ted fan ni aram e pi got romed. Ma gimed ma pu'og e wayin mi gimed be pi e *grain* ni maligach romed ngorad. Gimed be learnag ma bm'ag u wun'ug urngin e pinn'ir?

⁷ Kam marod ko burey ntotolang ni ngam pi'ed e maligach romed ma gimed be ngongliy e ngongol ko darngal.

⁸ Kam ted e liyos ni ya'an boch e got nson-sonogor nga ba' nnaun ko mab romed. Ka mu n'igedgag; gimed be luf e mad u dakenmed gimed be fek ilingmed ni ka mu pi'ed puluwon ni ngam molaged, nga daken yungi chob romed nib ga' radan. Ni aram e gin ni chum'er e ar'ar romed riy.

⁹ Ma gimed be thiy ko florida nge gapgep romed ni ngu'um marod meybilgad ngak Molek. Mi gimed be l'oeg e pi tama'log romed nga orel nib palog, ni ngar gaweged boch e got ni ngu'um tedfan, ni mus ko fayleng ko yam' ni ka ra tawgad ngay.

¹⁰ Ke aw parawmed i chachangarnag yug boch e got, machane damur tal gad. Gimed be learnag ni pi got romed nir ni golong e ra pi' gelingmed, nge dabki m'ay gelngimed.

¹¹ I SOMOL e ga'ar, "Mini' e tiney e got nike k'aring e marus ngomed, ni gimed be ban nigege ma kug chuw u lanin'med? Fan ni dakmur liyorgad ngog e bochan e ke n'uw nap'an ni kug th'ab gulngag?"

¹² Gimed be learnag ni n'en ni gimed be rin' e bmat'aw, machane bay gu pug e upong u daken e gafarig romed, ma pi got romed e dabiyag nra ayweged gimed.

¹³ Ngiyal' ni gimed ra ning e ayuw, ma bayi mang fapi liyos romed e aywegmed! Ma bbuwchuth i nifeng e ra changag nagra! Machane pi'in ma pagan'rad ngog e yad ra magach u daken e binaw mu ur liyorgad ngog u lan e Tempel rog."

I Got e micheg nra ayuw me golnag e girdi'

14 I SOMOL e ga'ar, "Ngan pag e girdi' rog nge sul ngog. Ngan chuweg urngin e tin be dubchey u kanawo' rorad! Ngan fal'eg e kanawo' ngan felfal'eg rogon nge par!

15 "I gag fare Got nib tolang ma ba thothup, ni gu ma par ni gu fos ni urun. Gu ma par u bang nib tolang ma ba thothup, ma kug ma par ko girdi' nib sobut'an' ma kar pi'ed keru'rad ko kireb rorad, ya nge yag ni gu fulweg e pagan' nge lagan' ngorad.

16 Gu pi' e yofos ko girdi' rog, ma dab ug par ni yuggu be puwan' ngorad ara gu par ni gub damumuw ngorad ndariy n'umngin nap'an.

17 Gu damumuw ngorad ni bochan e denen rorad, ma go' yad e ngi i fel' ngorad, ma aram mu ggechig nagraad nggu n'agraad. Machane rib gelan'rad ki yad be yan u kanawo' rorad ni kireb.

18 "Kug guy rogon ni yad be ngongol, machane bay ggol nagraad. Bay gu pow'iyrad mu gu ayuwegrad, ma bay gu fel'eg laniyan' e pi'in ke kireban'rad.

19 Ma bay gu pi' e gapas ngak gubin e girdi', ni tin yad ba chugur nge tin yad bpalog! Bay gu golnag e girdi' rog.

20 Machane girdi' nib kireb e yad bod e day nib mayko', ni dar aw e mocha' ko n'ew riy, ni be fek i yib e duwor nge rungdu'.

21 SOMOL e be ga'ar, "Dariy e gapas ni fen e pi'in tadenen."

58

Bin riyul' u rogon ni ngan pag e abich

¹ Be ga'ar SOMOL, "Mu tolul nge mus ga'ngin lungum! Mu weliy ngak yu Israel ni girdi' rog e denen rorad!

² Yad be meybil ngog ni gubin e rran, ma yad be yog ni yad be fol ko pi motochiyel rog ma yad be rin' e tin nib mat'aw. Kar weniggad ngog ni nggu fal'eg wa'athrad mu gu pi' e motochiyel nib yal'uw ngorad."

³ Girdi' e fith ni ga'ar, "Mang ni ngad paged e abich ni SOMOL ma dar guy? Mangfan ni dab kud ked ban'en ndar yaliy e n'en ni gadad be rin'?"

Be ga'ar SOMOL ngorad, "Bin riyul', e nap'an ni gimed ra pag e abich, ma tin gimed ba'adag e ir e gimed be learnag, mi gimed gafgownag e pi'in yad be maruwel romed.

⁴ Gimed ba kireb, gubin ngiyal' ni gimed be cham ma gimed be tugthin. Gimed be learnag ni mit ney e page abich e ra m'agan'ug ngay nggu rung'ag e meybil romed?

⁵ Ngiyal' ni gimed ra pag e abich ma kam gafgow nixed gimed, mi gimed par ni kam t'ared e nguro' u belel'ugunmed ni bod ba gaf i pan, mi gimed filath e tutuw nga but' ngam wereged e awat nga daken ngam molod nga fithik'. Gur ireyer e n'en ni kamogned e pag e abich ngay? Mogned, gimed be finey ma bfel' u wun'ug e binir e pa'?

⁶ "Mit i pag abich ni gu ba'adag e ba'aray: Mu chuweged e chen ni gafgow ni gimed be tay ko girdi', mu lufed e mat' nib tomal ni ka mu ted nga porad ni er e ngongol nde yal'uw ni gimed be rin' ngorad, mi gimed pag e girdi' ni gimed be gafgow nagrad nga ranod nike puf rogorad.

⁷ Mu pi'ed boch e ggan romed i kay e pi'in yad be yim' ko bilig, mi gimed bing e naun romed ngak e pi'in ni gafgow ndariy e naun rorad. Mu pi'ed e mad ngak e pi'in ndariy e mad ni nga ron'ed, ma dab mu siyeged ni nge dab mu ayuweged e girdi' romed.

⁸ “Mi gimed fel' u wan'ug ni bod ram'en e yal' ni gal nga dakenmed ni kadbul, me papey nge fos e yungi n'en nike maad'ad u dowmed. Ma aram e gubin ngiyal' ni bay ug par romed ngu'ug ayuwegmed; i gag ni gu bay romed e bay gu mang yoror ngomed.

⁹ Ma gimed ra meybil ngog, ma gu ra fulweg taban e meybil romed. Ma gimed ra piningeg mra lungug, 'Gub aray.'

“Fa'an gimed ra taleg e gafgow ni gimed be tay ngak yugu boch e girdi' nge moning nge urngin yu bugithin nib kireb ni be yib u l'ugunmed nga but';

¹⁰ fa'an gimed ra pi' e ggan ngak e pi'in ndariy ban'en ni ngar ked, mi gimed ayuweg e pi'in ni dabisiy ni ngan ayuwegrad, ma aram e lumor ni kam pired nga fithik' e ra ngal' ni tamilang ni bod lukngun e misiw'.

¹¹ Ma gubin ngiyal' ni bay ug pow'iymed, me felan'med ko pin'en ni bfel' ni bay gu pi' ngomed. Mu gu taymed ni gimed ba gel ma dariy e liliy romed. Gimed ra bod ba milay' ni pire' e ran riy, ma bod ba alublub nder ma m'ay e ran riy.

¹² Girdi' ko tabinaw romed e bay ra toyed e pi naun nike puth kakrom, bay ra dimowgad bayay nga daken e pi def nike kakrom. Bay nnangmed ni gimed e girdi' ni ka mu fulweged e yoror nga rogon, ma kam toyed bayay e pi naun ni puth.”

Wa'athan e Sabbath ni yibe tay u gil'

¹³ Be ga'ar SOMOL, "Fa'anra um ayuwegned fare rran ni *Sabbath* ngu'um ted nib thothup, me siy um leam niged e win ni nge yib ngomed e rofen nem; me yib fan u wun'med e birog e rran nib thothup mi gimed tay fan nge siy um milekaggad e rofen nem, mi gimed pag e maruwel, me siy ku mu weliyed e thin nib m'ay fan,

¹⁴ ma aram e gimed ra pir'eg e felfelan' nma yib ko pigpig ni yima tay ngog. Ma gu ra gagiyeg nagmed ngu'un tay famed u gubin yang u fayleng; me fel' rogomed ko re nam ni gu pi' ngak e ga' romed i Jakob. I Gag SOMOL e kugog e pi thin ney."

59

Ba profet ni turguy e gechig ni bochan e denen ko girdi'

¹ Dab mu leamnag ni SOMOL e kaygi me'waer ni nge aywegnem fa kari bling ni nde rung'ag lamam ni ga be ning e ayuw!

² Bochan e pi denen rom ma aram e dakir rung'ag lungum. Pi denen rom e ke ki'egem rok Got ko ngiyal' ni ga be guy rogon ni ngam meybil ngak.

³ Bbuch e rom ko mululfith l'ugun, nge mod yargael, nge mathang pogofan.

⁴ Ma lan tagil' e puf oloboch ni ga ra yan ngay, ma tin mat'aw e dariy u barba' i to'bem. Ya sasalap l'ugun e ir e kam ta' ngay ni ngam gel riy u kort. Ka mu rin' e tin nim gonpiy ni ngam gafgownag boch e girdi' riy.

⁵⁻⁶ Fapi makath rom ni kireb ni ga be ngongliy e bod feni kireb e tamango ko parchayog nib yub. Ga ra bilig reb e tamango rok, ma ba parchayog e ra yib riy nga wean! Machane pi makath rom e dariy ban'en nra fel' riy ngom — go' ba m'ayfan ni bod e mad nni ngongliy ko tafen e gonow.

⁷ Kay gum par ni ga be tanomnag e kireb, mada kumur ayal ni ni ngam rin'. Damur tuntun ni nga mu fek e fan rok e girdi' ni dariy ban'en nike bucheg. Gubin yang ni ga be yan riy ma be kireb be mogothgoth,

⁸ ra ga bay ma dariy be' nra pagan' ya gubin e tin ni ga ma rin' e de mat'aw. Ga ma lek ba kanawo' ni ba daldalib, ma dariy be' nra yan riy nra par ni dabi buch ban'en rok.

Girdi' nra puwofay niged e denen rorad

⁹ Girdi' e be ga'ar, "Chiney e kadmaged fan ni de aywegdad Got rok fa pi'in yad ma gafgow nagdad. Gadad ma athpeg ni ngdarod u fithik' e tamilang, machane kemus ni go' lumor e bay,

¹⁰ ere gadad be gorbal ni bod e girdi' nib malmit. Gadad be dol' ni misiw, ni gowa ke nep', ni gowa gadad bay u fithik' e lumor ko fayleng ko yam'.

¹¹ Kad rusgad nike m'ay e liyab ngodad. Gadad be finey Got ni nge lagdad ko pi'in yad be gafgow nagdad nge kireb, machane dariy ban'en ni be thil riy.

¹² "SOMOL, oloboch romad nib togopluw ngom e bo'or. Denen romad e ke eg nagmad. Go' gamad manang ni gubin.

¹³ Kug togopluwgad ngom, ku gu pi'ed keru'mad ngom, ma da gur leked gur. Gamad be gafgownag boch e girdi' ku gu paloggad rom. Leam romad e go' ban, thin romad e go' malfith.

¹⁴ Mat'aw e ke chuw ke yan nga orel, ma yal'uw e dabkiyag ni nge chugur. Rriyul' e be dol' u lukngun e binaw, ma yul'yul' e dakir pir'eg tagil' u rom.

¹⁵ Ke buchu'uw e yul'yul' ni en ra tal i ngongliy e kireb e ra pir'eg ni ir e ra l'ag e oloboch ngak."

I SOMOL e ke falfel'eg rogon ni nge ayuweg e girdi' rok

Ke guy SOMOL e ran'ey, ma ke kireb u wan' nike math mit e mat'aw.

¹⁶ Ke gin ngay nike guy ndariy be' nra ayweg e pi'in kan gafgow nagrad, ma aram e bayi lagrad u gelngin me yan i aw ni ir e ke gel.

¹⁷ Bayi yon' e tin nib mat'aw nga daken ni bod fa gin'en u daken ngorngoren e salthaw, ma re gelngin nma thapeg e girdi' ngak e ir e nge mang urwach rok. Bayi yon' nga daken ni bod e mad ba tafinay ni thangri ayliy e pin'en ni bfel' rogon ni nge gechig me felbiyen e pi kireb nike gafgow e girdi' u tanggin.

¹⁸ Bayi gechignag e pi to'ogor rok u rogon e n'en ni ka ra ngongliyed, ni mus ngak e pi'in nib palog e gin yad ma par riy.

¹⁹ Fanangmus ko ngak nge mada' ko ngal ni gubin e girdi' riy ni bayi rus ngak nga feni gel gelngin. Bay yib ni bod ba lul' ni be goreng e ran riy, ma bod bang i nifeng nib almarin.

²⁰ Me ga'ar SOMOL ngak e girdi' rok, "Bay gub nga Jerusalem nggu yoror romed mu gu ayweg e pi'aromed nike pi' keru' ko denen rok.

²¹ Mu gu ngongliy bm'ag u thildad: Ku gu pi' gelngig ngomed nge machib rog ni ngam faned ni manemus, ma chiney i yan ngaram e ngam folgad rog mi gimed fil ngak pifakmed nge pifak pifakmed ni ngar pired ni yad be fol rog ni dariy n'umngin nap'an."

60

Fla'ab ni bayib ngak Jerusalem

¹ Jerusalem, mu od, nge gal rama'em ni bod e yal'; Ram'en SOMOL e ke gal nga dakenam!

² Yugu boch e nam e bay ra pired u fithik' e lumor, Machane gur e bayi gal ram'en SOMOL nga dakenam;

Ir ni bay rom e bayi gal ram'en rom!

³ Ma pi nam e bay ra leked rama'em i yib, Ma pi pilung e bay ra leked rama'em i yib ni bod e woch ni puf ngorad!

⁴ Mu sap u to'obem i yan ngam guy e pin'en ni yibe rin':

Be mu'ulung e girdi' rom ni ngar sulod nga taferad!

Pifakam ni pumo'on e bay rabad u mal'af,

Pifakam ni ppin e bay ni fekrad i yib nrogon e bitir ni yima fek.

⁵ Bay mu guy ni aray rogon me yib e felfelan' ngom;

Bayi mithmith gumircha'em nib gel ni bochan e felfelan'.

Fel' rogon ko pi nam e bay ni fek i yib ngom;
 Fel' rogon rorad e bayi th'ab lan e day nge yib
 ngom.

⁶ Pire' e kamel ni bay rabad u Midian ngu Efah.
 Bay rabad u Sheba ni kar feked e gol nge *incense*.
 Girdi' e bay ur weliyed e thin ni bfel' ni mu-
 rung'agen e tin ke rin' SOMOL!

⁷ Urngin e saf nu Kedar ngu Nebayoth
 E bay ni fek i yib ngom ni nge mang maligach,
 Ni ngan pi' ngak SOMOL u daken e altar ya nge
 felan' SOMOL.

SOMOL e bayi gelnag feni maluplup' e Tempel rok.

⁸ Ba mang e pi barkow ni ba'aray ni be yan ni bod
 e manileng,

Ni bod e arche' ni *dove* ni yad be sul nga tabinaw
 rorad?

⁹ Yad bogi barkow ni karbad ko pi nam nib orel,

Ni yad be fulweg e girdi' rok Got nga taferad.

Ka ra feked e silber nge gol i yib,

Ni ngar ted fan fithingan SOMOL ngay,

Ni fare Got nib thothup nu Israel,

Ni ir e ke gagiyeagnag urngin e nam yad be tay fan
 e girdi' rok.

¹⁰ Be ga'ar SOMOL ngak yu Jerusalem,

“Girdi'en yugu boch e nam e bay ra ubunged
 bayay e yoror rom,

Ma pi pilung rorad e bay ur pigpiggad ngom.

Gu damumuw ngom mu gu gechig nigem,

Ma chiney e bay gu dag ngom ni gab t'uf rog ma gu
 be runguyem.

11 Pi garog rom e bay i par nib mab ni rran nge
nep',

Ya pi pilung ko pi nam

E bay ur feked e machaf rorad i yib ngom.

12 Ma pi nam ndab ur pigpiggad ngom

E bay ni thirifrad u but'.

13 "Ren ko gek'iy ni *pine* nge *juniper* nge *cypress*,

Ni tin th'abi fel' e ren ni yibe fek ko Loway nu
Lebanon,

E bay ni fek i yib nga ni fulwegem nga rogom, i gur
Jerusalem,

Ya nga ni ngongliy e Tempel rog nge fel' ya'an,

Mi ni fal'eg e binaw rog nge maluplup'.

14 Pifak e pi'in ur gafgow niked gur e bay rabad

Ra siro'gad ngom ngar ted fam.

Urngin e pi'in ni ur darifan niked gur e bay ra
parawgad u to'oben ririfem em.

Bay rogned fithingam ni fare 'Binaw rok SOMOL,'
'Zion, ni fare Binaw rok fare Got nib Thothup nu
Israel.'

15 "Ma gathi bay kum par ni kan n'agem ma yibe
fanenikayem,

Nib binaw ni kan n'ag ma dakuriy e girdi' riy.

Bay gu gagiweg nigem nge gilbuguwam me fel'
ya'am,

Nib binaw ni bay un felfelan' riy ndariy n'umngin
nap'an.

16 Pi nam nge pi pilung e bay ur ayuweged gur

Ni bod ba matin ni be tathuthnag fak.

Ma bay mu nang ni Gag SOMOL e kug chuwegem
 u pa' e to'ogor rom,
 Fare Got nu Israel nib gel gelngin e ke tem nike puf
 rogom.

17 “Bay gu fek e gol i yib ngom ma gathi *bronze*,
 Ma silber nge *bronze* e nge yan luwan e wasey nge
 rean,
 Bay gu pi' e wasey ngom ma gathi malang.
 Pi pilung rom e dab ku ra gafgow nigned gur;
 Bay gu teg ngorad ngu'ur gagiyeggad u fithik' e
 yal'uw nge gapas.

18 Lingan e cham e gathi bay kun rung'ag;
 Ma dabki mogoth e nam rom bayay.
 Bay gu matanagiyem mu gu ayuwegnem ni gu bod
 ba yoror ngom;
 Bay mu pining e magaer nge sorok ngog ya kug
 ayuwegnem.

19 “Ma gathi ku yal' e bay i yib ram'en ngom ni rran
 Ara yib ram'en e pul ngom ni nep';
 I Gag SOMOL e bay gu mang tamilang ngom ni
 manemus;

Ram'en e fla'ab rog e bayi gal nga dakenam.

20 Pi rran ni i yib e gafgow ngom riy e bayi mus.
 I Gag SOMOL e bay gu mang tamilang ngom ni
 dariy n'umngin nap'an,
 Nib thil ko yal' nge pul ni l'agruw ni bayi m'ay
 ram'en.

21 Urngin e girdi' rom ni bay ur rin'ed e tin nib
 mat'aw,

Miyad tafnay e nam ndariy n'umngin nap'an.
 I gag e gu yungrad, i gag e gu sunumiyrad,
 Ya nggu dag feni sorog ngak urngin e girdi'.

22 Mus ko re tabinaw nib th'abi lich e girdi' riy ma
 ba sobut'
 Ni bay ra pired ni bod ba nam ni ba ga' ma ba gel.
 Bayi taw nga nap'an
 Mu gu gagiyegnag ni nge yodoro' nib gur.
 Ya Gag e SOMOL!"

61

Pi thin ni bfel' ni ngan chuw u fithik' e gafgow

1 I SOMOL ni Th'abi Tolang e ke sug nigeg ko Kan
 Nthothup rok.

Ir e mel'egneg me pi'eg nggu wan
 ni nggu fek e thin ni bfel' i yan ngak e girdi' ni
 gafgow,
 ni nggu fal'eg laniyan' e pi'in ke kireban'rad,
 mu gog ngak e pi'in ka ni fekrad nga reb e nam ni
 kar kalbusgad,
 nge pi'in yad bay u kalbus ni bay ni pagrad.

2 Ke l'ugeg ni nggog
 nike taw nga nap'an
 ni nge chuweg SOMOL e girdi' rok u pa' e to'ogor
 rorad,
 me waer e pi to'ogor rorad.
 Ke l'oegeg ni nggu fal'eg laniyan' urngin e girdi'
 nike gafgow lanin'rad.

3 Mu gu pi' e felfelan', ngak e pi'in ni kar pired u
 Zion nike kireban'rad,
 nge yan nga luwan e kireban'rorad.
 Ba tang ko ogmagaer e nge yan nga luwan e
 gafgowan'.
 Bay ra boded yuke gek'iy
 ni SOMOL e yung.
 Yad gubin ni bay rin'ed e n'en ni bfel',

mi ni pining e sorok ngak Got ko n'en ke rin'.

⁴ Bay ra ubungyed bayay fapi binaw nike n'uw
nap'an nike mogoth.

⁵ Girdi' rog, girdi'en yugu boch e nam e bay ur
ayuweged gimed.

Bay ra gafaliyed yu ran' i saf romed,
miyad wolduguy e but' romed ma yad be ayuweg
e yungi woldug romed ni *grape*.

⁶ Ma bay nnangmed ni gimed e pi prist rok SO-
MOL,

Pi tapigpig ko Got rodad.

bayi felan'med ko pi machaf ni felel' rok e pi nam,
me felan'med nike mil suwon ngomed.

⁷ Tamra' ni um ted nge moning ni un tay ngomed
e bayi m'ay.

Bay um pired ko nam romed,
ma pi machaf romed e bayi mun daken;
ma felfelan' romed e bay i par ndariy n'umngin
nap'an.

⁸ Be ga'ar SOMOL,

“Mat'aw e gu ba'adag ma gu ba fananikay e
gafgow nge kireb ni yima tay ngak e girdi'.

Ri bay gu pi' e tow'ath ko tirog e girdi',
mu gu ngongliy ba m'ag u thilmad ndabi m'ay.

⁹ Bayi gilbuguwrad u fithik' e pi nam;
urngin e girdi' ni yad ra guyrad e bay ra nanged
ni yad ba nam ni kug fal'eg wa'athan.”

¹⁰ Jerusalem e be felfelan' ni bochan e n'en ke rin
SOMOL.

Ir e bod be' ni bpin nike chuw nga madan e
m'agpa'.

Rogon nike yib Got i ayuweg ke mat'awnag ngak e
bod ba mad nike

yin' Got nga daken e re pin nem!

¹¹ I SOMOL ni Th'abi Tolang e bayi ayuweg e girdi'
rok

ni bod feni muduwgil nma tugul e awoch nge ga'.

Ma urngin e nam ni bayi pining e sorok ngak.

62

¹ Bay gu welthin ni nggu pi' e athamgil nga
Jerusalem;

dab gu th'ab gulngag nge mada' ko ngiyal nike
thap,

ma gel nike tay e ra gal ra'en ni bod ba mol' nnep'.

² Jerusalem, pi nam e bay ra guyed e pi gel ni ka
mu tay!

Gubin e pilung ko pi nam nem ma bay ra guyed
fel'ngim.

Bay ni pining reb e ngachal ngom nib be'ech,
ni ba ngachal ni SOMOL e pi'.

³ Bay mu bod ba te'eliyaw rok SOMOL ni bfel'
ya'an.

⁴ Dakuriy e ngiyal' ni yira pining ngachalem ni
"Kan n'ag,"

fa ni pining fithingan e nam rom ni "Fa En ni
le'engiy ni Kan Tharbeg."

Bin ni be'ech e ngachal rom e ba'aray "Got e ba
fel'uwan' fare Pin."

Nam rom e bay ni pining ni "Felfelan' ko Mabgol
Rok,"

ni bochan e SOMOL e gab fel'uwan'

ma bayi par ni bod nike figirngiy e nam rom.

5 Bod rogon be' nib pagel ni fek ba rugod ni dawori
 nang e pumo'on nge le'engiy,
 Cha' ni chamiyem e ra figirngiyem.
 Bod ba pumo'on nma felfelan' nga le'engin,
 e aram rogon e Got rom nra felan' ngom.

6 Jerusalem, daken e pi rungrung rom e kug tay e
 pi matanag riy;
 ndab ra th'abed gulungurad nnep' nge rran.
 Thingar ra puged wuran ngak SOMOL e tin i
 micheg
 dab ra paged nge pag talin.

7 Thingar dab ra paged nge toffan nge mada' ko
 ngiyal' nike fulweg yu Jerusalem nga rogon
 nge ngongliy nge mang ba binaw ni ga'ngin e
 fayleng nra pining e sorok ngay.

8 I SOMOL e ke micheg nib mich,
 mu gelngin e ra rin' riy ni aram rogon:
 “*Grain* rom e dabki mang ggan ngak e pi to'ogor
 rom,
 ma girdi' nu bang e bay dab ku ra unumed e wayin
 rom bi'id.

9 Ya gur ni mu yung e *grain* mag t'ar wom'ngin
 ga ra kay e flowa ma ga pining e magaer ngak
 SOMOL.
 Me gur nim yung e *grape* mu'um kunuy
 e ga ra unum e wayin u lan e yoror ko Tempel rog.”

10 Gimed e girdi' nu Jerusalem, marod nga wuru' e
 binaw
 ngam ngongliyed e kanawo' ni fan ko girdi' romed
 ni be sul!

Mu falfleged ba kanawo' nib ga'; magmed chuweg
e malang riy!

Mi gimed tining e pow riy ngalang ya nge yag ni
nge nang e pi nam.

¹¹ I SOMOL e be weliy ko fayleng ni ga'ngin ni ngan
rung'ag:

“Mogned ngak e girdi' nu Jerusalem
ni Fare SOMOL e bayib ni nge thapegmed,
Me fek e girdi' nike lagrad ngar uned ngak.”

¹² Bay ni piningmed ni “Girdi' Rok Got Ni
Thothup,”

“Fapi Girdi' Nike Ayuwegrad SOMOL.”
Jerusalem e bay nog ni “Fare Binaw Nib T'uf Rok
Got,”

“Fare Binaw Ni de Fek Got Owchen Riy.”

63

Gel ni nge tay SOMOL ngak e pi nam

¹ “Mini' e cha'nem ni be yib u Bozrah ko binaw
nu Edom? Mini' e cha'nem nike yin' e mad ni row
nrib gamog, ni be yib ni bay gelngin nib gel?”

Ir SOMOL ni bay gelngin nira ayuw, nike yib ni
nge yog nike gel.

² “Mangfan ni aram feni row e mad rok ni bod e
mad rok be' ni be yotyot e *grape* ni nge ngongliy e
wayin riy?”

³ Me fulweg SOMOL ni ga'ar, “U gotgot e pi nam
ni bod ni yima rin' ko *grape*, ma dariy be' ni yib ni
nge ayuwegneg. U gotgot'rad u fithik' e damumu
rog, ma racha' rorad e ke wear nga daken e mad
rog ni ga'ngin.

⁴ Ya gu turguy ni ngiyal' ni nggu ayuweg e girdi' rog e ke taw; ya ke taw nga nap'an ni nggu gechig-nag e pi to'ogor rorad.

⁵ Ggin ngay ni gu sap ma dariy be' ni nge ayuwegneg. Machane damumuw rog e gel nige mu gu gel ngorad.

⁶ Fithik' e damumuw rog e gotgot' e pi nam riy ngar masengsggad, me wear e racha' rorad u but'."

Rogon feni gol SOMOL ngakyu Israel

⁷ Bay gu weliy rogon SOMOL ko runguy rok ni dabimus;

kug pining e sorok ngak nga urngin e tin ke rin' ngodad.

Ya kari fal'eg wa'athan e girdi' nu Israel,

ni bochan e ba gel e runguy rok ma t'ufeg rok e dabimus.

⁸ I SOMOL e ga'ar, "Yad e girdi' rog, dab ra ban nige gag." Ma aram me ayuwegrad

⁹ u gubin e gafgow rorad. Gathi ba engel ya SOMOL ni ir e ayuwegrad. I ayuwegrad ni bochan e ri yad ba t'uf rok ma be runguyrad. Kab kakrom i yib ni i ayuwegrad ni gubin ngiyal',

¹⁰ machane miyad togopluw ngak, me kireban' SOMOL. Ma aram me par nike mang to'ogor rorad me cham ngorad.

¹¹ Machane me yib ngan'rad e kakrom, ni nap'an Moses ni tapigpig rok SOMOL, me lungurad, "Bu uw e chiney fare SOMOL ni ayweg fapi tagagiyeg rok e girdi' rok nge chuwegrad u fithik' fare day? Bu uw fare SOMOL ni pi' e kan nthothup rok ngak Moses?"

12 Bu uw SOMOL, ni rin' u gelngin bogi maang'ang u pa' Moses, i sey e day u maday me gafaliy e girdi' rok u t'ay e regur ya nge gilbuguwan SOMOL ndariy n'umngin nap'an?"

13 Mini e gafaliyrad u t'ay e regur? Ni bod e os u lan e ted ni *desert*, ni dar tun ayrad.

14 Rogon ni yima fek e garbaw ngalan ba loway nib yong'ol e but' riy, e aram rogon ni pi' SOMOL e toffan ngak e girdi' rok. Aray rogon ni i fek e girdi' rok i yan, mu'un tay fan fithingan.

Meybil ni fan ko runguy nge ayuw

15 SOMOL, mu sap u tharmiy ngomad, ko gin ga be par riy ni gab thothup ma gab fla'ab. Gelngin e magafan' rom ngomad e ke yan ngan? Ke yan gelngin ngan? Gelngin ni gamad ma par ni gamad ba t'uf rom ma ga be runguyamad e ke yan ngan? Dab mu pi' keru'um ngomad.

16 Ya gur e chitamangimad gur. Mus ngak Abraham nge Jakob ni gal ga' romad ni dabiyaq ni ngar ayuwegew gamad, machane gur SOMOL e chitamangimad gur. Ya gur e en ni gubin ngiyal' ni um chuwegmad u pa' e to'ogor romad.

17 Mangfan ni mu pagmad nggu warod nga wuru' e kanawo' rom? Mangfan ni mu pagmad nge gelan'mad mu gu pi'ed keru'mad ngom? Mu sul ngomad ni bochan e pi'in yad be pigpig ngom, nge bochan e pi'in ni ur pired ni gubin ngiyal' ni yad girdi'em.

18 Pi to'ogor romad e ke chugur ni ngar thar-beged e girdi' rom ni urngin u daken e nam, ma kar darifan niged e tempel.

19 Kam pagmad ni gowa gathi gur e um gagiyeg nagmad, ma gowa gathi gamad girdi'em.

64

1 Mang ndab mu bing lanelang nga mub nga but' me guyem e pi burey ngar t'on gad ko marus?

2 Ya yad ra t'on ni bod e ran ni be ligil u lan ban'en u mit e nifiy. Moy, ngam dag gelngim ngak e pi to'ogor rom, ma ga gagiyegnag e pi nam ngar t'on gad u p'eowchem.

3 Immoy bangiyal' ni gu gin gad ngay ni kamub mu rin bogi n'en nrib k'ar marus; me guyem e pi burey mra durru'gad ko digow.

4 Dariy be' ni ka' e guy ara rung'ag murung'agen yu gu reb e Got ni bod gur, nma ngongliy e mitney e ngongol ni fan ngak e pi'in ni kar pired ni be l'agan'rad ngak.

5 Bfel' u wun'um e pi'in yad ba'adag ni ngar rin'ed e tin nib mat'aw, ni pi'in ndarir paged talin rogon nib m'agan'um ngay ni ngu'ur ngongol'gad. Mu damumu'w ngomad, ma gamad pi' nga daken ngu'ug denengad; yugu aram rogom ni mpar ni kar mu damumu'w ngomad, ma kayug gu pi'ed nga daken gamad be rin' e kireb ni kab kakrom i yib.

6 Gamad gubin ni gamad ba tadenen, ni mus ko tin th'abi fel' e ngongol romad nrib alit. Bochan e denen romad, ma gamad bod yuwan e gek'iy nike mororoy ke yib e nifeng i changegnag.

7 Dariy be' ni ka be meybil ngom; ma dariy be' ni ka be yib ngom ni ngam ayuweg. Kam mithegem romad, ma kam n'agmad ni bochan e denen romad.

⁸ Machane gur SOMOL e chitamangimad gur. Gamad bod e but' ni yima ngongliy e th'ib riy, me gur e ga bod e en nma ngongliy e th'ib. Kam sunumiymad,

⁹ ere dab kum damumuw ngomad nge pag rogon, ara mu leamnag e denen romad ndariy n'umngin nap'an. Gamad e girdi' rom; mu run-guymad.

¹⁰ Pi binaw rom nib thothup e bod bangi ted ni *desert*, ma yu Jerusalem e ke par nike puth e naun riy ma kan n'ag.

¹¹ Tempel romad nib thothup ma bfel' ya'an ni i pining pi chitamangimad ni kakrom e magaer nge sorok ngom riy, e kan urfiy; urngin e yungi n'en nib t'uf romad e kan kirebnag.

¹² SOMOL, der kireban'um ko pin'ey? Mog, dariy ban'en ni ngam rin' ngay ma ngam pagmad ngu'ug gafgowgad nib pag rogon?

65

Got ni gechignag e pi'in yad be togopluw ngak

¹ I SOMOL e ga'ar, "Ug par ni nggu fulweg taban e meybil rok e girdi' rog, machane dar meybilgad. Ug par ni ngar pir'eged gag, machane dar gayed gag. Girdi'en e nam rorad e dar meybilgad ngog, ni yugu aram rogon ni ug par ni nggu fulweg taban e meybil rorad ni nge lungug, 'Gub aray; nggu ayuwegmed.'

² Gubin ngiyal' ni ug par ni gu be sonnag e pi girdi' ney ni ngarbad ngog, ni girdi' ni kar gel niked lanin'rad yad be rin' e kireb ma tin yad be finey e yad be rin'.

³ Darir tamra'gad ngay ni kar pired ni yad be k'aring e damumuw ngog. Yad be pi' e gamanman ni maligach ko yungin ni bay yu chuwo' i gek'iy riy ni taliw rok e pi'in ndar nanged gag, ma yad be urfiy e *incense* u daken e pi altar rok e pi'in ndar nanged gag.

⁴ Ra nep' miyad yan ko yiy nge malangen e yam' ni ngar fithed lanyan' e thagith. Yad be longuy e babiy, ma yad be unum logowen e ufin ko gamanman ni maligach u daken e altar rok e pi'in ndar nanged gag.

⁵ Ma aram miyad ga'ar ngak boch e girdi', 'Mu pired u orel romad; ya kayiggu thothupgad ni dabiyyag ni ngam mathgad ngomad!'

⁶ "Kug mu' i turguy e gechig rorad, ma kan yoloy nga but' e gechig rorad. Dab gu fek owcheg ko n'en ni kar ngongliyed, machane bay gu fulweg taban ngorad ni

⁷ puluwon e denen rorad nge denen ko pi chitamangirad ni kakrom. U ra urfiyed e *incense* u tagil' e meybil u daken e burey ngak boch e got ma u rogned gag nga kireb. Ere bay gu gechig nagrad nib m'ag ko pi ngongol rorad ni kakrom."

⁸ Be ga'ar SOMOL, "Dariy be' nma kirebnag e *grape* nib manigil; ya yad ma ngongliy nge yib e wayin riy. Ni ku aram rogon gag ko urngin e girdi' rog ni dab gu kireb nagrad — bay gu ayweg e pi'in yad be pigpig ngog.

⁹ Bay gu tow'athnag puyu Israel, ni pi'in nib mu'un ko ganong rok Judah, ma pi'in owchrad e bayi milfan e pi burey rog ngorad. Girdi' rog ni gu mel'eg, ni yad ma pigpig ngog e bay ra pired u rom.

¹⁰ Bay ra maybilgad ngog miyad pow'iy e saf rorad nge garbaw ko gin ngar ked e pan riy u lan e tafelfel' u Sharon u lan e ngal ngu lan ba loway u lan e ngek ni fithingan e Loway ko Oloboch.

¹¹ “Machane rib thil ngomed e pi'in kam pi'ed keru'med ngog, ni kam feked yathin yu Zion, ni fare burey rog nib thothup, gimed be meybil ngak Gad nge Meni, ni fagal got ko wol nge wa'athey.

¹² Wolen pa'med ni ngam m'ad ko saydon, ni bochan e damur fulweged lungug ara mmotoy-ilgad ko ngiyal ni gu be non ngomed. Ya kam turguyed ni dab mu folgad rog ma ngam rin'ed e kireb.

¹³ Ma ere nggog ngomed ni pi'in ma meybil ngog mma fol rog e ra yo'or garad nge n'en ni ngu'ur garbodgad ngay, machane gimed e bay um m'ad ko bilig nge balel. Bay ur felfelan'gad, machane gimed e bayi m'ay famed.

¹⁴ Bay ur tang niked e felfelan', machane bay um yorgad ni kari mo'och'och lanin'med.

¹⁵ Ma girdi' rog ni kug mel'eg e bay u rogned fithngamed nib yabo'. I Gag, fare SOMOL ni Th'abi Tolang, e bay gu thang e pogofan romed. Machane bay gu pi' reb e ngachal nib be'ech ngak e pi'in yad ma fol rog.

¹⁶ Demutrug be' u lan binaw ni ning e fal'eg wa'ath, ma nge yog ko fare Got nib yul'yul' nge fel'eg wa'athan. En nra mow e nge mow nga fithingan Got nib yul'yul'. Ma tin kakrom e oloboch e ra chuw min pagtalin.

Bin nib be'ech e fayleng

¹⁷ Be ga'ar SOMOL, "Bay gu sunumiy reb e fayleng nib be'ech nge reb e lanelang nib be'ech. Ma tin kakrom e ri bay ni pag talin.

¹⁸ Ngari mfelfelan'gad ndariy n'umngin nap'an ko pin'en ni gag e bay gu sunumiy. Bin be'ech e Jerusalem ni bay gu sunumiy e bay i par nib sug ko felfelan', ma girdi' riy e bay ur pired ni yad ba felfelan'.

¹⁹ Me gag e ri bay gu felfelan' ni bochan yu Jerusalem nge girdi' rok. Bayi par ndakuriy e meyor u rom, ma dab kun ning e ayuw.

²⁰ Bitir ni kabran e dab kur m'ad, ma urngin e girdi' ni bay ra pired ko biney e tamilang ni n'umngin nap'an ni ngar pired. Pi'in yad ra par nge gaman e 100 e duw rorad e bay ni learnag ni ka yad ba pagel. Ma ra yim' be' u m'on riy ma ba pow ni gag e kug gechignag.

²¹⁻²² Girdi' e bay ra toyed e naun miyad par u lan, ma gathi yugu be' e bay yib i par ngay. Bay ra yunged e woldug ni *grapes* me fel' rogorad u logowen, ma gathi yugu boch e girdi' e bay ur unumed. Girdi' rog e bayi n'uw nap'rad ni bod e gek'iy. Pin'en ni kar muruwliyed e ri bayi fel' rogorad riy.

²³ Ma maruwel ni bay ur ngongliyed e bay yan i aw ni bfel', ma fakrad e dabki yib e riya' ngorad nib tomgin. Ya yad pifak e pi'in ke fal'eg SOMOL wa'athrad, ni yad nge pifakrad.

²⁴ Ra dawor ra mu'gad ko meybil ngog, mu gu fulweg taban e meybil rorad.

²⁵ Gamanman ni *wolf* nge pifak e saf e bay ur abichgad u ta'bang, ma pi gamanman ni layon e bay ur ked kenggin e *grain* ni bod e garbaw. Pi

porchoyog e dab kur maad'adgad ngak e girdi'. Zion ni fare burey rog nib thothup e bayi par ndakuriy e kireb riy ma dariy ban'en riy ni yira maad'ad ngay."

66

ISOMOL ni bayi pufthinnag e pi nam

¹ Be ga'ar SOMOL, "Tharmiy e tagil'ig, ma fayleng e gu ma gifeg e rifrif u eg ngay. Ere be mang e mit i naun e ngam toyed ni nggu par ngay?"

² I gag e gu sunumiy e fayleng nge lanelang ni ga'ngin! Bfel' u wun'ug e pi'in nib sobut'an'rad ma kar pi'ed keru'rad ko kireb, ma yad be par ni bay madgug u wun'rad ma yad be fol rog.

³ "Girdi' e yad ma rin' e n'en ni yad ba'adag. Ta'ab rogon u wan'rad ni yad gubin ko kar li'ed ba garbaw ni maligach ara kar maligachgad nga ba girdi'; ara ba saf e rmaligachgad ngay ara ba pilis e kar t'ared k'angan; ara ra pi'ed e *grain* ara racha'en e babiy; ara ra pi'ed e *incense* ara rmaybilgad ko liyos. Yad ma felfelan' u rogon e pi tayfan ney ni yad ma rin' nrib sonogor.

⁴ Ere bay gu fek i yib e riya' nga dakenrad ni pin'en nri yad ma rus ngay, ni bochan e dariy be' ni fulweg lungug ko ngiyal' ni kug pong ara motoyil ngog ko ngiyal' ni gu be non. Kar turguyed ni nge dab ra folgad rog ngar rin'ed e kireb."

⁵ Motoyil ko mang e be yog SOMOL, gimed e pi'in bay madgun romed ma gimed ma fol rok: "Bochan e gimed ba yul'yul' ngog aramfan ni boch e girdi' romed e ke dabuymed ni dakriy ban'en ni ba'adag

romed. Yad be moning nagmed yad be ga'ar, 'Mu paged SOMOL nge dag feni ga' me aywegmed, ya ngug guyed ni kam felfelan'gad.' Machane yad e bayi m'a'y farad!

⁶ Motoyilgad! Nga ban'en nib ga' lingan u lan e binaw, ni be yan lingan u lan e Tempel, ni aram lingan SOMOL ni be gechignag e pi to'ogor rok!

⁷ "Binaw rog nib thothup e bod be' ni bpin ni gargeleg bbitir nib tomgin ni de fal amith.

⁸ Bay be' ni ka e guy ara rung'ag ban'en ni arogon? Bay reb e nam ni yigi puw me sum u lan ta'reb e rran? Zion e dabki n'uw nap'an ni nge gafgow, u m'on ni ngan gergeleg fare nam.

⁹ Dab mu leamnag ni bay gu fek e girdi' rog i yib nge taw ko ngil'an e gargel ma dab gu pag ngan gargelegrad." I SOMOL e be non.

¹⁰ Ngam uned ngak Jerusalem ko felfelan'; nge fel'anmed ngak,

gimed gubin e pi'in nib t'uf e re binaw ney romed!

Ngam uned ngak ko felan' e chiney,

gimed gubin e pi'in ku'um yor niged.

¹¹ Bay mu felan'gad ko fla'ab rok,

ni bod bbitir u tan thuthun e chitiningin.

¹² Be ga'ar SOMOL, "Bay gu pi e fla'ab ngomed ni dariy n'umngin nap'an; fla'ab ko pi nam e bayi map' ngomed ni bod ba lul' ndar mlik. Bay mboded bbitir ni be tathuthnag e chitiningin, ni be dibey be ayweg u fithik' e t'ufeg.

¹³ Bay gu fel'eg lanin'med u lan yu Jerusalem, ni bod e matin ni be fel'eg laniyan' fak.

¹⁴ Nap'an ni gimed ra guy ni arrogon ma gimed ra felfelan'; ma ra sulweg gelngimed mi gimed gol

bayay. Ma aram e gimed ra nang ni Gag SOMOL ni gu be ayweg e pi'in be fol rog, ma gu be dag e damumuw rog ngak e pi to'ogor rog."

¹⁵ I SOMOL e bayib ni yow e nifiy. Bayib u daken pon e yako' ni nge gechnag e pi'in be damumuw ngorad.

¹⁶ Nifiy nge saydon e bay i gechnag gubin e girdi' ngay nu fayleng nike pir'eg nib buch e rorad, ma bo'or i yad e yira thang e fan rok.

¹⁷ Be ga'ar SOMOL, "Ke chugur nga tomuren e pi'in yad be bangbeng niked yad ko pigpig nga yug boch e got, ni yad be thelap i yan ko milay' nib taliw, yad ma longuy e babil nge boro' nge ku boch e ggan nib sasonogor.

¹⁸ Gu manang e leam rorad nge ngongolrad. Bay gub nggu kunuy e girdi' u gubin e nam. Nap'an ni yad ra mokun nga ta'bang ma aram e bay ra guyed e tin nge rin' gelngig

¹⁹ mar nanged ni Gag e en ni gu be gechnag ngorad.

"Machane bay gu pag bochi yad nib fos mug l'oegrad i yan ko pi nam nge yungin nib palog ni dawor rrung'aged bugwag ma dawor raguyed feni gel gelngig: yu Spain, Libya, ngu Lydia, ni bay e girdi' riy nib salap ko mun gat'ing, ngu Tubal ngu Greece. Yad ra garareg feni sorog u lan e pi nam ney.

²⁰ Bay ra fulweged gubin e girdi' romed ko fapi nam nib tow'ath ngog. Bay ni fekrad i yib ko burey rog u Jerusalem nib thothup, u daken e os, nge *mule* nge kamel ngu *chariot* nge *wagon*, nri bod rogon yu Israel ni yad ma fek e *grain* ni

maligach i yib nga Tempel ni bay u lan tafen ni kani bangbengnag ke be'ech.

²¹ Ma bay gu tay bochi yad ni nge mang prist nge pi Levite.

²² “Nri bod e bin nib be'ech e fayleng nge bin be'ech e tharmiy nra par nib muduwgil ni bochan gelngig, ere pi'in owchemed nge fithingmed e yad ra par ni yad muduwgil.

²³ Gubin e Madnom ko M'ug e Pul nge gubin e *Sabbath* e ra yib e girdi' u gubin e nam ni ngar liyorgad ngog u roy u lan yu Jerusalem,” I SOMOL e be non.

²⁴ “Nap'an ni yad ra chuw miyad guy e ldow ko pi'in ur tagoplugad ngog. Fakl'ud ni be longuyrad e dariy e ngiyal' nra yim', ma nifiy ni be urfiyrad e dariy e ngiyal nra math. Ya'arad e ba sasonogor u owchen gubin e girdi'.”

Bible Ni Thothup
The Holy Bible in the Yapese language of the
Federated States of Micronesia

Copyright © 2007 Bible Society of Micronesia

Language: Yapese

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-12-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

37b6628b-b71d-5df3-af33-fc1d4dd69788